

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÖZEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI

ÖZEL EĞİTİM BİLİM DALI

**KAYNAŞTIRMA MODELİ İLE EĞİTİLEN ÖĞRENCİLER
İÇİN BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM
PROGRAMLARININ GELİŞTİRİLMESİ VE
UYGULAMASINA YÖNELİK SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ**

AYSUN YAMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Rukiye KONUK ER

KONYA-2017

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	AYSUN YAMAN
	Numarası	088306011005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI / ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	KAYNAŞTIRMA MODELİ İLE EĞİTİLEN ÖĞRENCİLER İÇİN BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMLARININ GELİŞTİRİLMESİ VE UYGULAMASINA YÖNELİK SINIF ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

AYSUN YAMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Adı Soyadı	AYSUN YAMAN	
Numarası	088306011005	
Öğrencinin	Ana Bilim / Bilim Dalı	ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI / ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	YRD. DOÇ. DR. RUKİYE KONUK ER
Tezin Adı	KAYNAŞTIRMA MODELİ İLE EĞİTİLEN ÖĞRENCİLER İÇİN BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMLARININ GELİŞTİRİLMESİ VE UYGULAMASINA YÖNELİK SINIF ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “KAYNAŞTIRMA MODELİ İLE EĞİTİLEN ÖĞRENCİLER İÇİN BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMLARININ GELİŞTİRİLMESİ VE UYGULAMASINA YÖNELİK SINIF ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ” başlıklı bu çalışma 19/06/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler
PROF. DR. HAKAN SARI	ANABİLİM DALI BAŞKANI
YRD. DOÇ DR. RUKİYE KONUK ER	TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. AHMET YIKMIŞ	SAVUNMA JÜRİ ÜYESİ

İmza

Öğrencinin	Adı Soyadı	AYSUN YAMAN
	Numarası	088306011005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI / ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	YRD. DOÇ. DR. RUKİYE KONUK ER
	Tezin Adı	KAYNAŞTIRMA MODELİ İLE EĞİTİLEN ÖĞRENCİLER İÇİN BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMLARININ GELİŞTİRİLMESİ VE UYGULAMASINA YÖNELİK SINIF ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

ÖZET

Bu araştırmanın amacı kaynaştırma uygulaması yapan ilkokullarda, kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerini tespit etmektir. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının geliştirilmesi ve uygulamasına yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi, amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Konya İli Selçuklu İlçesinde kaynaştırma uygulaması yapılan resmi ilkokullarda çalışan 30 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma verilerinin toplanması, nitel araştırma yöntemlerinden olan yarıyapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler içerik analiz tekniğiyle analiz edilmiştir.

Sınıfta kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin, kaynaştırma ile ilgili belirttikleri sorunlar; sınıf mevcudunun kaynaştırma eğitimine uygun olmaması, hizmet içi eğitim programlarına katılımın az olması, hizmetiçi eğitimlerinin uzmanlar tarafından verilmemesi, kaynaştırma eğitimi için ayrı bir program hazırlamada yetersiz olmaları, okullarında ki idarecilerin ve diğer personelin ve rehberlik servisinden alınan desteğin yetersiz olması, okullarında özel eğitim uzmanlarının olmaması, okulun fiziki yapısının özel gereksinimli bireylere uygun olmaması, eğitimlerinde en çok zorlanılan yetersizlik türünün zihinsel yetersizlik olması, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin aileleri ile işbirliğinin yeterli düzeyde olması, sınıflarında bulunan normal öğrenciler ve bu öğrencilerin ailelerinin kaynaştırma öğrencilerini kabullenmemesi, kaynaştırma öğrencisine ait RAM tarafından hazırlanan eğitsel tanıların gerçeği yansıtmaması olarak belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin bu sorunlara yönelik çözüm önerileri fiziksel koşulların düzeltilmesini, özel yetersizliğe sahip öğrenciler için araç-gereç ve materyal sağlanılmasını, öğretmenlerin, tüm okul çalışanlarının ve ailelerin kaynaştırma eğitimi programlarına katılmasını, aile-öğretmen-okul çalışanlarının her zaman işbirliği içinde olmaları, özel eğitim uzmanlarının okullarda olmasını ve özel eğitim sınıflarının oluşturulmasını, eğitsel tanılama raporlarının çocuğun ihtiyacına göre hazırlanması gerektiğini önermişlerdir.

Anahtar Kelimeler: *İlkokul, sınıf öğretmeni, kaynaştırma eğitimi, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı.*

Öğrencinin	Adı Soyadı	AYSUN YAMAN
	Numarası	088306011005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI / ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Rukiye KONUK ER
Tezin İngilizce Adı	Defining Primary School Teachers' Ideas Upon Developing And Adopting Individualized Education Programs For Students Who Are Educated In Inclusive Programs	

ABSTRACT

This study aims to find out the ideas upon inclusive education of primary school teachers who have inclusive students in their classes at schools having inclusive application. This study has been done in order to determine the problems and possible solutions in the process of preparing and applying Individualized Education Plan (IED) for teachers who have inclusive students in their classes. The sample of the study consists of 30 primary school teachers who work in public schools which have inclusive application in Selçuklu, Konya. The collection of the research data has been fulfilled via one of the qualitative research method called “Semi-structured interview method”. The obtained data has been analyzed via induction analysis technique.

The problems of teachers who have inclusive students in their classes are identified as: Class sizes are not suitable for the education of inclusive students; low attendance for in-service training, in-service training programs are not held by professionals; inadequacy in preparing a separate inclusive education; inadequate support from administrative personnel, counselling service and other staff at schools; unsuitable physical environment for students with special needs; mental incompetency is the hardest point while educating these students; coordinating with the families of mentally incompetent students is not at adequate level; non-inclusive students and their parents do not accept mentally incompetent students in their own classes; inclusive students' pedagogical diagnosis held by Counseling Research Service (CRS) do not reflect the truth.

Teachers have suggested such possible solutions upon these problems as: Improving the physical circumstances; providing suitable tools and materials for students with special needs; including parents, teachers and all the school staff into inclusive education programs; cooperation of parents, teachers and school staff; employing inclusive education experts and forming inclusive education classes at school; preparing pedagogical diagnosis reports according to the students' needs.

Keywords: Primary School, Primary School Teacher, Inclusive Education, Individualized Education Plan (IEP).

ÖNSÖZ

Yapmış olduğum araştırmamın her aşamasında desteğini hissettiğim bilgi ve deneyimlerini her zaman benimle paylaşan saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Rukiye KONUK ER' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmamın ilerleme sürecinde görüş ve önerileriyle araştırmama her zaman katkıda bulunan bölüm başkanım Prof. Dr. Hakan SARI' ya teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmamın kaynak kullanımı aşaması çalışmalarımda bana yardımcı olan Öğr. Gör. Serdal DENİZ' e teşekkür ederim.

Hayatımın her döneminde yanımda olduğunu hissettiğim, düşüncelerime yargılamadan saygı gösterip destek olan, çalışkanlığı ve hırsı sayesinde beni her zaman üstün başarılarla teşvik eden eşim Adnan YAMAN' a,

En olumsuz zamanlarımda beni sakinleştirip bana destek veren, ruhumu dinlendiren, maddi ve manevi desteğiyle her zaman yanımda olan biricik oğlum Arda YAMAN' a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Aysun YAMAN

Konya – 2017

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
ÖZET	iii
SUMMARY	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
I.1. Problem	3
I.2. Amaç	6
I.3. Alt Amaçlar;	6
I.4. Araştırmanın Önemi	6
I.5. Araştırmanın Sayıtları	9
I.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	9
I.7. Genel Tanımlar	9
BÖLÜM II: KURAMSAL TEMELLER ve İLGİLİ LİTERATÜR	12
II.1.1. Özel Eğitim	12
II.1.1.1. Özel Eğitimde Kullanılan Temel Kavramlar	15
II.1.1.2. Özel Eğitime Gereksinim Duyan çocuklar	15
II.1.1.3. Özel Eğitim Personeli.....	17
II.1.1.4. Özel Eğitimde Yasal Düzenlemeler	17
II.1.1.5. Özel Eğitimin Temel İlkeleri.....	19
MADDE 6 – (1) Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda özel eğitimin temel ilkeleri şunlardır;	19
a) Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireyler; eğitim ihtiyaçları, ilgi, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.	19
b) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimine erken yaşta başlanır.	19
c) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.	19

ç) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitim performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde ve değerlendirmede uyarlamalar yapılarak, akranları ile birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.....	19
d) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için, rehabilitasyon hizmetlerini sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.....	19
e) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin bireysel yeterlilikleri ve tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri dikkate alınarak, bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilir ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır.	20
f) Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılımları ve eğitimleri sağlanır.	20
g) Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışılır.	20
ğ) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.	20
II.1.1.6. Özel Eğitim Süreci.....	20
II.1.1.7. Özel Eğitimde Roller ve Sorumluluklar	21
II.1.1.7.1. Özel Eğitimde Öğretmenlerin Roller ve Sorumlulukları	21
II.1.1.7.2. Özel Eğitimde Yöneticilerin Roller ve Sorumlulukları.....	22
II.1.1.7.3. Özel Eğitimde Sınıf Öğretmenlerinin Roller ve Sorumlulukları	22
II.1.1.7.4. Özel Eğitimde Ailelerin Roller ve Sorumlulukları.....	23
II.1.1.7.5. Özel Eğitimde Okul Personelinin Roller ve Sorumlulukları.....	24
II.1.1.7.6. Özel Eğitimde Rehber Öğretmenlerin Roller ve Sorumlulukları.....	24
II.1.2. Kaynaştırma Eğitimi.....	24
II.1.2.1. Kaynaştırma Eğitiminin Amaçları-İlkeleri	26
II.1.2.2. Kaynaştırma Sürecindeki Uygulamalar	28
II.1.2.2.1. Tam Zamanlı Kaynaştırma	29
II.1.2.2.2. Yarı Zamanlı Kaynaştırma	30
II.1.2.2.3. Tersine Kaynaştırma.....	30
II.1.2.2.4. Kaynak Oda Destekli Kaynaştırma	31
II.1.2.2.5. Özel Eğitim Sınıfı.....	31
II.1.2.2.6. Gündüzlü Özel Eğitim Okulu	32
II.1.2.2.7. Yatılı Özel Eğitim Okulu.....	32

II.1.2.2.8. Özel Eğitim Okul ve Kurumları	33
II.1.2.2.9. Evde Eğitim Hizmetleri	33
II.1.2.3. Kaynaştırma Sınıfında Bulunması Gereken Unsurlar	33
II.1.2.4. Kaynaştırmanın Yararları	34
II.1.2.4.1. Özel Gereksinimli Bireye Olan Yararları	35
II.1.2.4.2. Normal Çocuklara Olan Yararları	35
II.1.2.4.3. Ailelere Olan Yararları	36
II.1.2.4.4. Öğretmenlere Olan Yararları	36
II.1.2.5. Kaynaştırmanın Engelleri	37
II.1.2.6. Kaynaştırma Eğitimine Alınabilecek Öğrenciler	38
II.1.3. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı	38
II.1.3.1. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının Amacı	40
II.1.3.2. BEP Hangi Öğrenciler için Hazırlanır?	41
II.1.3.3. BEP Neleri İçerir?	41
II.1.3.4. BEP Ekibi	44
II.2. İlgili Araştırmalar	45
BÖLÜM III: YÖNTEM.....	51
III.1. Araştırmanın Modeli.....	51
III.2. Çalışma Grubu	53
III.3. Veri Toplama Araçları.....	55
III.4. Verilerin Toplanması	57
III.5. Görüşmelerin Yapılması	57
III.6. Verilerin Analizi	58
BÖLÜM IV: BULGULAR	61
IV.1. Sınıf öğretmenlerinin, BEP hazırlama ve uygulamasında öğretmen eğitiminden kaynaklanan sorunlarına ilişkin tema.....	61
IV.2. Sınıf öğretmenlerinin, BEP hazırlarken kaynaştırma öğrencisine ait RAM tarafından belirlenen eğitsel tanılara yönelik sorunları.....	62
IV.3. Sınıf öğretmenlerinin, BEP hazırlama ve uygulama aşamasında okullarındaki BEP biriminden kaynaklanan sorunları.....	62
IV.4. Sınıf öğretmenlerinin, BEP hazırlama ve uygulama sürecinde, sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinden kaynaklanan sorunlar	63

IV.5. Sınıf öğretmenlerinin, BEP'in uygulama sürecinde okul ve sınıfta yaşadıkları sorunlar (sınıf mevcudu, zaman, fiziki ortam)	64
IV.6. Sınıf öğretmenlerinin, BEP'i hazırlama ve uygulama aşamasında okul idaresinden kaynaklanan sorunlar	64
IV.7. Sınıf öğretmenlerinin, BEP'i uygulama aşamasında sınıftaki diğer öğrenciler ve ailelerinden kaynaklanan sorunlar	65
IV.8. Sınıf öğretmenlerinin, BEP' in başarılı bir uygulama olup olmaması ile ilgili sorunlar	66
BÖLÜM V: TARTIŞMA	67
V.1. Öğretmen Eğitiminden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Tema.....	67
V.2. BEP Hazırlarken Kaynaştırma Öğrencisine Ait RAM Tarafından Belirlenen Eğitsel Tanılara İlişkin Tema.....	69
V.3. BEP Hazırlama ve Uygulama Aşamasında Okullardaki BEP Birimine Yönelik Tema.....	70
V.3.1. MADDE 69 Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi.....	71
V.4. BEP Hazırlama ve Uygulama Sürecinde, Kaynaştırma Öğrencilerinin Ailelerine Yönelik Tema.....	73
V.5. BEP'in Uygulama Sürecinde Okul ve Sınıf Ortamları	74
V.6. BEP'i Hazırlama ve Uygulama Aşamasında Okul İdaresine Yönelik Tema.....	76
V.7. BEP' i Uygulama Aşamasında Sınıftaki Diğer Öğrenciler ve Ailelerine Yönelik Tema	77
V.8. BEP'in Başarılı Bir Uygulama Olmasına Yönelik Tema.....	80
VI. Sonuç.....	82
V2. Öneriler	86
EKLER.....	95

KISALTMALAR LİSTESİ

BEP : Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

RAM : Rehberlik Araştırma Merkezi

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

İ.Ö.O : İlköğretim Okulu

IDEA : The Individuals with Disabilities Education Act (Engelli Bireyler Eğitim Hareketi).

BÖLÜM I: GİRİŞ

Özel eğitim; genel eğitimden farklı bir eğitim gerektiren bireylerin yeterliliklerine ve gelişim özelliklerine dayalı olarak ve sosyal gereksinimlerini karşılamak için, özel olarak yetiştirilmiş personel tarafından, özel olarak geliştirilmiş eğitim programları, araç-gereçleri ve yöntemleri ile sürdürülen eğitimidir. Özel eğitim gerektiren birey denildiğinde akla çoğunlukla görme, işitme, ortopedik, psikopatolojik problemleri olan, sosyal yönden uyumsuz, zihinsel olarak engelli bireyler, yani özürlü olma durumu gelmektedir. Hâlbuki özel eğitim gerektiren birey denilince; eşitli nedenlerle bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren birey ifade edilmek istenmektedir. Eğitimin temel işlevi bireysel potansiyele işlerlik kazandırmak üzere bireyin yeteneklerini geliştirmektir. Bu durum eğitim süreçlerinin bireylerin özel durumlarına göre düzenlenmesini gerektirmektedir. Bu nedenle, bireye göre ve özel olma eğitimin doğasında mevcut temel bir özelliktir. Eğitimin sosyal adalet ve eşitlik kavram ve anlayışı süreçlerdeki tüm bireylerin bireysel ilgi, kapasite ve yetenek potansiyeli oranında eğitimden yararlanabilmelerini sağlayacak önlemlerin alınmasını gerektirmektedir (<http://www.ustunzekalilarmerkezi.org>).

Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin kendi yaşlarıyla beraber aynı okullarda ve aynı sınıflarda eğitim alması fikri, insan hakları ile genel ve özel eğitim alanlarında yaşanan gelişmelere paralel olarak ilk defa 1960'lı yılların başında ortaya çıkmıştır. Zamanla giderek artan biçimde uluslararası kuruluşlar bu konuyu daha çok araştırmaya, bütün çocuklarda var olan farklılıklarını göz önünde bulunduran ve ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde genel eğitim okulları oluşturulmasını da talep ederek, devletlerin kendi eğitim politikalarını etkilemeye başlamışlardır (Tohum Otizm Vakfı, 2011). Uygulanan bütünleştirme metodunda her okul kaynaştırma okuludur. Buna bağlı olarak, okullar farklı tür ve düzeylerde özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar için gereken düzenlemeleri yaparlar. Sonuçta yalnızca öğrencinin okula değil, okulun da öğrenciye uyumunun sağlanması beklenir (Kırcaali İftar, 2010).

Temel insan hakları ve bireylerin özel eğitim alanlarında yaşanan gelişmeler neticesinde, özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin genel eğitim okullarında kendi akranlarıyla beraber eğitim alma hakkının olduğu, bunun uygulamaya yansıtılması gerektiği düşüncesi 1960'lı yıllarda yaygınlaşmaya başlamıştır. Daha sonra da bu haklar uluslararası

alandaki imzalanmış sözleşmelerle güvence altına alınmıştır. Uygulanan bu yaklaşım, ilk yıllarda kaynaştırma (*mainstreaming / integration*) olarak isimlendirilmiştir. Ancak bu alanda, günümüzde bütünleştirme (*inclusion, inclusive education*) kavramları artık daha sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencilere ve sınıf öğretmenlerine gerekli olan destek hizmetlerin sağlanması koşuluyla, bu öğrencilerin tam ya da yarı zamanlı olarak akranlarıyla birlikte genel eğitim sınıflarında eğitim alması olarak tanımlanmaktadır (Kırcaali İftar, 1992).

Özel eğitim, yetersizliği olan öğrencilerin, öğrenmelerini ve okul sonrası yaşam hazırlanabilmelerini sağlamak üzere oluşturulmuştur. Günümüzde “*Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitim Yasası (Individuals with Disabilities Education [IDEA])*” olarak adlandırılan Tüm Engelli Çocuklar İçin Eğitim Yasası’nın “(*Education for All Handicapped Act [EHA, Public Law, 94-142]*)” kabulünden günümüze kadar 35 yılı aşkın bir süre geçmiştir. Geçmişte bu yasanın temel odak noktası, uygun ve ücretsiz eğitim alma hizmetinden yararlanmamış öğrencilere bu tür fırsatları sağlamak olmuştur (Polloway ve diğerleri, 2014).

Özel eğitim (birçok açıdan), geçmişten farklıdır. Standartta dayalı eğitim günümüzde, okulların yaptıklarına, öğretmenlerin nasıl işlerde bulduklarına ve öğrencilerin nasıl tepki verdiklerine yön vermektedir. Bu durum, özel gereksinimi olan çoğu öğrencinin eğitimlerinin büyük bir kısmını ya da tamamını genel eğitim sınıflarında bir eğitim sistemini oluşturmayla ilişkilidir (Polloway ve diğerleri, 2014).

Bütünleştirme uygulaması, “sınıf öğretmeni ile iş birliği yapılarak uygun sınıf içi destek hizmetlerin sağlanması yoluyla” özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin kendi akranlarıyla birlikte genel eğitim sınıflarında tam zamanlı olarak eğitim alması anlamına gelmektedir (Gürgür, 2008). Bütünleştirme uygulamasında, öğrencilerin bireysel farklılık ve gereksinimlere sahip oldukları, ancak bu durumun onların bir arada eğitim görmesinin önünde bir engel olmadığı düşüncesine sahiptir. Bu düşünceden yola çıkarak, genel eğitim okullarında özel gereksinimli öğrenciler de dahil olmak üzere bütün öğrencilerin gereksinimlerine cevap verecek şekilde gerekli fiziksel, müfredat ve eğitim-öğretim yöntemleriyle ilgili olarak uygun düzenlemeler yapılır.

Özel gereksinimli bireylere yönelik eğitsel düzenlemeler incelendiğinde yıllar içerisinde farklı uygulamaların olduğu görülmektedir. Dünyada 1970’li yıllara kadar daha

çok ayrıştırma fikri kabul görürken, 1970’li yıllardan sonra yaşanan çeşitli gelişmeler sonucunda, kaynaştırma uygulamaları ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu uygulamalara paralele olarak Türkiye’de de 1980’li yılların başında benzer çalışmaların başladığı görülmektedir. 1980’li yıllardan günümüze kadar geçen sürede Türkiye’de kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşabilmesi için zaman zaman yavaş, zaman zaman da göreceli bir şekilde hızlı sayılabilecek çeşitli düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemeler kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı’nın son yıllardaki uygulamaları incelendiğinde kaynaştırma uygulamalarından bütünleştirmeye doğru bir geçişin olduğunu söylemek mümkündür (Çahbaz, 2016).

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ne özel eğitim, “Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile özel eğitim gerektiren bireylerin bireysel yeterliklerine dayalı, gelişim özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim” olarak ifade edilmektedir. Ülkemizde özel eğitim hizmetleri birlikte ve ayrı eğitim olarak iki ana grupta toplanmaktadır. Aynı yetersizlik gruplarına hizmet veren ayrı eğitim düzenlemeleri, ayrı özel eğitim okullarında birlikte eğitim düzenlemeleri ise genel eğitim okullarında gerçekleştirilmektedir (Cavkaytar, 2013).

I.1. Problem

Her insan birbirinden farklıdır. Eğitimin bireysel farklılıklara göre düzenlenmesi gereği artık herkes tarafından kabul edilmektedir. Bireylerin kendi arasında sahip olduğu farklılıkları kadar, yine her bireyin özgü olan yetenekler arasındaki farklılıklar da önemlidir (Çuhadar, Y. 2006).

Çağdaş toplum olmanın temel koşulu demokrasi ve demokratik toplum olmanın temel koşullarından biri de eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır. Özel gereksinimli bireyelerine eşit eğitim fırsatı yaratmayan bir toplumda, demokrasiden ve çağdaşıktan söz etmek olanaklı değildir (Vuran, 2005). Birbirine bağımlı olan çağdaşlık, demokrasi ve eğitimde fırsat eşitliği gibi kavramların dünya gündemine oturması ile insana ve bireysel farklılıklara daha ılımlı ve olumlu yaklaşılmaya başlanmıştır. Bu olumlu yaklaşım özel gereksinimli bireyelerin eğitiminde bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama bir başka deyişle, bu bireyelerin

eğitimlerini onların bireysel gelişimlerini dikkate alarak planlamayı ve uygulamayı gündeme getirmiştir (Vuran, 2005).

Yetersizliği olan öğrenciler için etkili bir öğretimin planlanması ile şimdiye kadar onların öğrenmelerinde yetersizliğin yol açtığı sınırlılıkları ve hâlihazırdaki öğrenmeler üzerindeki etkilerini de belirlemeyi gerektirmektedir. Yetersizliğin şimdiye kadarki öğrenmeler üzerinde yol açtığı sınırlılıkları belirleme, bireylerden beklenen toplumsal ilkelerin gerektirdiği davranışlardan neleri yapabildiğinin ve nelere gereksinimi olduğunun belirlenmesini gerektirir. Yetersizliğin bireylerin öğrenme üzerindeki etkilerini belirleme, nasıl öğrendiklerini anlamayı gerektirir. Etkili öğretimde neleri yapıp ve nasıl öğrenebildiklerine göre eğitim ve öğretim programının geliştirilerek bireyselleştirilmiş olan eğitim ve öğretim programını istenilen seviyede geliştirmeyi gerektirir (Özyürek, 2005).

Özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler, oldukça katı ve yoğun bir biçimde hazırlanmış normal eğitim programlarına uymakta çok zorlanmakta, hatta eğitimleri olanaksız hale gelmektedir. Bu durumun ortadan kaldırılabilmesi amacıyla, eğitsel işlevde bulunma düzeyleri dikkate alınarak hem farklı eğitim düzenlemeleri ve hem de yapılan bu düzenlemeler içinde farklı amaçlara ihtiyaç duyulduğundan, bu bireyler için Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı “BEP” hazırlamak gerekir (Vuran, 2005).

“*Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*” (2012), özel eğitime ihtiyaç duyan her çocuk için BEP’in geliştirilmesini ve sürdürülmesini gerekli kılmıştır. Bu yönetmelik birçok soruyu beraberinde getirmesine rağmen ailelerde olduğu gibi eğitimciler arasında da büyük ilgiye yol açmıştır (Sarı ve İlik, 2014). Bireysel farklılıklar, eğitim-öğretim sürecinde göz önüne alınması gereken önemli konulardan biridir ve öğrencilerin de bireysel özelliklerine göre eğitim alma hakkının en temel koşulunu oluşturmaktadır. Bu açıdan, bireysel farklılıkları dikkate alan kaynaştırma uygulamaları en az kısıtlayıcı ortamlar içerisinde gerek gelişmiş ülkelerde gerekse ülkemizde en çok tercih edilen eğitsel uygulamalar arasında yer almaktadır (Diken ve Batu, 2010). Dolayısıyla, Özel gereksinimli bireylerin, eğitim ve öğrenimlerini özel eğitime ihtiyacı olmayan akranları ile birlikte resmi ve özel eğitim kurumlarında devam ettirebilmeleri ilkesine uygun olarak destek eğitim hizmetlerinin sunulduğu özel eğitim

uygulamalarının, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) yönünden değerlendirilmesi amacı ile bu çalışma yapılmıştır.

Özel gereksinimli bireylerin de toplumsal yargı ve kurallara uygun yaşamaları beklenmektedir. BEP, özel gereksinimli öğrencinin eğitim alanındaki ihtiyaçlarının en üst düzeyde karşılanmasını sağlamak üzere hazırlanmış yazılı bir dokümandır. Öğretmen ve diğer uzmanlara özel gereksinimli bireylerin eğitiminde adım adım rehberlik eden BEP'in geliştirilme ve uygulanma sürecinde sorunlar yaşandığı görülmektedir. Okullarda BEP geliştirme biriminin oluşturulmadığı ve BEP geliştirilmediği, özel gereksinimli öğrenciler için uyarlamalar yapılmadığı (Çuhadar, 2006).

Sınıf öğretmenlerinin BEP'in gerekli ve yararlı olduğuna fazla inanmadıkları, yasal zorunlulukları benimsemedikleri, BEP konusundaki bilgilerini BEP'in geliştirilmesi ve uygulanması süreçlerine aktaramadıkları (Kreutzer, 2004), özel gereksinimli öğrenciler için sistemli bir performans (Nizamoğlu, 2006) ve amaç belirleme çalışması yapmadıkları, öğretimsel uyarlama yapma ve uzman desteği alma girişiminde bulunmadıkları görülmektedir (Bahar ve Yıkmış, 2002; Nizamoğlu, 2006; Önder, 2007). Özel gereksinimli öğrencilerin normal sınıf içerisinde yer alması, zaman zaman okullarda ve öğretmenler arasında tartışma konusu olmaktadır. Günümüzde yaygın olarak kabul gören görüş, özel gereksinimli öğrencilerin de kaynaştırma programlarıyla normal öğrenciler ile bir arada eğitim görmesinden yanadır. Çağımızda, eğitim sisteminin dışına atılacak hiçbir çocuğun olamayacağı kabul edilmektedir (Özabacı, 2004).

Okullardaki rehber öğretmenlerin sayılarının az, özel gereksinimli öğrenci sayısının fazla olması, Rehberlik Araştırma Merkezleri'nin (RAM) özel gereksinimli öğrenciler için yeterli ve gerekli bilgilendirme çalışmaları yapmaması, öğretmenler için bu alana yönelik düzenlenen hizmet içi eğitimlerin yeterli düzeyde olmaması, rehber öğretmenlerin de okullarındaki özel eğitim çalışmalarında sorunlar yaşamasına neden olmaktadır (Can, 2010). Kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin, bu öğrencilerin eğitsel ve tıbbi tanılarına uygun olarak hazırladıkları BEP'in hazırlanması geliştirilmesi ve uygulanması konularında okullarındaki rehber öğretmenlerden dışında destek almadıkları görülmektedir (Bahar ve Yıkmış, 2002; Nizamoğlu, 2006).

Ayrıca yapılan bu araştırma ile ilkokullarda sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin var olan durumunu saptamaktan çok çözüm odaklı ve bu alanda görev yapan anahtar kişilerin duygu ve düşüncelerini, görüşlerini derinlemesine incelemek ve bu kişilerin özellikle uygulamalarda yaşadıkları sorunları belirlemeye çalışarak onların konu ile ilgili önerilerini daha ayrıntılı belirlemek amaçlanmıştır.

I.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının geliştirilmesi ve uygulamasına yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi sürecinde ortaya çıkan sorunlar ve bu sorunlara ait çözüm yollarına yönelik önerilerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

I.3. Alt Amaçlar;

1. Sınıf öğretmenlerinin, eğitimlerinden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Sınıf öğretmenlerinin, RAM'dan gelen eğitsel değerlendirme raporlarından kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Sınıf öğretmenlerinin, okul BEP Biriminden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Sınıf öğretmenlerinin, kaynaştırma öğrencilerinin velilerinden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Sınıf öğretmenlerinin, okul ve sınıf ortamından (fiziki ortam, sınıf mevcudu, zaman) kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Sınıf öğretmenlerinin, okul yöneticilerinden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
7. Sınıf öğretmenlerinin, normal öğrenciler ve bu öğrencilerin ailelerinden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
8. Sınıf öğretmenlerinin, BEP'in başarılı bir uygulama olup olmamasına ilişkin görüşleri nelerdir?

I.4. Araştırmanın Önemi

“*Kaynaştırma*” terimi, ilköğretim okullarında en fazla konuşulan konulardan biridir. Bu konu konuşulurken de genellikle de sorunları ile dile getirilmektedir. Fakat yapılacak

belirli düzenlemeler ile ülkemizde sorun olmaktan çıkıp, özel gereksinimli öğrencilerin sosyal ve akademik yöndeki gereksinimlerini karşılamada başarılı bir uygulama olacaktır (Batu, 2013). Kaynaştırma uygulanacak sınıfa yerleştirilmesi için uygun görülen özel gereksinimli öğrencilere ve sınıf öğretmenlerine belli destekler sağlanması ile sorunların en büyüğünün üstesinden gelinebilir. Fakat ülkemizdeki personel sıkıntısı bu desteğin sağlanmasına engel teşkil etmektedir. Bu nedenle hazırlanması öngörülen kaynaklarla, sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan öğretmenlere destek olunması amaçlanmaktadır (Batu, 2013). Dolayısıyla öğretmenler için büyük öneme sahip olan ve kaynaştırma uygulamalarında onlar için yol haritası olan BEP' lerin hazırlanması ve uygulanması sırasında yaşanan sorunlarla mücadele etmede bu destek oldukça kritik bir role sahiptir. Çünkü BEP; *“Özel gereksinimli bireyin gelişim alanlarında eğitsel gereksinimlerini karşılamak üzere uygun eğitim ortamlarından ve destek hizmetlerinden en üst seviyede yararlanmasını sağlayan yazılı doküman, bireyselleştirilmiş eğitim programıdır”*. Bireyin ailesinin onayı ile bu doküman ilgili uzmanlar, aile ve öğretmenlerin iş birliği ile planlanır ve uygulanır (Vuran, 2005).

Özel gereksinimli bireylerin durumları, bireysel özellikleri göz önüne alındığı zaman bireyselleştirilmiş eğitim programı, bireyselleştirilmiş öğretim programı ve eğitim-öğretim materyallerine ne kadar fazla gereksinim olduğu fark edilebilir. Özel gereksinimli öğrenciler de durumlarına göre diğer öğrenciler kadar yaygın eğitim ortamlarında eğitim alma hakkına sahiptirler. Bu eğitim haklarını en üst düzeyde kullanabilmeleri için yetenek ve yeterliklerine uygun hazırlanmış bireyselleştirilmiş eğitim programına ihtiyaçları vardır. Bu bireyselleştirilmiş eğitim programının hazırlayacak kişi öncelikli olarak bu çocukların sınıf öğretmenleridir.

Sınıf öğretmenlerinin BEP sürecinde yaşadıkları sorunların ve bu sorunlara yönelik sundukları çözüm önerilerinin, sürecin öğeleri açısından ayrıntılı olarak incelenmesi, kaynaştırma uygulamalarının başarısı açısından son derece önemlidir. Öğretmenlerin bu süreçteki gereksinimlerinin belirlenmesine, öğretmenler için düzenlenen hizmet içi eğitim programlarının içeriğinin belirlenmesine ve uygulamalardaki diğer sorunların çözümlenmesine ışık tutacağı düşünülmektedir. Çözüm önerilerinin, sorunları yaşayan öğretmenlerden alınmasının ayrıca önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırma bulgularının

BEP süreci ile ilgili ileride gerçekleştirilecek çalışmalara da yol göstereceği düşünülmektedir.

BEP'in uygulaması sırasında eğitim veren tüm personelin, özel gereksinimi olan bir öğrenciye hem formal hem de informal hizmetleri belirleyebilmek için birbirleri ile çok yakın ilişkide olmaları gerekmektedir. BEP'in uygulanmasında özel eğitim öğretmeni büyük öneme sahiptir. Ayrıca en önemli aşama öğretimin gerçekleşmesi olduğundan, BEP sürecinde özel gereksinimi olan öğrenciye öğretim hizmeti veren sınıf öğretmenlerinin çok önemli yeri vardır. Araştırma, sınıflarında BEP uygulayan öğretmenlere, bu eğitimin özel gereksinimli öğrencileri açısından nedenli önemli olduğunu belirtmesi bakımından önem taşımaktadır.

Bu araştırma da özel gereksinimli öğrencilerin sınıf öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlayıp uygulama aşamasında yaşadıkları sorunlar hakkındaki görüşlerinin ve çözüm önerilerinin araştırılması bakımından önemlidir. Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama ve uygulama sürecinde sınıf öğretmenlerinin bu konu hakkında görüşlerini belirlemeye yönelik araştırmaların yeteri kadar olamaması da bu araştırmanın önemini arttırmaktadır. Ayrıca bu araştırma, BEP'in hazırlanıp, uygulanması sürecinde sınıf öğretmenlerinin yaşadığı sorunlarla ilgili araştırma birikimine katkıda bulunması bakımından da önem taşımaktadır.

Araştırmanın, sınıfında kaynaştırma uygulamaları yapan ve bu alanda sorunlarla karşılaşan sınıf öğretmenleri için önemli ve yararlı olacağı düşünülmüştür. Bu da ilkokullarda özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi ve gelecekleri için önem taşıyacaktır. Kaynaştırmaya eğitime ve BEP hazırlama ve uygulama yönelik öğretmen tutumlarını belirlemeye ilişkin birçok araştırma olmasına rağmen, bu uygulamalarda yaşanan sorunların hangi konularda yoğunlaştığının ve bu sorunları gidermeye yönelik çözümlerin bulunmasının ileride bu alanda yapılacak araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulguların, sınıf öğretmenleri BEP hazırlama, uygulamaya ve kaynaştırma eğitime ilişkin yeterliliklerini arttırmaya, olumlu tutum geliştirmeye yönelik fayda sağlanacağı umulmaktadır.

I.5. Araştırmanın Sayıtları

1. Araştırmada görüşülen öğretmenlerin konu ile ilgili bütün fikirlerini tarafsız bir şekilde görüşmeci ile paylaştıkları,
2. Araştırmada kullanılan görüşme formundaki soru sayısı ve niteliğinin araştırmanın amacına uygun olduğu,
3. Araştırmaya katılan öğretmenlerin BEP geliştirme ve uygulama süreçlerinde yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerinde ve bu sorunların çözümüne yönelik getirdikleri önerilerde samimi oldukları varsayılmıştır.

I.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma, Konya İli, Selçuklu ilçesindeki çeşitli okullarda görev yapan öğretilebilir zihin engelli çocukların öğretmenleri ile sınırlıdır.
2. Araştırma, 2015–2016 eğitim öğretim yılı bahar dönemi ile sınırlıdır.
3. Araştırmada incelenen öğretmen görüşleri, uzman görüşü alınarak araştırmacı tarafından hazırlanan ve görüşmecilere sunulan görüşme soruları ile sınırlıdır.

I.7. Genel Tanımlar

Özel Eğitim: Özel eğitim, “*Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*” ne göre, “Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile özel eğitim gerektiren bireylerin bireysel yeterliliklerine dayalı, gelişim özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim” olarak tanımlanmaktadır (Cavkaytar, 2013).

Özel Gereksinimli Birey: Özel gereksinimli bireyler doğumdan önce, doğum esnasında ve doğum sonrasında, gelişim sürecinde oluşan çeşitli sebeplere bağlı olarak; bilişsel, dil, hareket, fizik, sosyal ve duygusal gelişimlerinde ölçme araçları ile ölçülebilen düzeyde yetersizlik, yavaşlama, gerileme veya ileride olma sonucunda yaşitlarına göre farklı özellikler gösteren ve normal eğitim programlarından yararlanamayan veya yararlandığı halde destek programları ile eğitimlerini devam ettirebilen bireylerdir (Baykoç Dönmez, 2009).

Kaynaştırma: Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe konulan “31.05.2006 tarihli 26184 sayılı Milli Eğitim Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”nde yer alan tanıma göre kaynaştırma; “Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitimlerini, diğer destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmi ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır”. Diğer bir deyişle, özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların, normal gelişim gösteren yaşlılarıyla, normal sınıflarda eğitim ve öğretime özel bir şekilde dahil edilmesidir (MEB, 2013).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP): Her özel gereksinimli olan çocuk için geliştirilmiş olan özgün bir programdır. Uzman kişilerden oluşan bir ekip tarafından ortaklaşa geliştirilmiş olan bu yazılı rapor çocuğun mevcut başarı seviyesi, amaç ve hedeflerinin ne olduğu, çocuğun kim tarafından, ne kadar süre ve nerede eğitim göreceği, nerede ne türde ne kadar destek hizmet alacağı ve değerlendirileceği ile ilgili açıklamalar içeren bir rapordur.

Başka bir ifade ile BEP; öğrencinin şu andaki durumunun ne olduğunu, öğrenciye nasıl eğitim verilmesi gerektiğini, nerede ve kim tarafından eğitim verileceğini, eğitimin ne kadar sürmesi gerektiğini ve son olarak programın yararlı olup olmadığını değerlendirilmesi ve çocuğun belirlenen hedefleri öğrenip öğrenmediğini ve nasıl değerlendirileceğini tarif etmelidir (Sarı ve İlik, 2014).

Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM): Eğitim ve öğretim görülen kurumlardaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri alanında etkin bir biçimde çalışmalar yürütür ve özel eğitim gerektiren bireylerin eğitsel değerlendirme, tanılama ve yönlendirme hizmetlerini yürütülmesinden sorumludur (MEB, s1997a).

BEP Geliştirme Birimi: “573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 63. Maddesi” ne göre, özel eğitim ve kaynaştırma uygulamaları yapılan okul ve diğer kurumlarda özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim programının geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla “Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Birimi” oluşturulur. Oluşturulan bu birimin bünyesinde kurum müdürü veya görevlendireceği müdür yardımcısının başkanlığında,

gezerek özel eğitim görevi verilen öğretmen, aile, özel eğitim gerektiren öğrenci, rehber öğretmen-psikolojik danışman eğitim programları hazırlamakla görevlendirilen öğretmen, özel eğitim gerektiren öğrencinin sınıf öğretmeni veya hazırlanan programın içeriğine uygun branş öğretmeni, gerektiğinde izleme, tanılama ve değerlendirme ekibinden görevli bir kişi bulunur (MEB, 2013).

BÖLÜM II: KURAMSAL TEMELLER ve İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde zihinsel engelli çocukların sınırlandırılması, gelişim özellikleri, eğitimleri ve eğitsel yerleştirmeleri, hafif düzeyde zihinsel engelli çocuklar için bulunan eğitim ortamları, orta düzeyde zihinsel engelliler için bulunan eğitim ortamları, zihinsel engellilerin eğitimi ile ilgili eğitimsel uyarlamalardan bireyselleştirilmiş eğitim programının ne olduğu, tarihçesi, yasal dayanağı, yararları, hazırlama aşamalarının neler olduğu ile ilgili kuramsal açıklamalar ve bireyselleştirilmiş eğitim programı ile ilgili araştırmalar yer almaktadır

II.1. Kuramsal Çerçeve

II.1.1. Özel Eğitim

Bir birey olan her çocuk, diğer bir çocuktan farklıdır. Çocukların sahip oldukları bu farklılıklar, daha çok bedensel, bilişsel ve duyuşsal olarak gruplandırılabilir. Her çocuğun kendine has bedensel yapısı ve işlevleri, çeşitli alanlarda öğrenme özellikleri ve hızı ile duygusal özellikleri vardır. Sahip olunan farklılıkların belli sınırların içerisinde olduğu durumda, genel eğitim hizmetlerinden öğrenciler yararlanabilmektedirler. Ancak, daha büyük ve daha çeşitli boyutlarda farklılıkların görüldüğü çocuklarda, genel eğitim hizmetleri yetersiz kalabilmekte ve özel eğitim hizmetlerinin ihtiyacı ortaya çıkmaktadır (Kırcaali-iftar, 1998).

Farklı sebeplerle, eğitim yeterlilikleri ve bireysel özellikleri bakımından diğer akranlarından beklenen düzeyden ciddi bir farklılık gösteren birey, özel eğitime ihtiyaç duyan bir bireydir. Özel eğitim; bu farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal gereksinimlerini karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların bireysel yeterliliklerine dayalı, gelişim özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir. Dolayısıyla özel eğitim, ortalama özelliklere sahip öğrencilere kıyasla önemli ölçüde farklılaşan öğrencilere sağlanan, bireysel olarak eğitimi planlanmış ve bireyin bağımsız yaşama olasılığını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen eğitim hizmetlerinin bütünüdür.

Özel gereksinimli öğrenciler gereksinimlerine ve özelliklerine göre farklı eğitim ortamlarında eğitim görmektedir. Bu ortamlar yatılı kurumlar, özel eğitim okulları, özel sınıflar ve genel eğitim sınıfları olarak en çok sınırlayıcı ortamdaki en az sınırlayıcı ortama

doğru değişebilmektedir. Günüümüzde yaygınlaştırılmaya çalışılan eğitim modeli, genel eğitim sınıflarında yürütölen kaynaştırma programlarıdır (Sucuoğlu, 1996).

Özel eğitim tanımı, normal gelişim gösteren çocuklar için yapılan düzenlemelerden önemli derecede farklılaşan ve çocuğun yetersizliğinin olumsuz etkilerini azaltmak veya tamamen ortadan kaldırmak için gerekli düzenlemeleri içeren özel planlanmış öğretimi ifade etmektedir. Öğretim aşağıdaki faktörler temelinde düzenlenmelidir (Strickland ve Turnbull, 1990):

- 1) Sağlanan yardım düzeyi,
- 2) Motivasyonu artırmak için kullanılan strateji türleri,
- 3) evre ve materyal düzenlenmesi,
- 4) Planlanan genelleme fırsatları.

Özel eğitime ilişkin yasa ve yönetmeliklerde belirtilmiş olan özel gereksinimli bireylere eğitim, öğretim ve destek hizmetler sunulması amacıyla hizmet veren kurumlar kurulmuştur. Bu kurumların özel ve devlet kurumları olarak hizmet sunmakta oldukları görölmüştür. Devlet kurumlarının büyük bir bölümü “*Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü*” ne bağlı olarak hizmet vermektedir. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ ne bağlı olarak görev yapan kurumlar şunlardır;

- 1) Basımevi ve Akşam Sanat Okulu (Görme Engelliler)
- 2) Bilim ve Sanat Merkezi
- 3) Hafif Düzeyde Zihinsel Engelliler (İlkokul)
- 4) Hafif Düzeyde Zihinsel Engelliler (İş Okulu-Meslek Lisesi)
- 5) Erken ocukluk ve Okul Öncesi Eğitim Merkezi
- 6) İlköğretim Okulu (Görme Engelliler)
- 7) İlköğretim Okulu (İşitme Engelliler)
- 8) İlköğretim Okulu (Hastane)
- 9) İlköğretim Okulu (Ortopedik Engelliler)
- 10) Meslek Lisesi (İşitme Engelliler)
- 11) Meslek Lisesi (Ortopedik Engelliler)
- 12) Otistik çocuklar (Eğitim Merkezi- İlköğretim)

13) Orta ve Ağır Düzeyde Zihinsel Engelliler (Eğitim Uygulama Okulu)

14) Orta ve Ağır Düzeyde Zihinsel Engelliler (İş-Eğitim Merkezi)

15) Rehberlik Araştırma Merkezi (Vuran ve Ünlü, 2014)

Mevcut özel eğitim sisteminde özel gereksinimli bireylerin yetersizlik türüne göre çeşitli eğitim öğretim kurumları olduğu görülmekle birlikte bu eğitim öğretim kurumlarının sayısının yetersiz olduğu bilinmektedir. Özel gereksinimli bireylerin eğitim öğretim gereksinimleri özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri aracılığı ile desteklenmeye çalışılmaktadır. Ülkemizde özel gereksinimli bireylerin eğitim öğretim ihtiyaçları için sağlanan maddi destekler ve olanaklar artmakta olmasına rağmen halen gelişmiş ülkelerin sağladığı standartların çok uzağında olduğu görülmektedir (Vural ve Ünlü, 2014).

Özel eğitime son yıllarda büyük bir önem verilmekle birlikte, gelişimi normal olan çocuklar ile özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların kaynaştırılması (Mamsreaming) konusu da önem kazanmaya başlamıştır. Daha önceleri özel gereksinimli bireylerin toplumdan soyutlanarak izole edilmiş ortamlarda bulundurulması, orada eğitim alması ve yaşaması düşüncesi savunulurken, daha sonraları bu düşünce şekli terkedilerek özel gereksinimli bireylerin de toplumdaki diğer bireylerle yaşamayı öğrenmesi ve toplumsallaşması düşüncesi yerini almaya başlamıştır. Garrison ve Hamili 1971 senesinde yaptıkları bir araştırmada özel gereksinimli bireylerin, sadece bu bireyler için hazırlanan özel eğitim sınıflarında eğitilmelerinin, toplumdan izole edilmelerinden bir farkı olmadığını belirtmişlerdir (Metin, 1992).

573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de (1997) tanımlar başlığı altında “özel eğitim, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim” olarak tanımlanmıştır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde ise özel eğitim, aynı tanıma benzer olarak, “*Özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri, bu bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile akademik disiplin alanlarındaki yeterliliklerine dayalı olarak uygun ortamlarda sürdürülen eğitim*” olarak tanımlanmıştır (Çuhadar, 2014).

II.1.1.1. Özel Eğitimde Kullanılan Temel Kavramlar

Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin tanılamasında yetersizlik, zedelenme, engel ve risk gibi kavramlar karşımıza sıklıkla çıkmaktadır (Cavkaytar, 2013).

Zedelenme: Kişinin psikolojik, fizyolojik veya anatomik özelliklerinde geçici ya da kalıcı türden bir kayıp, bir yapı ya da çalışma bozukluğu olması durumudur (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1989; WHO, 1993).

Yetersizlik: Yetersizlik, bir şeyi yapmada yeterli olmama, belirli bir şekilde davranmada sınırlı kapasite olarak tanımlanmaktadır (Eripek, 2005)

Özür: Bireyin bedenindeki belli bir bölümün (örneğin, bacaklar, eller vb.) veya organın (örneğin, gözler) yapması gereken işlevlerini tam olarak yerine getirememesi durumudur (Kırcaali-iftar, 1998).

Engel: Özürlü bir bireyin toplum içerisinde yaşamın gereklerini yerine getirmede karşılaştığı sınırlılıkları veya zorlukları ifade ederek, daha sosyal bir kavrama vurgu yapmaktadır. (Kırcaali-iftar, 1998).

II.1.1.2. Özel Eğitime Gereksinim Duyan çocuklar

“*Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*” nde de tanımlandığı gibi, “özel eğitim gerektiren birey, çeşitli nedenlerle bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarına göre beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren bireyi” tanımlamaktadır (Cavkaytar, 2013). Bu ifade, diğer çocuklardan farklı özellikler gösteren özel eğitime ihtiyacı olan çocukların tümünü kapsamaktadır. Özel gereksinimi olan birey ifadesi bireysel özellikler ve eğitim yeterlilikleri açısından yetersizlik gösteren bireylerin yanı sıra üstün performans sergileyen bireyleri de kapsamaktadır. Özel gereksinimli birey ifadesi bu yönüyle bütünleştirici bir terimdir (Akçamete, 2009). Ülkemizde Özel Eğitim Yönetmeliği’nde (2012) özel gereksinimli bireyler şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

a) Zihin yetersizliği olan birey; hafif, orta, ağır ve çok ağır başlıkları altında ayrı ayrı tanımlanmıştır. Yönetmelikte zihin yetersizliği için yer verilen genel tanım ise, “*zihin işlevleri bakımından ortalamanın iki standart sapmanın altında farklılık gösteren, buna bağlı olarak kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde eksiklikleri ya da sınırlılıkları olan,*

bu özellikleri 18 yaşından önceki gelişim döneminde ortaya çıkan ve özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan birey”,

b) Birden fazla yetersizliği olan birey: Sadece bir alanda olmayıp, daha çok alanda yetersizliğinin görülmesinden dolayı özel eğitime ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey,

c) Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan birey: Yaşına ve gelişim seviyesine göre dikkatin çabuk dağılması, aşırı hareketlilik ve dürtüsellik gibi hiperaktivite belirtilerini en az iki ortamda ve altı ay süreyle gösteren ve bu özellikleri de yedi yaşından önce görülen, özel eğitim ile destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey,

d) Dil ve konuşma güçlüğü olan birey: Kısıtlı sözcük dağarcığına sahip olarak dili kullanma, konuşmayı öğrenme ve iletişimdeki zorluk nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey,

e) Duygusal ve davranış bozukluğu olan birey: Sahip olduğu yaşına göre sosyal ve kültürel normlara uymayan farklı duygusal tepki ve davranışlar göstermesi ve sosyal uyum güçlüğü gibi nedenlerle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey,

f) Görme yetersizliği olan birey: Görme gücünün kısmen veya tamamen kaybindan dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey,

g) İşitme yetersizliği olan birey: İşitme duyarlılığının kısmen veya tamamen kaybindan dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanma ve iletişimde yaşadığı güçlükler nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey,

h) Ortopedik yetersizliği olan birey: İskelet, kas ve eklemlerdeki hastalık, bozukluk, kazalar ve genetik problemlerden dolayı bu organların işlevlerini yerine getirememesi sonucunda meydana gelen hareket ile ilgili yetersizlikler nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey,

i) Otistik birey: Sosyal etkileşimde sorunları olan, karşılıklı sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgi paylaşımındaki sınırlılığı erken çocukluk döneminde ortaya çıkan ve bu özellikleri nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey,

j) Özel öğrenme güçlüğü olan birey: Zekası normal ya da normalin üstünde olan ancak konuşulan dili yazılı ya da sözlü olarak anlayabilmesi ve kullanabilmesi için gerekli olan bilgiyi alma süreçlerinin birinde veya birkaçında ortaya çıkan ve dinleme, konuşma, okuma,

yazma, heceleme, dikkat yoğunlaştırma ya da matematiksel işlemleri yapma güçlüğü nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey,

k) Serebral Palsili birey: Diğer adıyla beyin felci olan, doğum öncesinde, sırasında veya sonrasında beyindeki merkezi sinir sisteminde meydana gelen hasar nedeniyle kas ve sinir sistemi bozukluklarına bağlı olarak motor becerilerinde ve hareket işlev alanlarındaki yetersizliklerden dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey,

l) Süreğen hastalığı olan birey: Sürekli ya da uzun bir süre bakım ve tedaviyi gerektiren hastalıkları nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey,

m) Üstün yetenekli birey: Anlık zekâ, zihinsel güç, yaratıcılık potansiyeli üst seviyede olan, sanat ve spor dallarında başarılı, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren birey,

Olarak sınıflandırılmıştır.

II.1.1.3. Özel Eğitim Personeli

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre “özel eğitimde çalışacak olan personel, eğitim yöneticisi, özel eğitim öğretmeni, sınıf öğretmeni, rehber öğretmen, işyeri koordinatör öğretmeni, atölye öğretmeni ve usta öğreticilerden oluşmaktadır” (MEB, 2004). Özel eğitim personeli yalnızca özel eğitim öğretmenlerinden oluşmamaktadır. Özel eğitim ve bu eğitimle ilgili hizmetlerin sunulmasında pek çok farklı disiplin alanından uzman görev yapmaktadır. Okulların türü ve sahip olduğu özelliklere göre ihtiyaç duyulan personellerin ise diğer kurumlarla yapılacak protokollerle görevlendirilebileceği belirtilmektedir. “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 59. Maddesi” ne göre “Sağlık Bakanlığı veya diğer kurum ve kuruluşlarla birlikte hazırlanacak protokoller çerçevesinde dil ve konuşma terapisti, fizik tedavi uzmanı, odyologlar özel eğitim kurumlarında görevlendirilebilir. Bu personelin çalışma yer ve saatleri ile görev alanları hazırlanacak protokollerde belirlenir” (MEB, 2004).

II.1.1.4. Özel Eğitimde Yasal Düzenlemeler

T.C. Anayasası'nın 42. maddesi “Kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirler alır.” hükmü ile her bireye eğitim ve öğrenim hakkını vermek gerektiği ve eğitimde fırsat eşitliği

olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye'nin onayladığı uluslararası normlar da özel gereksinimli bireylerle ilgili politikalara ışık tutmaktadır (Vuran ve Yücesoy, 2003).

Türkiye'de özel eğitim hizmetlerinin başlangıcı 1800'lü yılların sonlarına uzanmaktadır. Ancak konuya ilişkin yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi zaman almıştır. Özel eğitim hizmetlerinin tek elden planlanması konusunda önemli bir aşama olarak, 06.08.1980 tarihinde 2429 sayılı onayla “*Özel Eğitim Genel Müdürlüğü*” kurulmuş, 27.02.1982 tarihinde Daire Başkanlığına, “*13.12.1983 gün ve 179 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Rehberlik Daire Başkanlığına*” dönüştürülmüştür. Aynı yıl çıkarılan 2916 sayılı “*Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu*” nda özel eğitime ihtiyacı olan çocukların yetiştirilmelerine dair esaslar belirlenmiştir. Önceki düzenlemelerde genellikle diğer yasaların içerisinde daha az sayıda madde ile yer verilen eğitim uygulamaları, “*2916 sayılı*” olarak ilk kez bağımsız bir mevzuata sahip olmuştur (Cavkaytar, 2013).

“*Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı*”, özel eğitim ve rehberlik alanında ülke genelinde ihtiyaçların artması sonucu, hizmeti daha etkin ve yaygın olarak yürütebilmek amacıyla 30.04.1992 gün ve 3797 sayılı Kanunla “*Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü*” ne dönüştürülmüştür. Ayrıca 06.06.1997 tarihli mükerrer 23011 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “*573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname*” ile özel eğitim esasları belirtilmiştir (Cavkaytar, 2013).

Ülkemizdeki mevcut özel gereksinimli bireylere verilen eğitimde yaşanan sorunların büyük ölçüde giderilememesi, daha az sayıda özel gereksinimli bireyin eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanıyor olması, özel gereksinimli bireylere hizmet veren kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon ve iş birliğinin tam olarak sağlanamaması gibi nedenlerden dolayı bu alanda yeni bir teşkilatın kurulması zorunluluğunu getirmiştir (Başbakanlık, 2000). Özel gereksinimli bireylere yönelik hizmetlerin daha etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak için, ulusal ve uluslar arası kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamak, özel gereksinimli bireyler ile ilgili ulusal mevzuatın oluşmasına yardımcı olmak, özel gereksinimli bireylerin problemlerini tespit etmek ve bunların çözüm yollarını araştırmak amacıyla, 30.05.1997 tarih ve 571 sayılı “*Özürlüler İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*” çıkarılmıştır. Bu KHK ile “*Özürlüler İdaresi Başkanlığı*” kurulmuştur. Teşkilatın başkanlık, hizmet birimleri ve görevleri açıkça belirtilmiştir (Vuran ve Yücesoy, 2003).

“06.06.1997 tarih ve 572 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname” ile, çoğu kanunda özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin lehine olarak bazı değişiklikler yapılmıştır. Fiziksel çevrenin özel gereksinimli bireylere uygun olarak düzenlenmesi, özel gereksinimli bireylerin; sosyal ve kültürel hizmetlerden yararlanması, çalıştırılması, sosyal hakları, eğitim ve tedavi giderlerinin karşılanması, tespiti ve kaydı, özel gereksinimli bireylere yönelik kurs ve eğitim merkezlerinin açılması gibi konularda değişiklikler yapılmıştır. Bu Kanun Hükmündeki Kararname, özel gereksinimli bireylere yönelik politikaların olumlu yönde değiştiğinin bir ölçütü olarak kabul edilebilir (Vuran ve Yücesoy, 2003).

Millî Eğitim Bakanlığı, “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde” özel eğitimin temel ilkelerine yer verilmektedir (MEB 2012)

II.1.1.5. Özel Eğitimin Temel İlkeleri

MADDE 6 – (1) Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda özel eğitimin temel ilkeleri şunlardır;

- a) Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireyler; eğitim ihtiyaçları, ilgi, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
- b) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimine erken yaşta başlanır.
- c) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.
- ç) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitim performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde ve değerlendirmede uyarlamalar yapılarak, akranları ile birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.
- d) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için, rehabilitasyon hizmetlerini sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.

e) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin bireysel yeterlilikleri ve tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri dikkate alınarak, bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilir ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır.

f) Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılımları ve eğitimleri sağlanır.

g) Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışılır.

ğ) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.

II.1.1.6. Özel Eğitim Süreci

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2006), yer alan tanımdan yola çıkarak özel eğitimi, "*Özel gereksinimli bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile özel gereksinimli bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterliklerine dayalı olarak uygun ortamlarda sürdürülen eğitim*" olarak tanımlanmıştır. Bu bakış açısına uygun olarak bir öğrencinin kendisine sağlanacak özel eğitim hizmetlerinden yararlanabilmesi için izlenen adımlar da *özel eğitim süreci* olarak tanımlanır (Çuhadar, 2014).

Özel eğitim süreci, *yetersizliğinden şüphelenilen* çocuğun belirlenmesi ile başlamaktadır. Çocuğun fark edilmesi ya da belirlenmesiyle başlayan ve *gönderme öncesi süreç* olarak adlandırılan adımın sonrasında ise alınan tüm önlemlere ve düzenlemelere rağmen öğrencinin genel eğitim sınıfına katılımının beklenenin altında olması halinde *gönderme sürecine* yer verilmektedir. Gönderme sürecini *değerlendirme, tanılama, sınıflama, öğrencinin özel eğitim için uygunluğuna karar verme ve yerleştirme süreçleri* izlemektedir. Özel eğitimde yer alan son adım ise bireyselleştirilmiş eğitim programının

hazırlanması, uygulanması ve programın belli aralıklarla değerlendirilmesidir (Çuhadar, 2014).

II.1.1.7. Özel Eğitimde Roller ve Sorumluluklar

21. yüzyılda olmamıza rağmen toplumda özel gereksinimi olan bireyler karşı olumsuz tutumlar maalesef devam etmektedir. Her ne kadar her geçen gün bu olumsuz tutumların düzeltilmesi ve özel gereksinimi olan bireylerin toplumla iç içe yaşaması için adımlar atılsa da, hala hayatlarının her döneminde özel gereksinimlerini nedeni ile toplumdan dışlanan, zorluklarla karşılaşan bireylerle karşılaşmamız mümkün olmaktadır. Bu olumsuz tutumların düzeltilmesinin tek yolunun eğitim olduğunu düşünecek olursak, hâlihazırda toplumun bireylerini seminerlerle ya da farkındalık yaratmaya yönelik diğer etkinliklerle eğitmenin bunun bir yolu olduğunu düşünebiliriz. Diğer bir yolu ise daha uzun süreli bir yaklaşım olmasına rağmen gelecek nesillerin çok daha bilinçli olmasını sağlayacak olan özel gereksinimi olan bireylerin çok küçük yaşlardan itibaren eğitime akranları ile birlikte aynı ortamlarda katılmasını sağlamak yani erken eğitim döneminden itibaren kaynaştırma eğitiminin desteklenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir (Kaya, 2014).

II.1.1.7.1. Özel Eğitimde Öğretmenlerin Roller ve Sorumlulukları

Özel eğitim öğretmenleri öğrenci ile ilgili umutlarını yitirmemeli, beklentilerini hiçbir zaman düşürmemelidirler. Bunun yanında özel eğitim öğretmenlerinin özel gereksinimi olan bireylerin eğitiminde aldıkları rol ve görevleri sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmeleri için bu alanda donanımlı olmaları gerekmektedir. Hallahan ve Kauffman (2003) özel eğitim öğretmenlerinden beklentileri dört başlık altında toplamışlardır. Bunlardan ilki, öğrenme problemleri olan öğrencilere nasıl eğitim vereceklerini bilmeleri gerektiğidir. Bir diğeri, özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitim alanında kullanılan teknolojik yeniliklerle ilgili bilgiye sahip olmasıdır. Ayrıca akademik alandaki eğitim konusunda donanımlı olmak yanında, davranış yönetimi konusunda da eğitimli ve becerikli olmaları gerekmektedir. Son olarak, özel eğitim öğretmenlerinin diğer bir rolünün özel eğitim alanındaki yasalarla ilgili bilgili olmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

II.1.1.7.2. Özel Eğitimde Yöneticilerin Roller ve Sorumlulukları

Okul yönetiminin özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerle ilgili olumlu tutumu, tüm okul personeline, öğrencilerine ve ailelere de olumlu şekilde yansiyacaktır. Okul yöneticileri, özel eğitimle ilgili yasaları bilmek ve bu yasaları uygulamakla, öğretmene ve diğer personele liderlik yapacaktır. Okulda özel gereksinimi olan bir öğrencinin bulunması, tüm okul personeline ilgilendiren bir durumdur. Bu nedenle, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2009), “*okul personelinin özel eğitim alanındaki bilgi ve deneyimini artırmak için okulda kurs, seminer vb. faaliyetlerini düzenlenmesi ve personelin bu faaliyetlere katılımını sağlanmasını okul yönetiminin yetkisinde*” olduğunu belirtmiştir (Kaya, 2014).

Okuldaki BEP geliştirme birimi, komisyonlar, kurul ile rehberlik ve psikolojik danışma birimi arasındaki koordinasyonu okul yöneticileri sağlamalıdır. Ayrıca özel gereksinimi olan öğrencilerin gereksinim türüne ve ihtiyaçlarına göre eğitim ve öğretimin uygun hale getirilmesini sağlamalıdır.

II.1.1.7.3. Özel Eğitimde Sınıf Öğretmenlerinin Roller ve Sorumlulukları

Sınıf öğretmenlerinin de yöneticiler gibi kaynaştırma sınıfında eğitim alan özel gereksinimli öğrencilere karşı olumlu bir tutum sergilemeleri gerekmektedir. Sınıf öğretmenlerinin sınıflarına özel gereksinimli öğrenci verildiğinde ilk yapmaları şey, o öğrenciyi tanımaya çalışmaktır. Öğrencilerin kişisel dosyalarını incelemek ve öğrencinin tanısı hakkında araştırma yapmak, öğrencinin yetersizliğini belirlemek öğretmenin görevleri arasındadır.

Sınıf öğretmeni, ayrıca özel gereksinimli öğrenci sınıfına yerleştirildikten sonra, okul müdürünün başkanlığında BEP geliştirme birimi ile iş birliği yaparak, bireyselleştirilmiş eğitim programını hazırlamalıdır. Hazırlanan BEP’ in, sınıf öğretmeni tarafından sistematik bir şekilde uygulanması ve uygulama sırasında da öğretmen tarafından öğrencinin performansının kaydının tutulması gerekmektedir (Kaya, 2014). Değerlendirme süreci sürekli olmalı ve eğitim programı da ona uygun olarak değiştirilmelidir. Geleneksel değerlendirmelerin birkaç kez yapılmasına karşın, “özel gereksinimli bireyler” in

değerlendirilmesi sürekli yapılmalı ve program da ona uygun olarak yenilenmelidir (Greenspan ve Wieder 2004).

Sınıf öğretmenlerinin görevlerinden biri de özel gereksinimi olan öğrencisi ve sınıftaki diğer öğrenciler arasındaki iletişimin sağlıklı olmasını sağlamaktır (Batu ve Uysal, 2009). Özel gereksinimi olan öğrencinin varlığına hazırlanması gereken sadece birlikte öğrenim göreceği sınıftaki akranları değildir. Akranların ailelerin de bu özel gereksinimli öğrencinin, çocuklarıyla aynı sınıfta öğrenim görmesi konusunda hazırlıklı olması gerekmektedir. Tabi ki, aileleri hazırlama görevi de sınıf öğretmenin sorumluluklarındandır (Batu ve Uysal, 2009).

Özel gereksinimli öğrencilerle çalışan öğretmenlerin, bu öğrencilere önemli katkılarda bulunmak için çeşitli fırsatları vardır. Yetenekli öğretmenler tarafından sunulan iyi bir eğitim sayesinde bu öğrenciler, öğrendiklerini hayatın zorlukları karşısında uygulayabilme becerisini geliştireceklerdir.

II.1.1.7.4. Özel Eğitimde Ailelerin Roller ve Sorumlulukları

Özel gereksinimli öğrencileri olan Ailelerle iletişimin ve ailenin eğitime katılımının önemini ailelere belirtmek ve ailelerin çocuklarının eğitimin her aşamasına aktif katılımının sağlanması gerekmektedir. Ailelerin özel gereksinimi olan çocuklarıyla ilgili hak ve sorumlulukları konusunda bilgilerinin sınırlı olduğu gözlenmektedir.

Ailelerin bu bilgilere en kolay ulaşabilecekleri kişilerin çocuklarının öğretmenleri veya okul yöneticileri olduğu unutulmamalı ve aileleri bu konuda bilgilendirme görevini yerine getirmek için öğretmenlerin ve yöneticilerin yasa ve yönetmeliklerle ilgili güncel bilgilere sahip olmaları ve bu bilgileri ailelerle paylaşmaları gerekmektedir. Sadece eğitimcilerin ailelerle değil, ailelerin de eğitimcilerle birlikte çalışmaları gerekmektedir. Aynı zamanda aileler, çocukla ilgili eğitimini etkileyecek herhangi bir değişikliği (ör. sağlık problemi, ilaç kullanımı, yeni bir kardeşinin aileye katılması) okula bildirmeleri, öğretmenlerin de daha etkili bir eğitim sağlamalarını kolaylaştıracaktır (Kaya, 2014).

II.1.1.7.5. Özel Eğitimde Okul Personelinin Roller ve Sorumlulukları

Okul personelinin, özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin yetersizliğine bağlı ihtiyaçlarının neler olduğu ve bu öğrencilerle nasıl iletişim kurmaları gerektiğini bilmeleri gerekmektedir (Sarı, 2002). Okulda gün içinde öğrencilerle iletişime girmek zorunda olan personelin ve hatta öğrenciler okula servi araçlarıyla gelip gidiyorlarsa servis şoförlerinin ya da servisteki öğrencilerden sorumlu personelin de özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerle ilgili bilgilere sahip olmaları gerekmektedir (Kaya, 2014).

II.1.1.7.6. Özel Eğitimde Rehber Öğretmenlerin Roller ve Sorumlulukları

Rehber öğretmenlerin de BEP geliştirme biriminde rol alması ve BEP' in uygulanışı ile ilgili takipte olması gerekmektedir. Bunun yanında kaynaştırma öğrencisinin sınıfa, öğretmenin de özel gereksinimli öğrencisine adaptasyonu konusunda sınıf öğretmenleriyle birlikte iş birliği içinde çalışması gerekmektedir. Rehber öğretmenler, okullarda özel eğitim öğretmenleri bulunmadığından, özel eğitim öğretmenlerinin de görevlerini yerine getirmelidirler (Kaya, 2014).

II.1.2. Kaynaştırma Eğitimi

Özel gereksinimleri olan pek çok bireyin eğitim hizmetlerinden dışlandığı bir dönemde, anne-baba grupları ve dernekler bu çocuklar için yasal savunuculuğu üstlenmek amacıyla bir araya gelmişlerdir. 1972 ve 1974 yılları arasında Amerika' da 28 eyalette eğitim hakkına ilişkin davalar görülmüştür (Crockett ve Kauffman, 1988). Meclis bu konuyu ele almaya ikna edildiğinde, 1975' te çıkarılan IDEA yasasını yeniden onaylamıştır: Yasa, çocukların **en alt kısıtlayıcı ortam'** da eğitim almalarını hükme bağlamaktadır.

En az kısıtlayıcı ortam (**EAKO**), yetersizlikleri olan çocukların, normal gelişim gösteren çocuklardan ayrılmayacakları ortamlarda eğitim alma haklarını ifade eden yasal bir terimdir. Bu kavram, Tüm Özürlü Çocukların Eğitimi Hareketi' inde (1975) (Education For All Handicapped Children' s Act, 1975) şu şekilde geçmektedir.

- 1) Yetersizlikleri olan çocuklar yetersizlikleri olmayan çocuklarla olabildiğince bir arada eğitim alırlar,
- 2) Özel sınıflar, ayrı okullar ya da yetersizlikleri olan çocukların genel eğitim ortamlarından ayrıştırılmaları, ancak çocuğun yetersizliklerinin genel eğitim sınıflarında yardımcı araç-gereçler ve hizmetlerin etkili şekilde yürütülmesine engel olduğu durumlarda yerleştirme yapılacak ortamlardır (Bölüm 34 C.F.R. 300.550([b])) (Howard, Williams ve Lepper, 2011).

Engelli bireylerin Eğitim Yasası'nda yer alan "en aza kısıtlayıcı ortam" kavramı, özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıflarından ez az şekilde ayrıştırılarak eğitilmeleri anlamına gelmektedir. En geniş ve mümkün olduğu ölçüde, özel gereksinimli öğrenciler özel okullara veya özel sınıflara gönderilmemeli ve bu öğrenciler mümkün olduğunca engelli olmayan öğrencilerin bulunduğu sınıflarda eğitim almalıdırlar (Mastropieri, Scruggs, 2016).

Kaynaştırma, ihtiyaç halinde sınıf öğretmenine ve/veya özel eğitime gereksinimi olan öğrenciye destek özel eğitim hizmetleri sağlanması şartı ile yetersizliği olan öğrencilerin normal eğitim ortamlarında eğitilmesidir (Batu, 2013). Kuzey Avrupa ve A.B.D.'de 1970'li yıllarda normal denilen bireyler kadar, özel gereksinimli bireylerin de toplumda diğer kişilerin yararlandığı hak ve olanaklardan aynı biçimde yararlanmasına imkân verecek koşulların hazırlanması anlamına gelen normalleştirme ilkesi gündeme gelmiştir. Özel gereksinimli olan bireylerin de kendi yetenek ve becerilerini en üst düzeyde geliştirebilmeleri için eğitim-öğretim ve düzeltici sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını sağlama normalleştirme ilkesini bir gereğidir (Varol,1996).

Özel gereksinimi olan bireyler toplumla bir bütün olarak düşünüldükleri sürece toplumsal yaşam zenginleşecektir. Normalleştirme ilkesinde yer alan eşitliğin sağlanabilmesi, ancak toplumu oluşturan bireylerin normal sınıflarda eğitimlerini sürdürmeleri yoluyla toplumla bütünleşmesini sağlayacak olan uygulama ise kaynaştırmadır (Özokçu, 2014). Özel eğitime ihtiyaç duyan çocukları akranlarından ayırmak insan haklarına aykırı bir durumdur. Aslında genel eğitim ile özel eğitim arasındaki fark düşünüldüğü kadar büyük değildir. Tüm öğrencilerde etkili öğretim metotlarının birçoğu işe yaramaktadır. Bazı

özel gereksinimli çocukların eğitim ihtiyaçları, özel eğitim ortamına kıyasla normal eğitim ortamında daha iyi karşılanabilmektedir (MEB, 2013).

Özel gereksinimli bireyler eğitimlerini, onların ihtiyaçlarına göre hazırlanmış özel ortamlarda ve bu konuda yeterli bilgi ve beceriye sahip özel eğitimcilerden almaktadır. Kendi yaşlılarından ayrı tutularak farklı bir şekilde eğitilmeleri onların normal toplum yaşamına uyum sağlamalarını zorlaştırmaktadır. Bütün bu ve buna benzer varsayımlardan hareketle başta Kuzey Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, birçok ülkede “Özel Gereksinimli Çocukların Normal Eğitim Ortamında Eğitilmesi” uygulaması giderek artmaya başlamıştır (MEB, 2013). 18 Ocak 2000 tarihli ve mükerrer 23937 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe konulan “*MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*” ndeki tanıma göre kaynaştırma yani entegre eğitim; “*Özel eğitim gerektiren bireylerin, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitim ve öğretimlerini resmi ve özel okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan, destek eğitim hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulamalarıdır*”. Diğer bir deyişle, özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların normal gelişim gösteren yaşlılarıyla, normal sınıflarda eğitim ve öğretime özel bir şekilde dahil edilmesidir (MEB, 2013).

Kaynaştırma, en genel tanımı ile; “*Özel gereksinimli olan bireylerin gerekli destek hizmetleri sağlanarak tam ya da yarım zamanlı olarak kendisi için en az kısıtlayıcı eğitim-öğretim ortamı olan normal eğitim sınıflarında eğitim görmesi*” olarak tanımlanabilir (Kırcaali-İftar, 1992). Bir başka tanımda ise; “*Kaynaştırma, özel gereksinimli bireylerin; (a) aynı yaştaki akranları ile aynı sınıfta bulunması, (b) ailedeki diğer kardeşleri ve akranları ile aynı okula gitmesi, (c) öğrenci ve öğretmene gereksinim duydukları destek özel eğitim hizmetlerinin sağlanması*” şeklinde tanımlanmaktadır (York ve Tundidor, 1995).

II.1.2.1. Kaynaştırma Eğitiminin Amaçları-İlkeleri

Kaynaştırmanın günümüzde giderek daha fazla tercih edilmesinin temelinde, engelli ve normal gelişim gösteren öğrenciler olumlu yönde etkilerinin olması beklentisi yatmaktadır (Batu, 2013). Kaynaştırma ortamının ayrıştırmayı en aza indirmesi nedeniyle bu ortamlarda eğitim gören engelli öğrencilerin topluma uyum becerilerinin ayrı eğitim ortamlarında öğrenim gören öğrencilere göre daha fazla gelişim göstereceğini söylemek

mümkündür (Batu, 2013). Kaynaştırmanın amacı, özel eğitime ihtiyacı olan bireyi normal hale getirmek değildir. Kaynaştırmanın amacı özel eğitime ihtiyacı olan çocukların;

- 1) Kendi gerçeğini benimsemesini sağlamak,
- 2) Onun ilgi ve yeteneklerini en iyi şekilde kullanmasını sağlamak ve toplum içinde yaşayabilmesini kolaylaştırmak,
- 3) Okul düzenini ve okuldaki uygun davranış biçimlerini tanımalarını sağlamak,
- 4) Herhangi bir engeli olmayan diğer çocuklarla nasıl iletişim kurabileceklerini öğrenmeleri ve yaşlarına uyum sağlayabilmelerini gerçekleştirmek,
- 5) Normal çocukların özürlü yaşlarına karşı daha olumlu tutumlar geliştirmelerine yardım etmek,
- 6) Ana-babaların diğer çocuklar içinde çocuklarının başarılı yönlerini görmelerine, onun sınırlı yeteneklerini daha gerçekçi olarak değerlendirmelerine ve buna göre tavır takınmalarına yardımcı olmaktır (MEB, 2013).

Kaynaştırma eğitiminin amacı, “*özel gereksinimli bireylere örgün ve yaygın eğitim kurumları içerisinde normal akranları arasında kendi özür ve özelliklerine uygun olarak eğitim verilmesidir.*” Böylece, kaynaştırma eğitimi ile özel gereksinimli çocukların eğitim olanaklarına kavuşturularak topluma kazandırılması, normal çocuklarla sosyal bütünleşmenin sağlanması, özel gereksinimli bireylerin çevrelerinden de kabul görmelerinin sağlanması amaçlanmaktadır.

Özel gereksinimi olan bireyler toplumla bir bütün olarak düşünüldükleri sürece toplumsal yaşam zenginleşebilecektir. Normalleştirme ilkesinde yer alan eşitliğin sağlanabilmesi, ancak toplumu oluşturan bireylerin bir bütün olarak düşünülmesiyle söz konusu olabilir ki bu da bütünleştirmenin bir ifadesidir. Özel gereksinimli bireylerin normal sınıflarda eğitimlerini sürdürmeleri yoluyla toplumla bütünleştirmelerini sağlayacak olan uygulama ise kaynaştırma değildir. Kaynaştırma uygulamalarının, sınıfta normal bir gelişim içerisinde olan öğrencilerin gerek akademik ve gerekse sosyal becerilerini olumlu yönde etkilemesinin yanı sıra bireysel farklılıklara karşı daha hoşgörülü olma, özel gereksinimli bireylere karşı olumlu tutum geliştirme, iş birliği ve yardımlaşma becerilerini arttırmaya yardımcı olduğu görülmektedir (Özokçu, 2014). MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin 68. maddesine göre kaynaştırma yoluyla eğitim uygulama ilkeleri şunlardır:

1) Özel eğitim gerektiren her bireyin akranları ile birlikte aynı kurumda eğitim görme hakkı vardır.

2) Hizmetler bireylerin yetersizliklerine göre değil, bireylerin eğitim gereksinimlerine göre plânlanır.

3) Hizmetler okul merkezli olur.

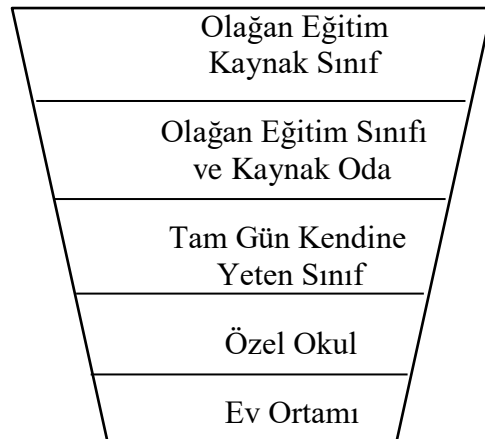
4) Karar verme süreci aile-okul-eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekibi dayanışmasına dayalı olarak gerçekleşir.

5) Bütün bireyler öğrenebilir ve öğretilebilir (MEB, 2013).

II.1.2.2. Kaynaştırma Sürecindeki Uygulamalar

Öğrencinin özel gereksinimli olduğu tanısı konma süreci tamamlandığında alınması gereken en önemli kararlardan biri de öğrencinin alması uygun görülen eğitime yönelik yerleştirme türünün belirlenmesidir. Özel gereksinimli bireyi tam gün kendi kendine yeten sınıfa mı (özel eğitim sınıfı), kaynak odasına mı, ilave uygulamalarla birlikte normal sınıfa mı veya kaynaştırma sınıfına mı yerleştirilmelidir? Belirtilen kararların alınabilmesi için farklı sınıf türleri hakkındaki bilgiler kadar özel gereksinimli bireyin sergilediği özellikler de son derece önemlidir (Bender, 2014). Deno (1970) yerleştirme kararlarının alınma sürecine ilişkin model geliştirmiştir. Bu modele göre özel gereksinimli bireylerin ihtiyaç duydukları farklı düzey arasında geçişleri sağlanmalıdır. Örneğin, modelin erken dönemlerinde normal eğitim sınıfında yer alan özel gereksinimli bireyin el yazısını öğrenirken özel desteğe ihtiyaç duyduğunda birkaç haftalığına günde bir kez kaynak odaya alınarak belirtilen sorununa yönelik destek çalışmaları uygulanabileceği belirtilmektedir (Bender, 2014).

Şekil:1 Deno 'un hazırladığı kaynaştırma uygulamaları Hizmet basamakları

Kaynaştırma uygulamaları bir süreç olarak ele alınır. Diğer bir deyişle, kaynaştırma farklı yerleştirme planlarının uygulandığı bir yelpaze olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla, tek bir kaynaştırma uygulaması yoktur. Yelpazede yer alan farklı kaynaştırma uygulamaları vardır. Kaynaştırma eğitimi; *“tam zamanlı kaynaştırma, kaynak oda destekli kaynaştırma, yarım zamanlı kaynaştırma, özel sınıf, gündüzlü özel eğitim okulu ve yatılı özel eğitim okulu, bu yelpazede yer alan ve bireyin özelliklerine ve gereksinimlerine göre karar verilen alternatif uygulama biçimleridir”* (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005, Aktaran: Turhan, 2007).

Kaynaştırma eğitiminin başarılı olabilmesi için birçok boyutunun düşünülmesi gerektiği aşikardır. Bu boyutlar, genel eğitim öğretmenleri, özel eğitim öğretmenleri, engelli ve engelsiz öğrencilerin aileleri ve tabii ki öğrencilerin kendilerine yönelik titiz planlamayı ve çoklu algıları dikkate almayı kapsar. Böylelikle, dikkatli planlama ve uygun programlama ile kaynaştırma eğitimi herkes için başarılı ve ödüllendirici bir deneyim olacaktır (Mastropieri, Scruggs, 2016).

II.1.2.2.1. Tam Zamanlı Kaynaştırma

Tam zamanlı kaynaştırma, engelliliğin düzeyine ve türüne bakılmaksızın, tüm engelli öğrencilerin genel eğitim sınıflarına yerleştirilerek, onlara burada tam gün eğitim verilmesi olarak tanımlanmaktadır (Mastropieri, Scruggs, 2016).

Tam zamanlı kaynaştırmada öğrenci normal bir sınıfa kaydedilir ve bütün gün boyunca sınıf öğretmeninden normal eğitim alır. Sınıf öğretmeni, öğrencinin sınıftaki tüm gereksinimlerini karşılamakla sorumludur. Tam zamanlı kaynaştırma uygulanan sınıflarda bireyselleştirilmiş eğitim programları kullanılmalıdır ve ortamda gerekli fiziksel düzenleme yapılmalıdır. Özel gereksinimli çocuklar sınıflara eşit olarak dağıtılmalı ve sınıf mevcudu okulöncesi sınıflarında en fazla 14, diğer sınıflarda en fazla 30 olmalıdır (Batu ve Diğerleri, 2005, Aktaran: Çuhadaroğlu İmrak, 2009).

McLeskey, Rosenberg, Westling (2010) ise kaynaştırma uygulamalarını tüm gün özel eğitim yardım hizmeti sağlanarak engelli öğrencilerin genel eğitim sınıfında bulunmaları olarak açıklamıştır (Aktaran: Sardohan, 2011).

“Özel gereksinim gerektiren bireylerin akranları ile birlikte okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında aynı sınıfta eğitim görmesi ve sosyal açıdan

bütünleştirilmesi için özel eğitim destek hizmetleri, özel araç gereç ve eğitim materyalleri sağlanarak yapılan tam zamanlı eğitimidir.”

Eğitim programı, tam zamanlı eğitimde gerekli fiziksel düzenlemeler yapıldıktan sonra bireyselleştirilerek uygulanır. Özel gereksinimli çocuğun kaydı normal eğitim veren okulda yer alır, özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler her sınıfa eşit olarak dağıtılır. “*MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*” ne göre; “Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden bireylerin bulunduğu sınıflarda, sınıf mevcutları; okul öncesi eğitim kurumlarında özel eğitime ihtiyacı olan iki bireyin bulunduğu sınıflarda 10, bir bireyin bulunduğu sınıflarda 20 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenir. Diğer kademelerdeki eğitim kurumlarında ise sınıf mevcutları; özel eğitime ihtiyacı olan iki bireyin bulunduğu sınıflarda 25, bir bireyin bulunduğu sınıflarda 35 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenir.” (*Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2000*).

II.1.2.2.2. Yarı Zamanlı Kaynaştırma

Özel gereksinimli çocuğun kaydının özel sınıfta olduğu ancak başarabileceği derslerde kaynaştırma sınıfına alındığı durumdur (Batu ve Diğerleri, 2005 Aktaran: Çuhadaroğlu İmrak, 2009).

McLeskey, Rosenberg, Westling (2010) ise kaynaştırma uygulamalarını tüm gün özel eğitim yardım hizmeti sağlanarak engelli öğrencilerin genel eğitim sınıfında bulunmaları olarak açıklamıştır. Öğrenciler, etkinliklerinde, projelerde kendi başlarına tam performans gösteremediklerinde, zaman zaman yarı zamanlı kaynaştırma da başarılı olurlar. Bu terim, desteğe ihtiyaç duyulan aktivitelerin bazı bölümleriyle ilgilidir (Friend, 2011, Aktaran: Sardohan, 2011).

II.1.2.2.3. Tersine Kaynaştırma

İlköğretim programlarını uygulayan özel eğitim okul ve kurumlarındaki kaynaştırma uygulamaları; yetersizliği olan öğrenciler ile yetersizliği olmayan normal öğrencilerin aynı sınıfta eğitim görmeleri yoluyla ya da yetersizliği olmayan öğrenciler için bu okul ve kurumların bünyesinde ayrı sınıf açılması şeklinde de uygulanabilir (*Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 23. Madde, j bendi*).

II.1.2.2.4. Kaynak Oda Destekli Kaynaştırma

“Özel gereksinimli bireyin bir okul gününün en az yüzde 21’ini, en fazla yüzde 60’ını genel eğitim sınıfı dışında özel eğitim hizmeti almak için geçirdiği yer kaynak oda ya da destek eğitim odası” olarak tanımlanmaktadır. Burada öğrenci, özel eğitim öğretmeninden bireysel ya da küçük grup şeklinde eğitim alır ve çoğu zaman sınıfında verilen eğitime paralel bir eğitim sürdürülmeye çalışılır. Kaynak oda eğitiminin amacına ulaşması için sınıf öğretmeni ile özel eğitim öğretmenin yakın iletişim ve iş birliği içinde olmaları gerekmektedir (Özokçu, 2014). “Özel gereksinimli bireyin normal sınıfta kayıtlı olması; ancak, öğrencinin desteğe gereksinim duyduğu derslerde kaynak odada özel eğitim öğretmeninden destek almasıdır” şeklinde de tanımlanmıştır (Turhan, 2007).

II.1.2.2.5. Özel Eğitim Sınıfı

Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencinin kaydının özel sınıfta olması ve öğrencinin tüm gereksinimlerinin özel sınıfta karşılanmasıdır (Turhan, 2007).

Özel gereksinimli bireylerin, normal okul içerisinde bulunan özel sınıfta akademik öğretiminin tamamını gördüğü eğitim ortamıdır. Özel sınıfta bulunan öğrenciler, sadece ders aralarında ve okul giriş-çıkışlarında normal öğrencilerle bir arada olmaktadır. Yatılı ve gündüzlü özel eğitim okullarına göre, yetersizlikten etkilenmiş çocukların, normal akranları ile daha fazla etkileşim içerisinde olmasını sağlayan bir uygulamadır. Ancak bunun tam tersi olarak, okul içinde bir etiketlemeye yol açması ve özel gereksinimli bireylerin ailelerini olumsuz bir biçimde etkilemesi de mümkündür.

Özel eğitim sınıfı uygulamasının faydalı olabilmesi için; bu sınıflarda özel eğitim öğretmenlerinin çalışması uygundur. Özel eğitim verilecek öğrencilerin özelliklerine göre de uygun araç-gereçlerin bulunması gerekmektedir. Özel eğitim sınıflarında aynı tür yetersizliği olan öğrenciler eğitim görür. Sınıf mevcudu en fazla; okul öncesi eğitimde ve ilköğretimde 10, ortaöğretim ve yaygın eğitimde 15’tir. Otistik çocuklar için her tür ve kademedeki açılan özel eğitim sınıflarında ise sınıf mevcudu en fazla 4 öğrencidir. Ülkemizde daha yaygın olarak özel sınıf düzenlemesi, zihinsel yetersizliği bulunan öğrenciler için uygulanmaktadır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2000).

II.1.2.2.6. Gündüzlü Özel Eğitim Okulu

“Yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin, yetersizlik alanlarına göre yalnızca gündüzleri devam ettikleri eğitim kurumlarıdır.” Bu eğitim kurumlarında çocukların barınma hizmetleri değil, sadece eğitim alanındaki hizmetleri sağlanır. Gündüzlü eğitim veren okullar; özel eğitim personeli, destek hizmetler ve özel araç-gereçlerle donatılmışlardır. Bu tür eğitim kurumları; öğrencilerin okul dışındaki zamanlarda, diğer kişilerle etkileşimlerinin sürmesi bakımından yatılı okullara göre daha olumlu olma özelliği gösterirler. Öğrenci sayıları yatılı eğitim veren okullara göre daha fazladır ve daha az sınırlayıcı özelliktedir (www.boyabatozelegitim.com).

Yetersizlik seviyelerine göre eğitim veren kurumlar şunlardır:

- 1) Gündüzlü özel eğitim okulları, üstün yeteneğe sahip olan çocukların eğitim gördüğü “Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)”,
- 2) Orta seviyede zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukların eğitim gördüğü “Eğitilebilir Zihinsel Engelliler ilköğretim Okulları,
- 3) İlköğretimi tamamlamış ancak orta seviyede zihinsel yetersizliği bulunan çocukların eğitim gördüğü “İş Okulları”,
- 4) Ağır seviyede zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitim gördüğü “Eğitim Uygulama Okulları”,
- 5) Eğitim uygulama okulunu bitiren çocukların eğitim gördüğü “İş Eğitim Merkezleri”,
- 6) Otistik çocukların eğitim gördüğü “Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri (OCEM)” dir.

II.1.2.2.7. Yatılı Özel Eğitim Okulu

Yatılı okullar, özel gereksinimli bireyler için mimarî olarak fiziksel düzenlemelerin yapıldığı, gerekli araç-gereçlerin ve özel eğitim hizmetlerinin sağlandığı; ayrıca bu bireylerin bakımı için gerekli düzenlemelerin yapıldığı eğitim ortamlarıdır. İçinde bulunduğu çevrede eğitim hizmetlerinden yararlanması mümkün olmayan, okula gidip gelme sorunu giderilmeyen, anne ve babası olmayan özel gereksinimli bireyler için yatılı okullara gereksinim vardır. Özel gereksinimli bireylerin, bu okullardaki eğitimlerinin dışında evlerine gidebilmeleri ve buldukları yerde gerek bakım gerekse eğitimlerinin yapılabilmesi, bakım

kurumlarına göre yatılı okulları daha az kısıtlayıcı kılmaktadır. Bu okullar aynı zamanda gündüzlü eğitim hizmetini de verebilmektedir.

Yatılı okullarda bulunan öğrenci sayısı, hastane ve bakım kurumlarına göre daha fazladır. Bu okullar ülkemizde yaygın olarak bulunmaktadır ve adları da genellikle özel gereksinim adlarıyla birlikte kullanılır.

- 1) Görme-İşitme-Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulları,
- 2) İşitme-Ortopedik Engelliler Meslek Liseleri (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2012).

II.1.2.2.8. Özel Eğitim Okul ve Kurumları

Özel gereksinimli bireyler için açılan, bazılarında ilköğretim programlarının uygulandığı, bazılarında da farklı eğitim programlarının uygulandığı okul ve kurumlardır (Turhan, 2007).

II.1.2.2.9. Evde Eğitim Hizmetleri

Eğitim-öğretim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak olan okulöncesi ya da ilköğretim çağındaki özel gereksinimli öğrencilere evlerinde sunulan eğitim seklidir (Turhan, 2007).

II.1.2.3. Kaynaştırma Sınıfında Bulunması Gereken Unsurlar

Farklı uzmanlar tarafından kaynaştırma uygulaması ile başarının elde edilmesinde etkili olabilecek faktörler, beş ana faktör altında toplanmaktadır (Batu, 2013):

1) Toplumsal ve Sosyal Kabul: Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler yerleştirildikleri sınıfların gerçek bir parçası olup, öğretmenleri tarafından kabul ediliyor ve sınıf arkadaşları tarafından da sosyal olarak kabul görüyorsa, bu öğrencilerin gerçekten “kaynaştırıldıklarından” söz edilebilir (Batu, 2013).

2) Öğrenci Gereksinimlerinin Farkına Varılması ve Önemszenmesi: Sınıfta bulunan öğrencilerin her birinin farklı özelliklere sahip olduğu, öğrenme özelliklerinin ve bireysel gereksinimlerinin birbirlerinden son derece farklı olabileceği göz önünde bulundurularak, öğretim etkinlikleri planlanması hem sınıftaki öğrencilerin hem de dolaylı olarak öğretmenin başarısını artıracaktır (Aktaran: Batu, 2013, Smith ve diğ., 2008).

3) **Öğrencinin Programa dayalı Gereksinimlerinin Belirlenmesi:** Sınıf öğretmeninin sınıfında bulunan kaynaştırma öğrencisi için, programdaki öncelikli bilgileri belirledikten sonra gerekli uyarlamalarla birlikte sunması gerekmektedir (Batu, 2013).

4) **Etkili Yönetim ve Öğretim Sunulması:** Kaynaştırma uygulaması ile başarı elde etmenin önemli bir unsuru da sınıf öğretmeninin etkili bir sınıf yönetimi gerçekleştirmesi ve öğrencilerin gereksinimlerini karşılayabilecek etkili öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmaktır (Aktaran: Batu, 2013, Smith ve diğ., 2008).

5) **Personel Desteği ve iş birliği:** Kaynaştırma öğrencilerinin, öğretimsel destekle beraber personel desteğinin verilmesine de ihtiyacı bulunmaktadır. Bunlar özel eğitim öğretmenleri, yardımcı öğretmenler, usta öğreticiler, konuşma terapistleri, fizyoterapistlerdir. Kaynaştırmanın başarısını olabilmesi için bu personellerin desteği ve iş birliği gerekir (Aktaran: Batu, 2013, Smith ve diğ., 2008).

II.1.2.4. Kaynaştırmanın Yararları

Yıllardır araştırmacılar ve çocukların aileleri için tartışılan konuların başında, özel eğitime ihtiyacı olan çocukların diğer akranlarıyla aynı sınıfta mı yoksa kendi durumunda olan akranlarıyla birlikte mi eğitim almaları gerektiği gelmektedir. Ancak bu öğrencilerin kaynaştırma programlarıyla normal öğrencilerle bir arada eğitim görmesi gerektiği, günümüzde daha yaygın olarak kabul gören bir görüştür (Demir ve Açar,2010). *“Kaynaştırma eğitimi; engelli öğrencileri engel derecesine göre ortaya çıkan ihtiyaçları okullarında veya sınıflarında karşılanmak üzere ailesinin de görüşleri alınmak suretiyle, normal okullarda akranlarıyla birlikte eğitilmesi (Sarı, 2002: 5), farklılıkları olan çocukların normal akranlarından oluşan eğitim sınıflarına entegrasyonunun ve uyumunun sağlanmasıdır”* (Kniveton, 2004 Aktaran: Demir ve Açar, 2010).

Salend (2008) alanyazında kaynaştırma uygulamalarının sağladığı yararların sonuçlarına ilişkin iki farklı görüş yer aldığını, bazı çalışmalarda kaynaştırma programlarının özel gereksinimli kişilerin akademik alandaki gereksinimlerini karşılamadığını, bunun aksine pek çok çalışmada da, özellikle hafif derecede özel gereksinimli kişilerin akademik becerileri ile sosyal davranışlarını kaynaştırmanın olumlu etkilediğine ilişkin bulgular bulunduğunu bildirmektedir (Aktaran: Özokçu, 2014).

Yapılan çalışmaların sonucunda, kaynaştırma uygulamalarının sınıfta normal gelişimi olan öğrencilerin akademik yöndeki gelişimi üzerinde olumlu bir etki gösterdiği gözlemlenmiştir. Aynı zamanda bu öğrencilerin sosyal becerilerini olumlu etkilemesinin yanı sıra bireysel farklılıklara karşı daha hoş görülü olma, özel gereksinimli bireylere karşı olumlu tutum geliştirme ve iş birliği ve yardımlaşma becerilerini artırmaya yardımcı olduğu da görülmüştür. Diğer yandan, sınıf öğretmenlerine; bireysel farklılıkları görebilme, önyargılardan kurtulabilme, sınıfta demokratik bir ortam oluşturabilme, özel eğitim ekibi ile iş birliği yapabilme, özel gereksinimi olan bireyle için farklı yöntem ve teknikler, araç-gereçler geliştirebilme ve zamanı etkili ve verimli kullanabilme becerileri üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir (Aktaran: Özokçu, 2014).

Kaynaştırma eğitiminin özel eğitime muhtaç bireye olduğu kadar normal çocuklara, ailelere ve öğretmenlere de yarar sağlamaktadır (Battal, 2007).

II.1.2.4.1. Özel Gereksinimli Bireye Olan Yararları

- 1) Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) yardımıyla bireyin sahip olduğu kapasitesine ve öğrenme sürecindeki hızına göre eğitim alır.
- 2) Bireyin kendisine olan güveni, işe yarama, takdir görme, cesaret ve sorumluluk gibi sosyal değerleri gelişme gösterir.
- 3) Normal gelişim gösteren öğrencilerle bu bireylerin beraber çalışmaları daha büyük başarıları elde edebilme azmi oluşturur.
- 4) Olumsuz davranışlarının yerini olumlu davranışlar almaya baslar.
- 5) Diğer öğrencilerle paylaşmış oldukları ortam, onlara toplum içerisinde kendilerini gösterebilme imkanını doğurur.

II.1.2.4.2. Normal Çocuklara Olan Yararları

- 1) Yetersizliği olan bireylere karşı hoşgörünün yanında yardımlaşma ve ahlaki anlayışlarında gelişme olur.
- 2) Bireysel farklılıkların farkına vararak bu durumu doğal olarak karşılar ve hoşgörülü olur.
- 3) Lider olma, sorumluluk alma duygusu gelişir.

II.1.2.4.3. Ailelere Olan Yararları

- 1) Çocuklar üzerindeki beklenti düzeyleri, çocuklarının sahip oldukları kapasiteleriyle uygunluk göstermeye başlar.
- 2) Çocuklarının beklediği ilgi ve gereksinimleri konusunda daha faydalı bilgi edinme imkanları olur.
- 3) Aile içinde şekillenen çatışmaları azaltarak aile içinde huzurun artmasını sağlar.

Çocuklarına nasıl yardım edecekleri doğrultusunda fikir sahibi olmalarını sağlar.

II.1.2.4.4. Öğretmenlere Olan Yararları

- 1) Sabır, şartsız bir kabul, hoşgörü anlayışı ve bireysel özelliklere olan saygı davranışları gelişir.
- 2) Ekonomik eğitim verme ve fırsat eşitliği sağlanır.
- 3) BEP' in hazırlanmasında ve uygulamasında diğer öğretmenlere göre daha başarılı olurlar.
- 4) Öğretim becerileri ve edinmiş olduğu deneyimleri, kaynaştırma öğrencisi ile beraber yapılan çalışmalar sayesinde gelişir (Battal, 2007).

Normal eğitim veren bir okulda izole edilmiş olarak eğitim gören özürlü çocuklar, kendi durumunda olan diğer özürlü yaşlılarıyla sürekli bir arada bulunmalarından dolayı sözel olarak öğrenecekleri hiçbir şey olmayacaktır. Sadece birbirinden öğrendikleri ve sözel olmayan davranışlar olacaktır. Normal yaşlılarıyla beraber özürlü çocukların bir arada tam günlük normal okullarda eğitime alınmaları, eğitimsel bir durum olarak görülmektedir. Normal okullarda yetersiz çocukların entegre bir eğitime alınmaları, toplum içerisinde bir birey olarak onların yaşamlarını kısmen de olsa kolaylaştırmaktadır. Ayrıca özürlü bireyin okulda bir arkadaş grubuna girmesi ve kabul görmesi, bireydeki bağımlılık hissini azalarak kendine olan güven duygusunun da gelişmesini olumlu yönde etkilemektedir (Karadeniz, 2002, Aktaran: Demir ve Açar, 2010).

Kaynaşan ve kaynaştırılan öğrenciler olarak her iki durumdaki öğrenciler, verilen kaynaştırma eğitimi neticesinde değişik kazanımlara sahip olacaktır. Özel gereksinimli olan çocuğa gerekli şartlar sağlandığı takdirde, diğer çocuklara karşı daha hoşgörülü olacak ve önyargıdan uzak bir şekilde kendine olan güveni artacaktır. Zamanla diğer çocuklara karşı örnek olma, paylaşma, iş birliği yapma ve yardım edebilme duygusunu da kazanabilirler. *“Tam zamanlı, danışman yardımcı, özel eğitim öğretmeni destekli, yardımcı öğretmen*

destekli, kaynak oda yardımlı ve yarım zamanlı olarak da uygulanabilen kaynaştırma eğitimi” sonucunda, eğer gerçekten bu çocuklar akranlarıyla kaynaştırılabilmişlerse okullarından mezun olduklarında çevrelerine karşı daha az bağımlı bireyler olarak yaşamlarını sürdürebileceklerdir (Demir ve Açar, 2010).

II.1.2.5. Kaynaştırmanın Engelleri

Kaynaştırma eğitiminin giderek kabul görmeye başlamasına rağmen bu eğitimde karşılaşılan bazı engeller bulunmaktadır. Belli başlı engeller şu şekilde sıralanabilir (MEB, 2013):

1) Olumsuz öğretmen tutumlarından oluşan engeller: Kaynaştırma eğitimine ait olumsuz yönde görüşleri olan öğretmenler, bu sistem sayesinde normal gelişen öğrencilerin olumsuz olarak etkileneceğini ve özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin akademik ve sosyal yönden faydalanamayacağını düşünmektedir (Salend, 2001). Öğretmenlerin, kaynaştırma eğitimine ilişkin olumsuz düşünceleri bulunmaktadır. Destek eğitim hizmetlerinin yetersiz olması, sınıfında bulunan öğrenci sayısının fazla oluşu bu olumsuz düşüncüyü artırmaktadır. Ayrıca özel gereksinimli bireylerle yaşanmış olan yetersiz ve olumsuz deneyimler ve özel gereksinimli öğrencilerin davranışlarını yönlendirme, verilecek uygun öğretim programlarını hazırlama ve uygulama aşamalarında yeterli donanıma sahip olamamak endişeleri nedeniyle olumsuz düşünmektedirler (Salend, 2001).

2) Uygun personel ve destek servislerinin olmayışından kaynaklı engeller: Kaynaştırma, gerekli olduğu hallerde öğretmene ve özel gereksinim duyan bireye destek hizmetlerinin sağlanmasını gerektirmektedir. Bu destek hizmetlerinin sağlanamaması durumunda, kaynaştırmadan yarar beklemek mümkün değildir (Kargın, 2004).

3) Genel ve özel eğitimin farklı algılanışından ötürü olan engeller: Verilecek eğitim-öğretimle ilgili programın planlanması ve uygulanması yönünden genel ve özel eğitim arasında, büyük farklılıklar bulunmamaktadır. Ancak genel eğitim okullarında çalışacak çoğu öğretmen, almış oldukları mesleki eğitimleri esnasında, özel eğitimle ilişkili olarak yetersiz bir donanımla mezun olmaktadır. Bu nedenle uygulamada sıkıntılar yaşanmakta ve sınıflarında özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenci bulunan öğretmenlerin bu eksiklikleri hizmet içi eğitim programlarıyla giderilmeye ve öğretmenler bu konuda bilgilendirilmeye çalışılmaktadır (Kargın, 2004).

4) Fiziksel çevrenin yetersizliğinden kaynaklı engeller: Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin sahip oldukları özelliklere göre özel olarak düzenlenmiş bir çevrenin olması istenmektedir. Öğrencilerin gereksinimlerine göre mümkün olan en az yardımı alarak daha bağımsız bir şekilde hareket etmeleri amacıyla okulların fiziki durumu tasarlanmalıdır (Kargın, 2004).

II.1.2.6. Kaynaştırma Eğitimine Alınabilecek Öğrenciler

Kaynaştırma eğitimi uygulanabilecek öğrenciler ve bu öğrencilerin özel gereksinimleri aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- 1) Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler,
- 2) İşitme yetersizliği olan öğrenciler,
- 3) Ortopedik yetersizliği olan öğrenciler,
- 4) Görme yetersizliği olan öğrenciler,
- 5) Üstün zekâlı ve özel yeteneği olan öğrenciler,
- 6) Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan öğrenciler,
- 7) Dil ve konuşma güçlüğü olan bireyler,
- 8) Otistik birey,
- 9) Öğrenme güçlüğü olan birey,
- 10) Süreğen hastalığı olan birey,
- 11) Sinir sistemindeki zedelenme sonucu ortaya çıkan yetersizliği olan öğrenciler,
- 12) Birden fazla alanda yetersizliği olan öğrenciler,
- 13) Duygusal uyum güçlüğü olan öğrenciler,
- 14) Sosyal uyum güçlüğü olan öğrenciler (MEB, 2013)

II.1.3. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

“Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP)”, öğrencinin öğretim programını özetleyen yazılı bir belgedir ve özel eğitim hizmetleri için uyguladığına karar verilen her öğrenci için hazırlanması zorunludur. BEP’in temel amaçları, öğrenci için bireysel olarak öğretimsel amaçları belirlemek, bu öğretimsel amaçları karşılamak için okul bölgesinin sağlanması gereken hizmetlere karar vermek ve öğrencinin programı hakkında anne-babası ve diğer uzmanlar arasındaki iletişimi sağlamaktır (Polloway, E.A. ve diğerleri, T.E. 2014).

“*Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP)*”, Rehberlik Araştırma Merkezleri’nde “Eğitsel Değerlendirme ve İzleme Ekibi” tarafından gerçekleştirilen “Ayrıntılı Değerlendirme Süreci” sonunda, “Özel Eğitim Hizmetlerinden Yararlanması Uygun Görülen” özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler için bir “ekip” aracılığıyla hazırlanan BEP’in farklı tanımlarında, farklı özellikleri vurgulanmaktadır (Akt. Kargın, 2013, Olson ve Platt, 2004).

Bu tanımlarda BEP,

1) “*Her gereksinimi olan öğrenci için ayrıntılı değerlendirme verilerine dayalı olarak, öğrencinin ailesi ile uzmanların birlikte hazırladıkları yazılı bir dokümandır.*”

2) Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin nereye ulaşacağını ve nasıl ulaşacağını belirttiği bir yol haritasıdır. Bu haliyle BEP özel gereksinimli öğrenci için hizmetlerin yazılı bir kayıdır.

3) Bireyin zihinsel, duygusal, sosyal dil ve iletişim alanlarında yapabildiklerini dikkate alarak “*gerekli eğitsel ek yaşantıların, ortamların, görev alacak kişilerin ve çalışma sürelerinin*” gösterildiği planlardır.

Tüm bu ifadelere birlikte bakıldığında “*Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı, özel gereksinimli öğrencinin zihinsel, duygusal, sosyal dil ve iletişim alanlarında yapabildiklerini dikkate alarak, kazandırılacak davranışların neler olduğu, bu davranışların nerede, nasıl, kimler tarafından, hangi yöntemlerle ve ne kadar sürede kazandırılacağını belirten, gerekli destek eğitim hizmetlerini içeren, içinde ailenin de yer aldığı bir ekip tarafından hazırlanan yazılı bir programdır*” şeklinde genel olarak tanımlanmaktadır (Kargın, 2013).

Bireyselleştirilmiş eğitim programı, 2006 yılında yürürlüğe giren “*Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*” ile özel gereksinimli olarak belirlenen çocuklar için BEP hazırlanması Sekizinci Kısım, Birinci Bölüm, Madde 69’da şu şekilde belirtilmiştir;

“Bireyselleştirilmiş eğitim programı”

MADDE 69 – (1) Bireyselleştirilmiş eğitim programı, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişim özellikleri, eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda hedeflenen amaçlara yönelik hazırlanan ve bu bireylere verilecek destek eğitim hizmetlerini de içeren özel eğitim programıdır.

(2) Bireyselleştirilmiş eğitim programı,

a) Eğitim planında yer alan yıllık amaçlar ve öğrencinin takip ettiği eğitim programı/programları temel alınarak belirlenen kısa dönemli amaçlarını,

b) Öğrencinin alacağı destek eğitim hizmetinin türü, süresi, sıklığı ve bu hizmetin kimler tarafından nasıl sağlanacağını,

c) Öğretim ve değerlendirmede kullanılacak yöntem ve teknik, araç-gereç ve eğitim materyallerini,

ç) Eğitim ortamına ilişkin düzenlemeleri,

d) Davranış problemlerini önlemeye ya da azaltmaya yönelik tedbirler ile uygulanacak yöntem ve teknikleri,

e) Öğrencinin kişisel bilgilerini içerir.

(3) Bireyselleştirilmiş eğitim programı, Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu ve BEP geliştirme biriminin iş birliğiyle hazırlanır.

(4) Bireyselleştirilmiş eğitim programı, öğrenci için hedeflenen amaçların gerçekleştirme düzeyi doğrultusunda değerlendirilir. Birey için hazırlanacak yeni bireyselleştirilmiş eğitim programında ve bireyin yönlendirilmesinde BEP'e ilişkin değerlendirmeler esas alınır.

BEP'in yasal zorunluluk olarak kabul edilmesiyle özel gereksinimli bireylerin ve onların ailelerinin eğitimsel gereksinimleri yasal olarak güvence altına alınmıştır (Kargın, 2013).

Başka bir ifade ile BEP; öğrencinin şu andaki durumunun ne olduğunu, çocuğa ne ve nasıl eğitim verilmesi gerektiğini ve son olarak programın yararlı olup olmadığını değerlendirilmesi ve çocuğun belirlenen hedefleri öğrenip öğrenmediğini ve nasıl değerlendirileceğini tarif etmelidir. BEP, okul sisteminin, uzmanları, öğretmenlerin, velilerin ve öğrencinin alacağı bütün hizmetleri ve değerlendirmesini yansıtan planlama ve değerlendirme için bireysel bir destek eğitim planıdır (Sarı ve İlik, 2014).

II.1.3.1. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının Amacı

BEP' in amacı, özel gereksinimli öğrencilere eğitsel ve sosyal yaşamlarında en üst düzeyde yararlanabilecekleri fırsatları sunmaktır. BEP, özel gereksinimli öğrencileri toplumsal yaşama, doğru ve kendine yeterli bir şekilde hazırlama, çevresindeki olaylara duyarlı ve uyumlu ayrıca kendine, ailesine, topluma faydalı bir hale getirmeyi amaçlar.

Öğretmenler tarafında iyi hazırlanmış ve uygulama süreci başarı ile tamamlanmış BEP ile öğrenci olumlu davranışlar kazanır ve performansı üst düzeye çıkar BEP hazırlama ve uygulama sürecinde yapılan toplantılar, öğretmen, aile ve okul BEP birimi arasında doğru bir iletişim sağlar. Özel gereksinimli öğrencinin, ihtiyaçlarını, belirlemede yol haritası olur. BEP, yazılı olarak hazırlanmış bir taahhüttür. BEP ailenin beklentilerini, okulun ve BEP birimlerinin faaliyetlerini ve bütün bu çalışmaların öğrenciye sağlayacağı katkıların neler olduğunu belirleyen, izleme ve değerlendirme aracıdır (www.meb.gov.tr).

II.1.3.2. BEP Hangi Öğrenciler için Hazırlanır?

Özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından yapılan değerlendirmede, eğitsel gereksinimleri ve uygulanan testler öğrencinin özel eğitim desteğine gereksinim gösteriyorsa, özel eğitim hizmetleri için uygun olduğuna ve BEP hazırlanmasına karar verilir. Bu kararın verilmesinin temelinde öğrencinin diğer akranları tarafından izlenen programı izlemede, diğer öğrencileri için belirlenen amaçları kazanmada, kullanılan eğitim yöntemlerinde ve değerlendirme ölçütlerinde farklılığı olan gereksinimi ile bu gereksinimin bireyselleştirilmiş eğitim programları ile karşılanması düşüncesi bulunmaktadır (Kargın, 2013).

Öğretimin öğrenci gereksinimlerine göre düzenlenmesinde, performans düzeyini, uzun dönemli ve kısa dönemli hedefleri, uygulanacak yöntem ve araçları, değerlendirme tekniğini ve ölçütünü de içermesi nedeni ile hazırlanan BEP kaynak olarak görülebilir. Ancak burada unutulmaması gereken nokta, her düzeyde farklı gereksinimler gösteren öğrenci için öğretimin bireyselleştirilmesi ve bireysel gereksinimlere göre uyarlamalara gidilmesi, gerekmektedir (Kargın, 2013). BEP, RAM'lar tarafından değerlendirilen ve özel eğitim hizmetleri için uygun görülen öğrenciler için hazırlanır. Ancak sınıflarda, tanılanmamış ve BEP'in olmamasına karşın, sınıf için yapılan akademik çalışmalara katılmakta zorlanan ve daha fazla desteğe gereksinimi olan öğrencilerde bulunmaktadır. Bu nedenle öğretimsel uyarlamalar tüm özel gereksinimli öğrenciler için yapılır (Kargın, 2013).

II.1.3.3. BEP Neleri İçerir?

İdeal olarak BEP bir çocuğun gelişimsel olarak hangi düzeyde olduğu, hangi amaçların gerçekleştirilmesi gerektiği, bu amaçların nasıl gerçekleştirileceği, ne zaman gerçekleştirileceği ve amaçların gerçekleştirildiğinin nasıl değerlendirileceği bilgisini açık

bir şekilde içerir (Heward ve Orlansky, 1992). Çocuk için böylesi önemli bilgilerin güncellenmesi için BEP'in en azında yılda bir kez ilgili ekip tarafından gözden geçirilmesi gereklidir (Howard, Williams ve Lepper, 2011).

BEP'in amacı, ekip üyelerinin kullanacağı eğitim programını günlük olarak planlamayı amaçlar. IDEAI her BEP'in içermesi gerekenleri şöyle sıralamaktadır (Howard, Williams ve Lepper, 2011):

- 1) Çocuğun eğitimsel ihtiyaçlarını ve yetersizlik durumundan kaynaklanan gereksinimlerini karşılayacak ölçülebilir yıllık akademik ve işlevsel amaçları içerir.
- 2) Sadece ileri derecede zihinsel yetersizliği olan ve bu yüzden alternatif ölçme araçları ile değerlendirilen çocuklar için gerekli olan kısa süreli öğretimsel amaçları içerir.
- 3) Etkililiği bilimsel araştırmalar ile desteklenmiş ve mümkün olduğunca kolay uygulanabilir eğitimsel ve diğer destekleyici hizmetleri içerir.
- 4) Hizmetlerin başlayacağı tarihi ve ne kadar süreceğini içerir.
- 5) Özel gereksinimli bireyin genel eğitim ortamına ne derece dahil edileceğini içerir.
- 6) Çocuğun yıllık hedefleri karşılayıp karşılamadığının belirlenmesi için değerlendirme sürecinin tanımı ve düzenli bir şekilde değerlendirilmesi için bir takvim içerir.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları (BEP), her bir engelli çocuk ile onların öğretmen ve ebeveynlerinin özel gereksinimlerini karşılamak için eğitim kurumu tarafından geliştirilen yazılı özel eğitim programlarıdır. Bireyselleştirilmiş eğitim programlarında yedi bölüm bulunur (Akçin, 2010). Bunlar çocuklarla ilgili olmak üzere;

1) Kimlik bilgileri; BEP formlarında çocuk hakkında demografik bilgilerin kaydedileceği bölüm bulunur. Bu bölümde çocuğun adı, soyadı, doğum tarihi, okulu, sınıf, anne-baba adı vb. bilgiler yer alır (Akçin, 2010).

2) Performans düzeyi ifadeleri; BEP özel gereksinimli bireyin okulda halihazırda neler yapabildiğini ve nelere ihtiyacı olduğunu belirtmelidir. Bu bilgiler genellikle yapılan testler ve değerlendirme sonuçlarına göre ortaya çıkar (Yıkılmış, 2014). Değerlendirme sürecinin sonuçları çocuğa sunulacak hizmetleri ya da hangi hizmetlerin çocuğa uygun olduğunu belirlemeyi sağlar. Tüm bunların yanı sıra aile, öğretmen ve diğer hizmet verenler de birer bilgi sağlayıcı konumundadır. Kısaca mevcut performans, özel gereksinimli bireyin

yetersizliğinin genel müfredatta onun ilerlemesini ve katılımını ne derecede etkilediğidir. Öğrencinin performans düzeyi ölçülebilir ve gözlenebilir şekilde ifade edilmelidir, uzun ve kısa dönemli amaçlara temel oluşturmalı ve öğrencinin şimdiki durumunu yansıtır özellikle olmalıdır (Yıkılmış, 2014).

3) Uzun ve kısa dönemli amaç ifadeleri; Uzun dönemli amaçlar, bir öğretim yılı sonunda öğrencinin kazanması beklenen davranışlardır ve öğretmene bir akademik yıl boyunca öğrenciye hangi davranışları kazandıracığını planlaması konusunda yardım eder. Uzun dönem amaç ifadeleri tıpkı performans düzeyi ifadelerinde olduğu gibi ölçülebilir ve gözlenebilir olmalıdır (Gürsel, 2003, akt. Yıkılmış, 2014).

Kısa dönemli amaçlar, çocuğun şimdiki performans seviyesi ile daha uzun dönemdeki amaçları arasında anlamlı orta ve “ölçülebilir” çıktıları betimler. Öğretimsel hedefler, kısa dönemli amaçlardan çıkarılan ve genellikle bir ders süresinde öğrenilmesi planlanan hedeflere denir (Akçin, 2010). Uzun ve kısa dönemli amaçlar, okul ile aile arasında çocuğun bu amaç ve hedeflere ulaşacağına dair bir sözleşme değildir. Bunlar sadece çocuğun ilerlemesine yarayan bir yoldur.

4) Özel eğitim ve ilgili servisler: Bu basamakta hangi özel eğitim ve ilgili servislerin, hizmetlerin çocuğun BEP’ inde yer alan amaçlara ulaşmasına yardımcı olacağına karar verilir. Çocuğun özür yapısı ve şiddeti, çocuğun günün belli bir kısmında özel sınıfta, özel bir okulda vb. eğitim görmesini gerektirebilir. BEP’in önemli bir özelliği de ebeveyn ve öğretmenlere, çocuğun nerede, ne kadar süre ile ilgili servislerden hizmet alacağı hakkında net bir bilgi sağlamasıdır (Akçin, 2010). Öğrencinin özelliklerine ve gereksinimlerine bağlı olarak öğrenciye sağlanacak ek hizmet türleri ya da ilgili servislerden alacağı hizmetlerin ne zaman, nerede, kim tarafından ve ne kadar süre ile sağlanacağı belirlenmelidir. Bu bilgilerin bireyselleştirilmiş eğitim programında yer alması özel gereksinimli bireyin ailesine, öğretmenine ve ek hizmet personeline ya da ilgili servis hizmetleri personeline kolaylık sağlayacaktır (Batu, 2005)

5) Genel eğitim uygulamalarına katılamayacağı alanlar: Yetersizliği olan çocuğunda mümkün olan en fazla ölçüde genel eğitim uygulamalarına katılmaları beklenir. Ancak çocuğun her genel eğitim uygulamasına katılımı çocuğa yarar sağlamayabilir. Bu durumda BEP ekibi özel gereksinimli öğrencinin, diğer akranlarının arasına katılmayacağı dersler ile

akranları ile birlikte olabileceği ders dışı ve sosyal etkinlikleri planlamalıdır. Özel gereksinimli öğrenci üç alanda genel eğitim uygulamalarına katılabilir. Bunlar matematik, resim-iş vb. gibi ders etkinlikleri, teneffüs, toplantı, öğle yemeği vb. ders dışı etkinlikler, spor takımları, eğitici kollar, okul kulüpleri gibi sosyal etkinliklerdir (Akçin, 2010).

6) Uygulanacak değerlendirme: Özel gereksinimli öğrencinin değerlendirme sırasında gereksinim duyduğu herhangi bir uyarılama hakkında bir ifadenin yazılması gerekir. Değerlendirme sırasındaki uyarlamalar, özel gereksinimli öğrencilere diğer akranlarına oranla avantaj sağlamak için değil, öğrencinin bireysel gereksinimlerini karşılamak için yapılır. Değerlendirmede, dört ana uyarılama vardır: Zamanlama/ süre kullanımı, değerlendirme ortamı, sunum formatı, yanıt formatı (Akçin, 2010).

7) Ailenin bilgilendirme: BEP ekibinin bir üyesi olarak aile çocukları için amaçların yazılmasına ve hizmetlerin belirlenmesine katılır. Ailenin bilgilendirilmesi konusunda BEP iki şeyi içermelidir. Bunlardan ilki, öğrencinin uzun dönemli amaçlar karşısındaki ilerlemesinin nasıl ölçüleceği diğeri ise, ailenin çocuklarının kısa dönemli amaçlar karşısındaki ilerlemesi hakkında düzenli olarak nasıl bilgilendirileceğidir (Akçin, 2010)

II.1.3.4. BEP Ekibi

Bir BEP ekibi farklı rollere sahip çok sayıda bireyi içermektedir (Wrightslaw, 2008). Çocuğun yerleştirilmesine karar verme sürecinde katılımı kesinlikle gerekli anne-baba dışında, ekip en az bir özel eğitim öğretmeni ve eğer çocuk genel eğitim ortamında ise bir genel eğitim öğretmenini içermelidir. Çocuğa özel eğitim hizmetlerini sağlayacak ilçe milli eğitim müdürlüğünün hem genel eğitim programı hem de toplumsal kaynaklar hakkında bilgi sahibi olan bir temsilci de ekibe dahil olmalıdır. BEP ekibinin bir üyesi değerlendirme sonuçlarının öğretimi nasıl yönlendireceği veya yönlendirmesi gerektiği bilgisine sahip olması gerekir. Çocuğun gereksinimleri konusunda bilgisi veya uzmanlığı olan diğer kişiler ve ilgili (yan) hizmetleri sağlayan uzmanlar, eğer aile ve okul isterse, BEP ekibinin üyesi olabilirler. Uygun olduğu durumlarda öğrencinin de kendi BEP toplantısına katılması gereklidir. Eğer aile ve okul, üyelere birisinin, ilgili olduğu program veya hizmetin toplantıda ele alınmayacağı konusunda anlaşır veya o kişinin önceden yazıyla görüş bildirmesi nedeniyle katılımını gerekli görmezlerse o kişinin BEP toplantısına katılmamasına

izin verebilirler. Bütün durumlarda, çocuğun anne- babası veya velisi bir program uygulamaya koyulmadan önce mutlaka onay vermelidirler.

Gerek bireyselleştirilmiş eğitim programlarında gerekse bireyselleştirilmiş aile hizmet planında, ekip çalışmasına yer verilmesi son derece önemlidir. Özel gereksinimi olan bireylerin eğitim hayatlarının belirlenmesini sağlayan bu programlarda, disiplinler arası çalışmalar gerekmektedir (Batu, 2005). Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanmasında, ekip çalışmasına yer verilebilmesi için, ekipte kimlerle çalışacağı önceden belirlenmesi gerekmektedir. Ekipte yer alması gereken bireyler, çocuğun anne-babası, çocuğun kendisi (eğer uygunsa), danışmanlık yapabilecek bir özel eğitim öğretmeni, çocuğun sınıf öğretmeni ve değerlendirmeyi yapan biri veya değerlendirme konusunda bilgisi olan bir kişidir (Batu, 2005).

II.2. İlgili Araştırmalar

Scruggs ve Mastropieri (1996) sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin, kaynaştırma uygulamalarına yönelik olan tutumları ile ilgili yapılan bir araştırmada öğretmenlerin kaynaştırma düşüncesini benimsediklerini, bunun gerekli olduğuna inandıkları ancak kendi sınıflarında özel gereksinimli bir öğrencinin olmasına yönelik istekli olmadıklarını belirtmişlerdir. Araştırmada sınıf öğretmenleri özel gereksinimli öğrencilerin sınıf düzenini bozacağı ve onların eğitimleri için yeterli zamanlarının olmadığını, gerekli materyallerin bulunmadığı ve okullarında okul idaresi tarafından yeterince desteklenmediklerini belirtmişlerdir.

Johns ve diğerleri (2002) sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenlerinin BEP'e yönelik eğitimlerinin yetersiz olması, ihtiyaç duyulan düzenlemelerin yapılmaması, BEP'i gerçek anlamda planlama ve sınıf ortamında uygulamaları için gerekli zamanı bulamamaları, eğitim için ihtiyaç duyulan araç-gereçlerinin temin edilememesi, BEP biriminin okullarda yeteri kadar çalışmaması, ailelerin ilgisizliği, BEP'in değerlendirilmesi sürecinde sınıf öğretmenlerinin yeterli bilgiye sahip olmaması nedenleriyle, sınıf öğretmenlerinin BEP hazırlama, uygulama ve değerlendirme sürecinde problemlerle karşılaştıklarını bildirmişlerdir. Bu nedenle Johns ve diğerleri (2002) sınıf öğretmenlerinin özel eğitim alanına yönelik bilgilendirilmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Kreutzer'in (2004) araştırmasında sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerine göre özel eğitim bölümlerinden mezun olan öğretmenlerinin BEP hazırlayıp geliştirilmesi ve hazırladıkları BEP'in sınıflarında uygulanmasına yönelik daha olumlu davranış içinde olduklarını ayrıca sınıf öğretmenlerine göre özel eğitim öğretmenlerinin BEP'i daha faydalı bulduklarını göstermiştir.

Çuhadar (2006) tarafından ilköğretimdeki "1. ila 5. sınıflarda kaynaştırma eğitime tabi olan öğrenciler için bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili olarak sınıf öğretmenleri ve yöneticilerin görüşlerinin belirlenmesi" ile ilgili çalışmada, okulların BEP geliştirme birimini oluşturmadığını ve BEP hazırlamadığını belirlemiştir. Bu çalışmada özel gereksinimli öğrenciler için sınıflarda sınıf öğretmenleri tarafından kaynaştırma eğitim yapılmadığı da gözlenmiştir.

Nizamoglu (2006) sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasındaki yeterliliklerini araştırdığı çalışmada, öğretmenlerin BEP'i doğru bir şekilde hazırlayıp uygulamadıkları sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada özel gereksinimli öğrencisi olan ve sınıfında kaynaştırma eğitimi uygulaması gereken sınıf öğretmenlerinin, öğrencilerin hazır bulunurluklarını belirleme ve kısa ve uzun dönemli amaç saptamada sistemli bir çalışma içerisinde bulunmadıklarına, yazılı olmayan amaçlar belirlediklerine, özel gereksinimli öğrencileri değerlendirirken diğer öğrencilerle aynı soruları sorduklarına ve aynı değerlendirme yöntemlerini kullandıklarına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan sınıf öğretmenleri, özel gereksinimli öğrencinin eğitimine yönelik yalnızca okullarındaki rehber öğretmenlerden destek aldıklarını ifade etmişlerdir.

Lee-Tarver (2006) sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrenciler için hazırladıkları BEP' i, öğrencilerinin eğitsel gelişimi için faydalı gördüklerini, özel gereksinimli öğrencinin eğitsel gelişimi sürecinde etkin bir durumda olduklarını, fakat bu alanda kendi eğitimlerinin yetersiz olduğunu, yeterli eğitime ihtiyaç duyduklarını belirlemiştir.

İlköğretim okulu öğretmenleriyle yapılan bir çalışmada, Türkoğlu (2007), sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasına ait bilgilendirme faaliyetlerinin öncesinde ve sonrasındaki görüşlerini incelemiştir. Gönüllü olarak bu çalışmaya katılan 22 öğretmenle

birlikte çalışmıştır. Bu amaçla, nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Betimsel olarak incelenen bulgular niceliksel olarak sunulmuştur. Bu araştırma ile kaynaştırma eğitimi uygulamaları konusunda bilgilendirme çalışmalarının yapılması halinde, öğretmenlerin kaynaştırmaya ait daha olumlu düşüncelere sahip oldukları gözlemlenmiştir.

Pektaş (2008), yaptığı çalışmasında özel eğitim programından farklı bir programdan mezun olan öğretmenlerin sınıflarındaki özel gereksinimli öğrenciler için BEP hazırlamadıklarını BEP hazırlayanların ise bunu olması gibi yapmadıklarını belirlemiştir. Elde edilen bu olumsuzluğun, öğretmenlerin BEP hazırlama ve uygulama konusunda yeterli bilgi ve donanımla mezun olmamaları, olarak gösterilmektedir.

Öztürk (2009), sınıfında zihinsel engelli çocuklar bulunan sınıf öğretmenleriyle bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma ile sınıf öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki düşüncelerinin ne olduğu ve bu konuda ne kadar bilgiye sahip olduklarını; ayrıca bireyselleştirilmiş eğitim programını hazırlanırken öğretmenlerin hangi kaynaklardan yararlandıklarını belirlemeyi amaçlamıştır. Yapılan çalışmada “*nitel araştırma yöntemi*” kullanılmıştır. Çalışma grubuna İstanbul ilinde görev yapan dokuz (9) öğretmen amaçlı örnekleme yöntemiyle bu araştırma için seçilmiştir. Öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim planı ile ilgili görüşlerini belirlemek amacı ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Araştırmada programın çocuklara uygun olduğu, ancak çocuklar bireysel olarak farklı özelliklere sahip olduğu için grup eğitimi şeklinde değil de her çocukla birebir ilgilenilmesi yönünde farklı programların hazırlanması halinde bireyselleştirilmiş eğitim programının gerekli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bireyselleştirilmiş eğitim programı ile zihinsel gelişimin arttığı, farklı öğrencilere fayda sağladığı, uygulandığı takdirde faydalı olacağı kanaatine varılmıştır. Bu programdan veliler de yararlanabileceği gibi, çocuğun daha sonraki öğretmenine program hakkında fikir verdiği, çocuğun sınıf öğretmenine zaman kazandırdığı, çocuktaki ilerlemelerin program yapıldığı zaman görülebileceği için yararlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Seçer, Çeliköz, Sarı, Çetin, Büyüктаşkapu (2010) çalışmada, “*okul öncesi öğretmenlerin çalışma saati, aylık geliri, medeni durumu ve sınıfında engelli öğrenci*

bulunma durumuna göre kaynaştırma eğitime ilişkin tutumlarının farklılaşp farklılaşmadığı” incelenmiştir. Konya ilindeki okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan ve 36 ila 72 aylık çocuklara eğitim veren 269 öğretmenden araştırma grubunu oluşturmuştur. Öğretmenlerin kaynaştırma eğitime yönelik tutumlarının farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla “T-Testi” kullanılmıştır. Araştırmada elde sonuçlara göre, öğretmenlerin çalışma saati ve bu çalışmalarına karşılık aylık gelirinden memnun olma ve sınıfında özel gereksinimli öğrenci bulunma durumuna göre, öğretmenlerin kaynaştırma eğitime yönelik tutumlarının farklılaştığı; ancak aksine medeni durumuna göre ise farklılaşmadığı ortaya konulmuştur.

Cankaya ve Korkmaz (2010) 2009-2010 Eğitim-Öğretim yılında Konya ili ve ilçelerinde bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan I. kademedeki 200 sınıf öğretmeni bulunmuştur. Veri toplama aracı olarak da araştırmacılar tarafından hazırlanan geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan ve 6 bölümden oluşan “*Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşlerini Değerlendirme Ölçeği*” kullanılmıştır. Öğretmenlerin, kişilerde uygulanan kaynaştırmanın olumlu yöndeki etkileri olduğunu belirterek kaynaştırma eğitimi uygulamaları konusundaki kendi tutumlarının da genel olarak olumlu olduğunu söylemişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin bir kısmının kaynaştırma eğitimi konusyla ilgili herhangi bir eğitim almamalarına karşılık, konuyla ilgili yeterli teorik ve uygulamaya yarayan bilgilere sahip oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin bu uygulamadaki önemli sorunları ise sınıfların fazla öğrencilerden dolayı kalabalık ve birden fazla kaynaştırma öğrencisinin olması yanında konu ile ilgili eğitimsel materyallerde yetersizlik yaşanmasıdır. Çalışmaya katılan sınıf öğretmenleri, uygulanan kaynaştırma eğitiminin öğretmenlere fazladan ilave sorumluluklar getirdiğini ve sınıfın yönetiminde zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Kuyumcu (2011) yaptığı araştırmasında kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okullarının birinci kademesinde görev yapan sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin belirlenmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Muğla İli Merkez İlçesinde kaynaştırma uygulaması yapılan resmi ilköğretim okullarının birinci kademesindeki 10 sınıf öğretmeni ve 5 rehber öğretmen oluşturmuştur. Araştırma verilerinin toplanması, niteliksel araştırma yöntemlerinden olan

“yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği” ile gerçekleştirilmiştir. Sahip olunan veriler, tümevarım analiz tekniğiyle incelenmiştir. Araştırmaya katılan okullarda öğrencinin performans düzeyinin belirlenmesini daha çok sınıf öğretmenlerinin, amaç yazımını ise rehber öğretmenlerinin yaptığı saptanmıştır. Sınıf ve rehber öğretmenlerin çeşitli nedenlerle öğrencinin performansını değerlendirmede, amaç yazımında, ailelerle birlikte çalışmakta, destek hizmetlerin ile öğretim ve öğretimsel uyarlamaların planlaması ve uygulamasında, ilgili kaynaklara ulaşmada, amaçların değerlendirilmesinde ve öğrencinin sınıfa kabulünde sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Öğretmenler bilgi eksikliklerine ilişkin yaşadıkları sorunlarda daha çok hizmet içi eğitimin gerekliliğini belirtirken, BEP’ i uygulamada yaşanan sorunların çözümünde ise destek eğitim odasının gerekliliğine vurgu yapmışlardır.

Saraç ve Çolak (2011)’ in yapmış oldukları araştırmanın amacı, “*kaynaştırma uygulamaları sürecinde ilköğretim sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlarına ilişkin görüş ve önerileri*” nin belirlenmesidir. Araştırmanın katılımcıları, İstanbul ili Maltepe ilçesinde bulunan beş ilköğretim okulundan 1. kademedeki görev yapan 19 sınıf öğretmenidir.

Araştırmadaki veriler, nitel araştırma yöntemlerinden olan “yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği” ile elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler, betimsel olarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak, ilköğretim okullarında kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmenlerinin isteklerinin göz ardı edildiği, kaynaştırma uygulamalarının uygun olmayan fiziksel şartlarda gerçekleştirildiği, sınıf öğretmenlerinin sorunlarının çözümünde okuldaki diğer personelden yardım almasına karşın yapılan yardımların yeterli ve işlevsel olmadığı belirlenmiştir. Araştırma bulguları dikkate alındığında, başta sınıf öğretmenleri olmak üzere tüm okul personelinin kaynaştırma uygulamaları konusunda bilinçlendirilmesi önerilmektedir.

İlik ’in (2011) yapmış olduğu araştırmanın amacı “*kaynaştırma öğretmeni olarak görevlendirilen öğretmenlere uygulanan BEP eğitiminin BEP ile ilgili yeterliliklerine etkisini ortaya çıkarmaktır.*” Araştırma nitel ve nicel yöntemlerinin birlikte ele alındığı karma yöntem kullanılmıştır. Birinci aşamada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılırken, ikinci aşamasında ise; programın uygulanması ve

değerlendirilmesinde, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan deneysel modellerden, ön test- son test kontrol gruplu model kullanılmıştır.

Sonuç olarak araştırmanın yarı yapılandırılmış görüşme sonucunda öğretmenlerin hemen hemen BEP hazırlama sürecinin her aşamasında yetersizliklerinin olduğu belirlenirken deneysel süreçte ise; Kontrol ve deney gruplarının son test puanları bağımsız t testi ile incelendiğinde, deney grubu lehinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulgu, deney grubunda uygulanan BEP eğitiminin öğretmenlerin yeterliliklerini sonucu elde edilmektedir. İhtiyaç analizi için yapılan yarı yapılandırılmış görüşme verilerinden hazırlanan BEP eğitimi programı eğitime katılan sınıf öğretmenlerinin yeterlilik düzeylerinin artması üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplamada kullanılan araçlar ve veri analizleri ile ilgili bilgiler sunulmaktadır.

III.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerini belirlemeye yönelik nitel bir araştırmadır. Bu araştırmada sınıf öğretmenlerinin, sınıflarında bulunan kaynaştırma öğrencilerinin eğitim süreci için hazırladıkları ve uyguladıkları bireyselleştirilmiş eğitim programının uygulama, hazırlama ve değerlendirme sürecinde yaşadıkları sorunların, derinliğine incelenmesi için nitel araştırma yöntemi seçilmiştir. Görüşmeler nitel veri toplama tekniklerinden “yarı-yapılandırılmış görüşmeler” yoluyla yapılmıştır.

Nitel araştırmanın genel olarak kabul gören bir tanımını yapmak güçtür. Bunun nedeni ise “nitel araştırma” kavramının bir şemsiye kavram olarak kullanılmasından ve bu şemsiye altında yer alabilecek birçok kavramın değişik disiplinlerle yakından ilişkili olmasından kaynaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). “Kültür analizi”, “antropoloji,” “durumsal araştırma,” “yorumlayıcı araştırma,” “eylem araştırması,” “doğal araştırma,” “betimsel araştırma,” “kuram geliştirme,” “içerik analizi,” kullanılan kavramlardan sadece birkaçıdır. Bu kavramlar genel olarak araştırma deseni ve analiz teknikleri açılarından birbirlerine benzer yapılara sahip olduğundan, bu kavramların hepsini içine almasından dolayı genel bir kavram olarak “nitel araştırma” kavramı kabul edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Nitel araştırma, insanı merkezli olan, onun kendisi ve çevresini nasıl algıladığı ve tanımladığını keşfetmek amacıyla kullanılır. Nitel araştırma ile, sosyal gerçeklik incelenerek derinliklerde bulunan ve bilinmesi gereken gizli bilgiyi gün yüzüne çıkarmak amaçlanmaktadır. Bu süreçte araştırmacı kendi özelliğini işe koşmakta ve incelediği sosyal gerçeklikle dolaysız bir etkileşim içine girmektedir. Bu etkileşim sürecinde birden fazla veri toplama tekniği işe koşulmakta ve veri sepetinde toplanan benzer özelliklere sahip bilgiler kendi içerisinde kategorilere ayrılmaktadır. Bu süreçte kategoriler isimlendirilmekte ve belirli bir temaya dayalı olarak örgütlenmektedir (Özdemir, 2010).

Nitel araştırmayı, “somut sosyal gerçekliğin içerisindeki yerleşik bilginin, tümevarımcı yntembilimle kavranabilmesinin bir aracı” olarak tanımlanabilir. Bu tanımın dayandığı temel varsayım bilginin araştırmacı tarafından örülerek yapılandırılmasıdır (zdemir, 2010).

Nitel araştırmada veri toplama yöntemleri olarak gözlem, görüşme ve doküman analizi kullanılır. Araştırmada izlenen nitel süreç de algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik olmaktadır (Yıldırım ve şimşek, 2013). Başka bir deyiş ile “nitel araştırma, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı buldukları evre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır.”

Görüşme, araştırmacılar tarafından en çok kullanılan nitel yöntemlerin başında gelir. Görüşme bireylerin deneyimlerini, hislerini, olaylara karşı algılarını, görüşlerini ve yaşanmışlıklarını ortaya koyan güçlü bir yöntemdir (Boğdan ve Biklen, 1992). Sözel iletişim görüşmelerde kullanılan en temel yöntemdir.

“Araştırma, kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü sınıflarda derse giren sınıf ğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programlarının (BEP) hazırlanması ve uygulamasına ilişkin ğretmen görüşlerini belirlemeye yönelik nitel bir araştırmadır. Bu araştırmada sınıf ğretmenlerinin, sınıflarında bulunan kaynaştırma ğrencilerinin eğitim süreci için hazırladıkları ve uyguladıkları bireyselleştirilmiş eğitim programının uygulama, hazırlama ve değerlendirme sürecinde yaşadıkları sorunların, derinliğine incelenmesi için nitel araştırma yöntemi seçilmiştir. Bu kapsamda, nitel veri toplama tekniklerinden “yarı-yapılandırılmış görüşmeler” yapılmıştır.

“Yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği”, sahip olduğu belirli düzeyde standartlık ve aynı zamanda esneklik avantajından dolayı eğitimbilim araştırmalarında daha uygun bir teknik olarak görülmektedir (Türnüklü, 2000). Bu yöntemin kullanılmasının asıl nedenleri, araştırmaya katılanların kişilerin belirli bir konuda duygularının ortaya çıkarılmasını, sistematik ve karşılaştırılabilir bilgiler elde edilmesini ve bu tekniğin konu ile ilgili derinlemesine bilgiler alınmasına olanak sağlamasıdır.

III.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Konya Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yer alan, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokullarda, yetersizliği eğitsel ve medikal değerlendirme raporları ile tanılanmış ve kaynaştırma öğrencisi olarak yerleştirilen kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin, sınıf öğretmenlerinden oluşturmaktadır.

Araştırmacı, araştırmasını gerçekleştirmek üzere çalışma kapsamına alınan bu okullardaki öğretmenlerin belirlenen konuyla ilgili görüş ve önerilerini almak üzere okul müdürlerinden belirlenen tarihler arasında gerekli izin ve desteği almış ve araştırmasını desenlemiştir. Araştırmacı, araştırma öncesinde, okul müdürlerine araştırmanın amacı ve içeriği konusunda da gerekli bilgileri vermiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere, araştırmaya katılmanın zorunlu olmadığı ve gönüllük esasına dayalı olduğu belirtilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görev yaptıkları okullarına, cinsiyetlerine ve mesleki deneyimlerine göre dağılımları aşağıda gösterilmiştir.

Verilerin Elde Edildiği Çalışma Grubuna Ait Kişisel Özellikler

	CİNSİYETİ		MESLEKİ KIDEM					YAŞ					EĞİTİM DURUMU		SINIFINDA Kİ KAYNAŞTI RMA ÖĞRENCİ Sİ SAYISI	
	KADIN	ERKEK	1-5	6-10	11-15	16-20	21 ve üzeri	20-25	26-31	32-37	38-43	44 ve üzeri	LİSANS	YÜK. LİSANS	1 Öğrenci	2 Öğrenci
Ö1	x			x					x			x		x		
Ö2	x					x				x			x	x		
Ö3	x						x				x	x		x		
Ö4	x					x					x	x		x		
Ö5		x					x				x	x		x		
Ö6		x				x					x	x		x		
Ö7	x				x					x		x		x		
Ö8		x				x					x		x		x	
Ö9	x				x					x		x			x	
Ö10		x			x					x		x		x		
Ö11	x						x				x	x		x		
Ö12		x			x					x		x			x	
Ö13		x				x					x		x	x		
Ö14		x				x					x		x	x		
Ö15	x				x					x		x		x		
Ö16	x						x				x	x		x		
Ö17		x				x					x	x		x		
Ö18	x				x					x			x		x	
Ö19		x					x				x		x	x		
Ö20		x	x					x				x		x		
Ö21	x					x					x	x		x		
Ö22	x		x						x			x			x	
Ö23		x			x					x		x		x		
Ö24	x				x					x		x		x		
Ö25	x					x					x	x			x	
Ö26	x					x					x	x			x	
Ö27		x			x					x		x		x		
Ö28		x		x						x		x		x		
Ö29	x					x					x	x		x		
Ö30		x				x					x	x		x		

Tablo 1'in incelenmesinden, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden, 16 tanesinin (% 53,3) kadın, 14 tanesinin (% 46,6) erkek olduğu, 1 tanesinin (% 3,3) 1-5 yıl

arası, 2 tanesinin (% 6,6) 6-10 yıl arası, 10 tanesinin (% 33,3) 11-15 yıl arası, 10 tanesinin (% 33,3) 16-20 yıl arası, 7 tanesinin (% 23,3) 20 ve üzerinde mesleki hizmet süresinin olduğu, sınıf öğretmenlerinin, 2 tanesinin (% 6,6) 20-25 yaş arası, 4 tanesinin (% 13,3) 26-31 yaş arası, 9 tanesinin (%30) 32-36 yaş arası, 10 tanesinin (% 33,3) 37-43 yaş arası, 5 tanesinin (% 16,6) 44 ve üzerinde yaş arasında olduğu, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin 24 tanesinin (%80) lisans eğitimi, 6 tanesi (% 20) yüksek lisans eğitiminin olduğu, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin 23 tanesinin (%76,6) sınıfında 1 tane kaynaştırma öğrencisinin, 7 tanesinin (% 23,3) sınıfında 2 tane kaynaştırma öğrencisinin olduğu, görülmektedir.

III.3. Veri Toplama Araçları

Sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin, BEP hazırlama, uygulama sırasında yaşadıkları sorunları, çözüm önerileri ve beklentilerini belirlemek üzere görüşme tekniğinden yararlanılan bu çalışmada, “veri toplama aracı olarak yarı-yapılandırılmış görüşme formu ve kişisel bilgi formu” kullanılmıştır. Görüşme soruları araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılanların cinsiyet, öğretmenlikteki hizmet yılı, mezun oldukları program, yaş, derse girdikleri sınıftaki özel gereksinimli öğrenci sayısına ait bilgiyi elde etmek amacıyla kullanılan bilgi formu (Ek 2) araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

2. Görüşme Soruları

Bu araştırmada “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları” aracılığı ile veriler toplanmıştır. Görüşme soruları araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Görüşme tekniği, özellikle sosyal bilimlerde en sık kullanılan araştırma yöntemlerinden biridir (Chadwick ve diğerleri, 1984, s. 102, akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu yöntem, kişilerin deneyimlerine, davranışlarına, görüşlerine, şikayetlerine, duygularına ve sahip oldukları inançlarına ilişkin bilgilerin elde edilmesinde oldukça etkili olmasından dolayı tercih edilmiştir.

“Görüşme (İnterview, mülakat)”, sözlü iletişim yolu ile bilgi toplama yani soruşturma yöntemidir (Karasar,2005). Görüşmeci, önceden hazırlamış olduğu konu veya alanlara bağlı kalır. Böylece önceden hazırladığı soruları sorarak, bu sorular hakkında daha ayrıntılı bilgi alma amacıyla ek sorular sorma imkanına sahip olur. Sorular veya konuların

belirli bir öncelik sırasına konması zorunlu değildir. Görüşmeci, görüşme sırasında soruların cümle yapısını ve sırasını değiştirerek, bazı konularda daha fazla ayrıntıya girebilir veya daha çok sohbet tarzı bir yöntem benimseyebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Görüşme soruları hazırlanırken, öncelikle alanyazın taraması yapılmıştır. Bu tarama sonucunda elde edilen bilgilerden ve sınıf öğretmenlerinin BEP geliştirme ve uygulama sürecinde yaşadıkları sorunları inceleyen çalışmalardan yararlanılmıştır. Araştırmacının kendisinin de bir sınıf öğretmeni olması sebebiyle yaşadığı tecrübe ve diğer sınıf öğretmenlerinin de uygulamada yaşadıkları tecrübeler de hem araştırmanın temel amacında hem de soruların belirlenmesinde katkı sağlamıştır. Elde edilen bu bilgiler ışığında 10 soru hazırlanmıştır. Sorular hazırlanırken 2 sınıf öğretmeni ve 1 rehber öğretmen de katkı sağlamıştır. Görüşme sorularını test etmek amacıyla bir pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerden soruları anlaşılabilirlik, kapsam ve dil açılarından değerlendirmeleri istenmiştir. Öğretmenlerin mesleki paylaşımları ve önerileri sonucunda görüşme sorularına eklemeler yapılmış ve sorular düzenlenmiştir. Düzenlenen görüşme sorularına 2 özel eğitim uzmanı, 1 istatistik uzmanı, 1 eğitim bilimleri uzmanından da görüş alınarak son şekli verilmiştir.

Görüşmeler sırasında katılımcılara aşağıdaki sorular yöneltilmiştir.

- 1) Kaynaştırma eğitime yönelik bir eğitim (kurs, seminer, hizmet içi eğitim kursu) aldınız mı?
- 2) BEP' e yönelik bir eğitim (kurs, seminer, hizmet içi eğitim kursu) aldınız mı?
- 3) Kaç yıldır kaynaştırma öğrencisi ile çalışıyorsunuz?
- 4) Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 5) Sınıfınızdaki kaynaştırma öğrencileri için BEP uyguluyor musunuz? BEP hazırlamak için ne gibi ön hazırlıklar yapıyorsunuz?
- 6) Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlarken ne tür destek sistemlerini kullanıyorsunuz (öğretmen, veli, kaynak kitap vs.)?
- 7) BEP hazırlarken aile, okul ve bireyin ihtiyaçlarını, öğrenme ortamını, okulun ve bireyin amaçlarını ve planlamanın kanuni boyutunu da dikkate alıyor musunuz?

8) BEP hazırlanması aşamalarında, çocuklar üzerinde yaptıkları işlemlerde öğrenci düzeylerine, buna bağlı olarak da kaba değerlendirme formlarındaki bilgilere dikkate alıyorlar mı?

9) BEP hazırlanması aşamalarında ailelerle görüşme yapıyor musunuz?

10) Milli Eğitim Müdürlüğü' nün BEP uygulamalarına yönelik düzenlediği etkinlikleri yeterli buluyor musunuz (kurs, seminer vb.)? (EK 1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu).

III.4. Verilerin Toplanması

Günlük yaşamda kullanılan en yaygın iletişim süreci olan “konuşma” ile veri toplamaya çalışılır. İlk bakışta görüşme, kolay bir veri toplama yöntemi gibi görülür ve sadece konuşma ve dinleme becerisi gibi herkes tarafından kullanılan temel becerileri gerektirdiği düşünülür. Ancak “görüşme beceri, duyarlılık, yoğunlaşma, bireyler arası anlayış, öngörü, zihinsel uyanıklık ve disiplin gibi pek çok boyutu kapsamı açılardan hem sanat hem de bilimdir” (Patton, 1987, Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmada “yarı-yapılandırılmış görüşme formu” ile veriler toplanmıştır. Bu form araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Yapılan görüşmelerde kalem, kâğıt ve ses kayıt cihazı, kullanılmıştır. Araştırmacı görüşmelere başlamadan önce, öğretmenle tanışmış, araştırmanın amacı hakkında onları bilgilendirmiş. Öğretmenlere soruları “Kişisel Bilgi Formu” nda yer aldığı şekilde sorarak yanıtlarını forma kaydetmiştir. Daha sonra araştırmacı katılımcıların iznini almak şartıyla ses-kayıt cihazını açmış ve görüşmeyi gerçekleştirmiştir. Görüşmeler esnasında gerektiğinde soruların içeriği değiştirilmeden farklı şekillerde katılımcılara tekrar sorulmuş, sondaj soruları denilen sorular kullanılarak katılımcılardan örnek ya da açıklayıcı bilgiler vermeleri istenmiştir. Araştırmacı katılımcılarla yaptığı görüşmeler esnasında, araştırma için önem arz eden gözlemleri not almıştır. Görüşmeler ortalama 20–35 dakika sürelerle gerçekleştirilmiştir.

III.5. Görüşmelerin Yapılması

Bu araştırmada görüşmeler, Konya Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yer alan, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokullarda, yetersizliği eğitsel ve medikal değerlendirme raporları ile tanılanmış ve kaynaştırma öğrencisi olarak yerleştirilen kaynaştırma eğitimi alan

öğrencilerin, sınıf öğretmenleri ile okul idaresinde gerekli izinler alınarak tamamen gönüllük esası ile yapılmıştır.

Görüşmeler katılan katılımcılarda gönüllülük esası dikkate alınmış, görüşme sırasında görüşmenin akıcılığının bozulmaması için ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşmeler katılımcı öğretmenlerden randevu alınarak öğretmenler odasında yapılmıştır. Görüşmeler 20 dk. ile 35 dk. aralığında gerçekleşmiştir. Katılımcılara araştırmanın amacı, çalışmanın nasıl gerçekleştireceği ve katılımcıların kimliklerinin saklı tutulacağı vurgulanmıştır.

III.6. Verilerin Analizi

Bilimsel araştırma; yapılan araştırmada problemleri belirlemede, verileri elde etmede, elde edilen verilerin analizlerinin yapılmasında ve analizlerin yapılmasından sonra geçerli sonuçlar ortaya koymada mantıklı, sistemli bir yol takip eder. Ayrıca bilimsel araştırma, araştırma yapan kişilerin yaptıkları araştırmalarda elde ettikleri verileri doğru bir biçimde ifade etmelerine rehberlik eder (Sekeran,2003).

Görüşmecilerden, görüşleri formlara notlar alarak ve ses kayıt cihazı ile kayıt yapılarak alınmıştır. Sonrasında, döküm yapılırken kayıt cihazındaki konuşmalar aynen, hiçbir düzeltme yapılmadan ve araştırmaya katılan öğretmenlere kod (Ö1, Ö2, vb.) verilerek yazıya dökülmüştür. Veriler toplandıktan sonra içerik analizi metodu ile analiz edilmiştir. Daha sonra temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. İçerik analizinde, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak amaçlanmıştır. Bu analiz tekniğinde temel olarak yapılan işlem, birbirlerine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek, anlaşılır bir biçimde organize etmek ve yorumlamaktır. Bu kapsamda toplanan verilerin önce kavramsallaştırılarak sonradan ortaya çıkan kavramlara göre mantıksal bir şekilde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmaya katılan öğretmenler, görüşme formundaki sorulara yazılı olarak görüşlerini yazmışlardır. Katılımcılardan alınan görüşler, yapılan tema ve alt temaların doğrultusunda veri olarak kullanılmıştır. Temalar tüm görüşmelerin analizinden sonra belirlenmiştir. Böylece belirlenmiş olan bütün temalar için ayrıca alt temalar oluşturulmuş ve alt temalardaki öğretmen kodları belirlenmiştir. Belirlenen her bir

temaya ait görüş bildiren öğretmen sayıları (n) belirlenmiş ve örnek öğretmen ifadeleri seçilmiştir. Verilerin sonucunda elde edilen temalar tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo1. Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan Sınıf Öğretmenleri ile görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin analizi sonucu ortaya çıkan temalar şöyledir;

Sıra	Tema
1	Sınıf öğretmenlerinin, BEP hazırlama ve uygulamasında öğretmen eğitiminden kaynaklanan sorunlar
2	Sınıf öğretmenlerin, BEP hazırlarken kaynaştırma öğrencisine ait RAM tarafından belirlenen eğitsel tanılara yönelik sorunları
3	Sınıf öğretmenlerinin, BEP hazırlama ve uygulama aşamasında okullarındaki BEP biriminden kaynaklanan sorunlar
4	Sınıf öğretmenlerinin, BEP hazırlama ve uygulama sürecinde, sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinden kaynaklanan sorunlar
5	Sınıf öğretmenlerinin, BEP’in uygulama sürecinde okul ve sınıfta yaşadıkları sorunlar (sınıf mevcudu, zaman, fiziki ortam)
6	Sınıf öğretmenlerinin, BEP’i hazırlama ve uygulama aşamasında okul idaresinden kaynaklanan sorunlar
7	Sınıf öğretmenlerinin, BEP’i uygulama aşamasında sınıftaki diğer öğrenciler ve ailelerinden kaynaklanan sorunlar
8	Sınıf öğretmenlerinin, BEP’in başarılı bir uygulama olup olması ile ilgili sorunlar

III.7. Geçerlik ve Güvenirlilik

Yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçların inandırıcılığı ve güvenirliliği, bilimsel araştırmadaki en önemli ölçütlerin başında gelmektedir. “Geçerlilik” ve “güvenilirlik” bu bakımdan araştırmalarda en bilinen şekliyle kullanılan iki ölçüttür (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Nitel araştırmada, geçerlilik araştırılan konunun, doğal biçimiyle ve olabildiğince tarafsız incelenmesi anlamına gelir. Nitel araştırmanın temel özellikleri geçerlilik açısından önemli artılar ortaya koymakta ve araştırmacıya önemli stratejiler belirleme fırsatı sunmaktadır. Nitel araştırmada araştırmacının esnek olması ilkesi geçerlilik konusunda

önemli bir kazanımdır. Araştırmacı araştırma süresince gerekli gördüğü taktirde, yeni stratejilere başvurabilir; görüşmeye yeni sorular ekleyebilir, daha önce planlanmayan yeni görüşmeler yapabilir; elde ettiği bilgileri teyit etmek amacıyla farklı veri toplama yöntemleri kullanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu araştırmada, sonuçların geçerliği ve güvenilirliği amacıyla iki işlem gerçekleştirilmiştir. (1) Verileri analizi sürecinde, kaynaştırma uygulaması yapan sınıf öğretmenlerinin görüşleri danışman nezaretinde 8 temaya ayrılmıştır. (2) Araştırmada belirlenen 202 öğretmen görüşü temalara ayrılmış ve daha sonra bu görüşlerin her birini en iyi şekilde temsil eden örnek görüşler belirlenmiş olup, bulgular bölümünde bu görüşler gösterilmiştir.

Araştırmanın güvenilirliğini ve inandırıcılığını daha güçlü kılmak için, sınıf öğretmenlerinin görüşleri, danışman eşliğinde araştırmacı tarafından, görüşü en iyi şekilde temsil ettiği düşünülen temalara yerleştirilmiştir. Daha sonra birlikte çalışma yapılan 196 sınıf öğretmenin görüşü ile belirlenen tema isimleri bir bütün olarak, bir uzmana verilmiş ve her bir görüşün belirlenen 8 temadan uygun olan ile eşleştirmesi istenmiştir.

Her bir sayfadaki verilerde ana kavramlar anahtar kelime olarak belirlendikten sonra tek tek sayılarak frekans ve yüzdeleri belirlenmiş, sonra bu kavramların her biri alt başlık olarak bulgular bölümünde sunulmuştur. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi benimsenmiş çünkü bu yöntemle derinliğine analiz yapılarak araştırmanın amacına uygun olan her ipucu bir kategori olarak değerlendirilmiştir. Detaylı olarak bulgular bölümünde de sunulduğu gibi, her bir alt kategori için kesitler belirlenmiş ve bu kesitlerin en az ikisi bulgular bölümünde sunulmuştur.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü sınıflarda derse giren sınıf öğretmenlerinin, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının (BEP) hazırlanması ve uygulanmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik olan bu araştırmada elde edilen bulgular, temalar halinde verilmiştir; öğretmenlerin bu alandaki eğitiminde kaynaklanan sorunlar, tanılamadan kaynaklanan sorunlar, okul BEP Biriminden kaynaklanan sorunlar, kaynaştırma öğrencisinin velisinden kaynaklanan sorunlar, okul ve sınıf ortamından (fiziki ortam, sınıf mevcudu, zaman) kaynaklanan sorunlar, okul yöneticilerinden kaynaklanan sorunlar, diğer öğrenci ve ailelerinden kaynaklanan sorunlar, kaynaştırma uygulamalarında BEP'in başarılı bir uygulama olup olmamasına ilişkin sorunlar, olmak üzere 8 temada bütünleştirilmiştir.

IV.1. Sınıf öğretmenlerinin, BEP hazırlama ve uygulamasında öğretmen eğitiminden kaynaklanan sorunlarına ilişkin tema

Bu durum altında bütünleştirilen görüşlere göre sorun, kaynaştırma eğitimi veren öğretmenin BEP ile ilgili eğitimidir. Öğretmenlerin büyük bir kısmı (20: %66,6) BEP hazırlama ve uygulamaya yönelik eğitim aldığını belirtmiştir. Öğretmenler BEP ile ilgili standart olmayan, süre ve içeriği çok farklı eğitimler almışlardır. Aldıkları bu eğitimler, BEP hazırlama ve uygulama için yeterli değildir. Teorik olan fakat uygulaması olmayan, bu eğitim programlarının süreçte zorlanmalarında önemli bir etken olabilmektedir. Öğretmenlerin bir kısmı (10: %33,3) BEP hazırlama ve uygulamaya yönelik eğitim almadığını belirtmiştir. Öğretmenler BEP hazırlaması ve uygulaması için kendilerini yetersiz hissetmektedir. Bu durum altında bütünleştirilen görüşlerden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Çok yeterli olmadı çünkü sadece öğretmenlerin anlattığı, uygulama olmayan bir eğitimdi. Özel eğitimi kaynaştırma öğrencileriyle çalışarak, yaşayarak çok daha iyi deneyimleyebiliyoruz. Keşke uygulama üzerine de eğitim verilseydi.” (Ö2)

“İşin açığı çok da ayrıntılı ve yararlı olduklarını düşünmüyorum çünkü genelde yapmış olmak için yapılan eğitimlerdi. Eksiklik hissediyorum.” (Ö13)

“Aldığım eğitim teorikti, iyi bir eğitim aldım katkısını görmedim diyemem; ama özel gereksinimli çocuklarla çalışarak öğrendiklerimizi deneyimleseydik daha verimli olurdu.” (Ö20) (bkz. Ekler, Tablo.1).

IV.2. Sınıf öğretmenlerinin, BEP hazırlarken kaynaştırma öğrencisine ait RAM tarafından belirlenen eğitsel tanılarına yönelik sorunları

Sınıf öğretmenlerinin bu durum altında toplanan görüşlerine göre sorun, kaynaştırma öğrencilerine yönelik RAM tarafından belirlenen eğitsel tanıların geçeceği yansıtılmamasıdır. Öğretmenlerin büyük bir kısmı (26: %80,6) RAM tarafından hazırlanan eğitsel tanılamalarının gerçeği yansıtmadığını, küçük bir kısmı ise (4: %13,3) RAM tarafından hazırlanan eğitsel tanılamaları yeterli bulduğunu belirtmiştir. Görüşme yapılan sınıf öğretmenleri BEP hazırlarken RAM raporlarına güvenmediklerini, bu nedenle BEP hazırlama aşamasında RAM’den gelen eğitsel tanılamaları dikkate almadıklarını belirtmiştir. Bu durum altında bütünleştirilen görüşlerden bazıları aşağıda verilmiştir.

“BEP hazırlarken RAM’den gelen eğitsel tanı raporunun çocuğu çok iyi yansıttığına inanmıyorum ben. Çoğu zaman abartılı şekilde geliyor. Bu nedenle kazanımlar da seviyenin en altı olarak veriliyor.” (Ö1)

“RAM’den gelen tanımlar son derece yetersiz. Bir öğrencimin 6 doktor ki ikisi profesör olmak üzere, özel eğitime gitmesi gerektiğini belirten bir raporu varken, RAM’den tamamen tersine; kaynaştırmaya bile gerek olmadığına dair bir rapor verildi. İki devlet kurumu da birbirinden zıt raporlar gönderdi.” (Ö16) (bkz. Ekler, Tablo.2).

IV.3. Sınıf öğretmenlerinin, BEP hazırlama ve uygulama aşamasında okullarındaki BEP biriminden kaynaklanan sorunları

Bu durum altında bütünleştirilen görüşlere göre öğretmenlerin büyük bir kısmı (26: %80,6) RAM okullarında BEP Biriminin olduğunu, küçük bir kısmı ise (4: %13,3) BEP Biriminin olmadığını belirtmiştir. Okullarında BEP birimi olduğunu belirten öğretmenlerin ise bu birimin sadece kâğıt üzerinde olduğunu, işlevsel olmadığını, belirtmiştir. Bu durum altında bütünleştirilen görüşlerden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Var ama yok gibi bir şey. Rehber öğretmenin de bu konuya karşı duyarsız olduğunu düşünüyorum. Kaynaştırma öğrencilerini biliyor onları zaman zaman çağırıp gelişimleri hakkında idareyi ve aileyi bilgilendirse bu çocuklara karşı daha ilgili bir ortam oluşturabilir. BEP hazırlarken yalnızım ve tam olarak ne yaptığımı bilmeden bir şeyler yapmaya çalışıyorum.” (Ö30)

“Okulumuzun BEP birimi var ama çok aktif bir şekilde, çok düzenli bir şekilde çalıştığını söyleyemem, sadece form dağıtmakla yetinen bir birim kendisi. Boş formları dağıtıp nasıl dolduracağımızı söyleyen bir BEP birimimiz var. Okullardaki genel anlamda BEP birimlerinin çok aktif çalıştığını düşünmüyorum kendi adıma.” (Ö16) (bkz. Ekler, Tablo.3).

IV.4. Sınıf öğretmenlerinin, BEP hazırlama ve uygulama sürecinde, sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinden kaynaklanan sorunlar

Bu durum altında yer alan görüşlere göre sorun, görüşme yapılan sınıf öğretmenleri BEP hazırlama ve uygulama sürecinde kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinin büyük bir kısmının (21: %70) çok ilgisiz olduğunu, küçük bir kısmının ise (9: %30) ilgili olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin eğitim sürecine ailelerin yeterli düzeyde katılmaması, öğretmeni bu süreçte yalnız bırakması, beklentilerinin yüksek olması veya çocuğunun durumunu kabullenmemesidir. Bu durum altında bütünleştirilen görüşlerden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Ben aileyi dinliyorum, çocukla geldikleri zaman olsun, toplantılar olsun. Ben belirli zamanlarda çocuğun gelişimiyle ilgili bilgileri aileye veriyorum. Ama aile tam olarak çocukla ilgilenmiyor. Bu da eksik kalıyor planı yürütmekte.” (Ö1)

“Bizim onlardan beklentimiz en azından öğrencinin günlük çalışmaları ile ilgilenmeleri. Aile desteği olmadan bu iş başarılamıyor. Sadece öğretmen taşıyamıyor bu durumu. Bu çocukların ailelerinin de geneli çocuk okula gitsin gelsin şeklinde olduğu için veliler genelde duyarsız.” (Ö6)

“Bazı aileler mevcut durumu kabullenip çaba gösterip çocukları için faydalı olmaya çalışırken. Bazıları kabullenmekte zorlanıyorlar. Bazıların da ise öğrenilmiş çaresizlik olup hiçbir çaba sarf etmiyorlar.” (Ö23) (bkz. Ekler, Tablo.4).

IV.5. Sınıf öğretmenlerinin, BEP’in uygulama sürecinde okul ve sınıfta yaşadıkları sorunlar (sınıf mevcudu, zaman, fiziki ortam)

Bu durum altında bütünleştirilen görüşlere göre sorun, görüşme yapılan sınıf öğretmenlerin bir kısmı (21: %70) okul koşullarının düzenlendiğini ancak işlevsel olmadığını (9: %30) okul koşullarının düzenlenmediğini belirtmiştir. Görüşme yapılan sınıf öğretmenlerin bir kısmı (13: %43,3) sınıf ortamının (sınıf mevcudu, zaman, fiziki ortam) bu öğrencilere yönelik düzenlemediğini diğer bir kısmı (17: %56,6) sınıf ortamının (sınıf mevcudu, zaman, fiziki ortam) bu öğrencilere yönelik düzenlemediğini belirtmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin BEP’i uygulama sürecinde zaman ile ilgili sorun yaşadığını, fiziksel ortam, zaman ve sınıf mevcudları ile ilgili sorun yaşadığını belirtmiştir. Kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıfların, öğrencinin engeline göre düzenlenmediği, sınıfların mevcudlarının diğer sınıflar kadar kalabalık olması bu nedenle kaynaştırma öğrencilerine yeteri kadar zaman ayırlamadığını belirtmiştir. Ayrıca kaynaştırma öğrencileri için okulların düzenlemelerinin uygun olmadığını belirtmişlerdir. Bu durum altında bütünleştirilen görüşlerden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Yaşadığımız en büyük sıkıntılardan biri de bu zaten hocam. Hem kalabalık sınıflarda zaten ders işliyoruz. Diğer çocukların yanında anlamakta zorlama yaşayan bir kaynaştırma öğrencisine vakit ayırmak çok zor. Ben de BEP’li öğrencimle ilgilenirken sınıf hâkimiyetini kaybediyorum ve bu şekilde geçiyor derslerimiz.” (Ö28)

“En büyük sorun bu. Hem BEP’li öğrenciyle hem sınıfla ilgilenmek. Bizden ayrı bir birimin de bu öğrenciyle ilgilenmesi, birebir daha faydalı olacağına inanıyorum.” (Ö1) (bkz. Ekler, Tablo.5).

IV.6. Sınıf öğretmenlerinin, BEP’i hazırlama ve uygulama aşamasında okul idaresinden kaynaklanan sorunlar

Bu tema altında bütünleştirilen görüşlere göre sorun, sınıf öğretmenlerinin, BEP'in hazırlama uygulama sürecinde okul idaresi ile ilgili yaşadıkları sorunları olduğunu belirtmişler. Sınıf öğretmenleri tamamı BEP'i uygulama ve hazırlama sürecinde okul idaresinin ilgisiz olduğunu belirtmiştir. Kaynaştırma öğrencisinin kaydını yaptıktan sonra öğrenciyi yerleştirdikleri sınıfın fiziksel uygunluğunu, sınıf mevcudunu ve öğretmenin bu alandaki yeterliliğini dikkate almadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencinin eğitim sürecini takip ve ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduklarını belirtmişlerdir. Bu durum altında bütünleştirilen görüşlerden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Okul idaresi sadece görevlendirmeyi yapıyor, sene başında kurullar oluşturulup listelendirmeyi yapıyor, panolara asıyor ve başka herhangi bir çalışma yapmıyor. Bir de sene sonunda BEP planlarını istiyor. Kâğıt üzerinde kalıyor.” (Ö16)

“Ben müdür bey ve yardımcılarıyla sürekli görüşüyorum öğrencilerimle ilgili. Bir sıkıntım olduğunda ve desteklerini istediğim zaman destek veriyorlar bana, ilgileniyorlar, herhangi bir durum olduğunda yardımcı oluyorlar.” (Ö22) (bkz. Ekler, Tablo.6).

IV.7. Sınıf öğretmenlerinin, BEP'i uygulama aşamasında sınıftaki diğer öğrenciler ve ailelerinden kaynaklanan sorunlar

Bu tema altında bütünleştirilen görüşlere göre sorun, sınıf öğretmenlerinin, BEP'i uygulama sürecinde sınıflarındaki normal öğrenciler ve aileleri ile yaşadıkları sorunlar olduğunu belirtmişler. Görüşme yapılan sınıf öğretmenlerinin (22: %73,3) sınıflarındaki normal öğrenciler ile bazı sorunlar yaşadığını, bir kısmı (8: %26,6) sorun yaşamadığını belirtmiştir. Görüşme yapılan sınıf öğretmenlerinin (30: %100) sınıflarındaki normal öğrencilerin aileleri ile bazı sorunlar yaşadığını belirtmiştir. Sınıf öğretmenlerinin uygulama sürecinde sınıflarındaki normal öğrenciler ve aileleri ile ilgili sorun yaşadıklarını ve zamanla bu sorunu bireysel çabaları ile çözdüklerini, belirtmiştir. Bu durum altında bütünleştirilen görüşlerden bazıları aşağıda verilmiştir.

“En büyük sorunlardan biri de bu zaten. Çünkü çocuklar o öğrencinin zaafından yararlanabiliyorlar. O öğrenciye karşı tutumlarını değiştirmeleri adına veya normalleştirmeleri adına mücadele ediyoruz.” (Ö9)

“Zaman zaman tepki geliyor tabi. Onunla yan yana oturtmamı istemiyorlar, ağız kokusu olduğunuz ve diğer öğrencilerle iletişim kurmasının sıkıntılı olduğundan yakınıyorlar. Onlara uygun bir dille o sınıfın öğretmeninin ben olduğumu, uygun bir dille nasıl kendi çocuğunun o eğitime ihtiyacı varsa bu çocuğunda o eğitime hatta fazlasına ihtiyacı olduğunu anlatıyorum.” (Ö16) (bkz. Ekler, Tablo.7).

IV.8. Sınıf öğretmenlerinin, BEP’ in başarılı bir uygulama olup olmaması ile ilgili sorunlar

Sınıf öğretmenleri, BEP ve Kaynaştırma eğitiminin başarılı olmasına ilişkin düşüncelerini belirtmişler. Sınıf öğretmenleri, BEP ve Kaynaştırma eğitiminin başarılı olmasına için (9: %30) eğitim alınması gerektiğini, (5: %16,6) hizmet içi eğitimlerin bu alanda uzmanlar tarafından verilmesi gerektiğini, (6: %20) eğitim fakültelerinin tüm bölümlerinde bu alanla ilgili ders verilmesi gerektiğini, (7: %23,3) sınıf düzenlemelerinin ve mevcutlarının sağlıklı yapılması gerektiğini, (3: %10) ailelerin eğitiminin sağlıklı yapılması gerektiğini belirtmiştir. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminin başarılı bir uygulama olması için sınıf öğretmenlerinin desteklenmesi (sınıf mevcudu, öğretmenlerin eğitimi, okul idaresi ve rehber öğretmenin koordineli çalışması) gerektiğini, BEP ve kaynaştırma eğitiminin başarılı bir uygulama olması için bu çocukların kendi eğitim kurumlarında eğitilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu durum altında bütünleştirilen görüşlerden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Kendi okullarında daha sağlıklı olur. Hepsi özel olduğu için aynı zaman diliminde bunlara yönelik aynı kazanımlar verileceği için daha faydalı olacaktır. Biz zaten kısıtlı olan bir zamanı ayırmaya çalıştığımız için verimli olamıyoruz. Kendilerine ait bir sınıfta, okulda çok daha faydalı olacaktır.” (Ö3)

“Kaynaştırma öğrencisinin normal okullarda olmasının kesiklikle taraftarıyım. Onun topluma kazandırılması gerekiyor. Ayri bir sınıfta olsa olmaz ama öğretmenin de çok iyi bir şekilde eğitilmesi ona yardım edilmesi, fiziksel donanım olarak materyal olarak, maddi olarak yardım edilmeli, ona unvan verilebilirse eğer çok daha iyi olacağını düşünüyorum. Ailelerinde eğitilmesi gerekli.” (Ö9) (bkz. Ekler, Tablo.8).

BÖLÜM V: TARTIŞMA

Sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin BEP hazırlama, uygulama ve değerlendirme sürecine yönelik karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerilerinin neler olduğu konusunda yapılan bu araştırmada, öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak, onların görüşlerini en iyi temsil ettiği düşünülen 8 tema belirtilmiştir .Bu temalar, BEP hazırlama ve uygulamasında öğretmen eğitiminden kaynaklanan sorunlar, BEP hazırlarken kaynaştırma öğrencisine ait RAM tarafından belirlenen eğitsel tanılara yönelik sorunlar, BEP hazırlama ve uygulama aşamasında okullarındaki BEP biriminden kaynaklanan sorunlar, BEP hazırlama ve uygulama sürecinde sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinden kaynaklanan sorunlar, BEP'in uygulama sürecinde okul ve sınıfta yaşadıkları sorunlar (sınıf mevcudu, zaman, fiziki ortam), BEP'i hazırlama ve uygulama aşamasında okul idaresinden kaynaklanan sorunlar, BEP'i uygulama aşamasında sınıftaki diğer öğrenciler ve ailelerinden kaynaklanan sorunlar, BEP'in başarılı bir uygulama olması ile ilgili sorunlardan oluşan temalardır. Bu temaların her biri ile ilgili olarak sınıf öğretmenlerinin beklentileri aşağıda tartışılarak belirtilmiştir.

V.1. Öğretmen Eğitiminden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Tema

Sınıf öğretmenlerinin, BEP veya Kaynaştırma eğitimine yönelik eğitim alıp almamalarına ilişkin görüşler bildirmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi, BEP hazırlama ve uygulamaya yönelik bilgi ihtiyacı olduğu görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin bilgiye olan ihtiyacının, (1) hem kişisel yetersizlikler, (2) hem de lisans eğitimleri döneminde, “özel eğitim alanında” herhangi bir ders almamaları, (3) öğretmenlik mesleğine başladıkları dönemden bugüne kadar bu alanda hizmet içi kurslar katılmadıkları, (4) bu kurslara katılanların da yeterli ve sağlıklı bir eğitim almadıkları görülmüştür. Bu sorunlardan dolayı, sınıf öğretmenleri sınıflarındaki kaynaştırma öğrencisi için BEP hazırlarken ve uygularken bunu öğrenciye en faydalı şekilde nasıl yapmaları gerektiğini bilmediklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin bir kısmı (10 kişi) kaynaştırma eğitimi, BEP hazırlama ve uygulama eğitimi için hizmet içi eğitim programına veya bir kursa katılmadıklarını bildirmiştir. Böyle bir eğitim programına katılan öğretmenlerin büyük bir kısmı (16 kişi) ise bu eğitimlerin hem zaman hem de içerik açısından kaynaştırma eğitimi

yapmak ve BEP hazırlayıp uygulamak için kesinlikle yeterli olmadığını bildirmişlerdir. Ayrıca öğretmenler bu kurs programlarını aldıkları kişilerin bir kısmının da bu alanda uzman olmadığı kendileri gibi daha önceden böyle bir eğitime katılan kişilerden olduğunu belirtmişlerdir. Bu eğitimlere katılan öğretmenlerin bir kısmı (4 kişi) ise eğitimleri yeterli bulduklarını belirtmişlerdir.

Normal sınıf öğretmeni yetersizliği olan çocuğun farkına varıp, çocuğun özel eğitim hizmetlerinden yararlanması için sevk eden kişidir. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının uygulanmasında diğer meslek grupları ile iş birliği içinde çalışarak, uygulamanın başarılı olmasına katkıları olur. Bir sınıf öğretmeni çocuk normal sınıfa yerleştirildiğinde, diğer çocuklardan olduğu kadar yetersizliği olan çocuktan sorumludur. Sorumlulukları disiplin alanlarındaki konuları öğretmeyi içerdiği kadar, yetersizliği olan çocuğun, yetersizliği olmayan çocuklarla birlikte çalışmasını koordine etmeyi de kapsar (Özyürek, 2005). Bu durum ise her iki grupta yer alan farklı özellikteki çocukların gelişimsel özelliklerini bilmeyi zorunlu kılar. Battal (2007) “Sınıf Öğretmenlerinin ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi (Uşak İli Örneği)” adlı bir araştırma yapmıştır. Battal, bu çalışmada, sınıf öğretmenleri ve branş derslerine giren öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi uygulamasına yönelik yeterliliklerinin tespit edilmesini ve karşılaştırılmasını amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen sonuca göre; kaynaştırma eğitimine muhtaç öğrencilerin tanınması konusunda sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenlerinin yeterli oldukları gözlenmiştir. Sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenlerinin uygulama, değerlendirme alanlarında da kendilerini yeterli görmekteyler. Ancak bazı ilkeleri bilmediklerinin gözlenmesindeki nedenin de öğretmenlerin “Kaynaştırma Eğitimi” konusundaki yeterli eğitimi almamış olabileceği düşüncesidir.

Demir ve Açar (2010) “Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Düşünceleri” adlı bir araştırma yapmışlardır. Bu çalışmada elde edilmek istenen amaç, sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitime yönelik düşüncelerini tespit etmektir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin görev yaptığı sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunamazken, öğretmen cinsiyeti, kıdem durumu, hizmet içi eğitim alma durumu ve kendini yeterli hissetme durumu değişkenlerine göre ölçeğin bazı maddelerinde anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Smith ve Simpson (1989), Timuçin (2000) ve Yıldızeli (2000), özel

gereksinimli öğrencilerde özellikle BEP uygulanarak verilen eğitimlerde, uygulanmayanlara göre daha fazla kazanımları olduğunu bulmuştur. Elde edilen sonuçlara paralel olarak Çuhadar (2006), çocuğun gelişiminin takip edilmesinde yardımcı olduğu ve sonraki öğretmene durumuyla ilgili bilgi aktarabildiği için öğretmenlerin BEP'in gerekliliğine ve kullanılmasına yönelik olumlu görüş bildirdiklerini ortaya koymuştur (Camadan, 2012). Yapılan farklı araştırmaların sonuçları da bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Özel eğitim gerektiren öğrencilere verilecek olan eğitimin en üst düzeyde olabilmesi için, bu öğrencilerin engel türüne göre eğitsel gereksiniminin tanınabilmesi, kaynaştırma ilkelerinin doğru bir şekilde uygulanabilmesi, BEP'in içeriğine ilişkin yöntem ve tekniklerin kullanılabilmesi ile öğrenciden beklenen performansın ölçülmesinin ve değerlendirilmesinin kriterlere uygun bir şekilde yapılabilmesi gibi önemli olan bu süreçte, sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ve BEP'e yönelik yeterliliklerinin en üst düzeyde olması beklenir. Bu yeterliklerin ise eğitim fakültelerinin tüm bölümlerinde öğretmen adaylarına lisans eğitimlerinde ve bu alanda eğitim alma imkânı olmamış öğretmenlere de hizmet içi eğitimleri şeklinde verilmesi gerekmektedir.

V.2. BEP Hazırlarken Kaynaştırma Öğrencisine Ait RAM Tarafından Belirlenen Eğitsel Tanılara İlişkin Tema

Sınıf öğretmenleri, BEP hazırlarken kaynaştırma öğrencisine ait RAM tarafından belirlenen eğitsel tanılarına yönelik görüşler bildirmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bir kısmı, RAM'dan kendilerine gönderilen raporların gerçeği yansıtmadığını belirtmiştir. RAM'da eğitsel tanılarının hazırlanması sırasında, yapılan eğitsel tanılama süresinin yetersiz olması, öğrencilerin çok kısa bir süre gözlemlendiği ve değerlendirildiği belirtilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bir kısmı (16 kişi) raporların ailelerin isteğine göre düzenlendiğini bildirmiştir. Yani ailelerin çocuklarının gerçek durumunun yansıtılmaması için RAM tanılarında değişiklik isteyebildiklerini belirtmişlerdir. Bu durumda da sınıf öğretmenleri BEP hazırlarken ve uygularken çocuğa gerekli olan eğitimi veremediklerini belirtmiştir. Ayrıca RAM'a gönderilen öğrencilerin tanılama ve değerlendirme sürecine sınıf öğretmenlerinin dahil edilmediği, öğrencilere verilen tanılama süresinin de yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin küçük bir kısmı (4 kişi) RAM

tanılamalarının öğrenci için BEP hazırlarken yeterli olduğunu belirtmiştir. Öğretmenler, bu alanda eğitimlerinin olmayışında dolayı ve RAM’da çalışan ekibin özel eğitim alanında gerekli yeterliliğe sahip olduğuna inandıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencinin daha fazla desteğe/özel eğitime gereksinimi olup olmadığının belirlenmesi için RAM’da bir ekip tarafından gerçekleştirilen, çok yönlü değerlendirme süreci “*ayrıntılı değerlendirme süreci*” olarak adlandırılmaktadır. Özel eğitim hizmetlerine uygunluğuna karar verilirken özel gereksinimli öğrencinin nerede (kaynaştırma, özel sınıf veya özel okul), nasıl (bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama ve öğrencinin destekleneceği alanların neler olduğunu belirleme) ve hangi destek hizmetlerle (kaynak oda, sınıf içi yardım veya okul dışı destek özel eğitim) alacağına karar verilir (Kargın, 2013). Bireyselleştirilmiş eğitim programını uygulama esnasında bazı güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bireyselleştirilmiş eğitim programını hazırlarken; üniversitedeki öğretim görevlilerinden, okul idaresinden, öğretmen arkadaşlardan, kaynak kitaplardan, özel eğitim öğretmenlerinden, internetten, bireyselleştirilmiş eğitim kitabından, özel eğitim müfettişlerinden yararlandıkları; velilerden, müfettişlerden, öğretmen arkadaşlardan, kaynak kitaplardan yararlanamadıkları; bazı velilerden ve müfettişlerden de kısmen yararlandıkları sonucuna ulaşılmıştır (Öztürk 2009). Bu çalışma araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

BEP hazırlama ve uygulama aşamalarında özel gereksinimli öğrencinin RAM’den gelen eğitsel tanısının, bazen gerçeği yansıtmadığı, bundan dolayı kaynaştırma eğitimi ve hazırlanan BEP amacına ulaşmıyor. Bu alanda yeterli eğitim almayan öğretmenler, RAM’den gelen eğitsel tanılama raporunu anlamıyor. Sınıf öğretmenleri, RAM’den gelen öğrencinin eğitsel tanılmasını çok gerçekçi bulmuyor. Eğitsel tanılamaların özel eğitim alanında yetişmiş bu alanda yeterliliğe sahip uzman kişiler tarafından düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca üniversitelerin özel eğitim bölümlerinden, tanılama sürecinde destek alınmalıdır.

V.3. BEP Hazırlama ve Uygulama Aşamasında Okullardaki BEP Birimine Yönelik Tema

Sınıf öğretmenleri, BEP hazırlama ve uygulama aşamasında okullarındaki BEP biriminden kaynaklanan sorunlara yönelik görüşler bildirmişlerdir. BEP, her özel gereksinimli olan çocuk için geliştirilmiş olan özgün bir programdır. Uzman kişilerden

oluşan bir ekip tarafından ortaklaşa geliştirilmiş olan bu yazılı rapor çocuğun mevcut başarı seviyesi, amaçların ve hedefleri ne olduğu, çocuğun kim tarafından, ne kadar süre ve nerede eğitim göreceği nerede ne türde ne kadar destek alacağı ve değerlendirileceği ile ilgili açıklamalar içeren bir rapordur (Sarı ve İlik, 2014). BEP öğrencinin yerleştirilmesinin ardından, yerleştirildiği okulda ki BEP ekibi tarafından hazırlanır. BEP'in ekip halinde hazırlanması yasal bir zorunluluktur ve bu zorunluluk 2006 Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği Madde 69'da tanımlanmıştır (Kargın, 2013).

V.3.1. MADDE 69 Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi

(1) Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimlerini sürdürdükleri okul ve kurumlarda eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP' lerini hazırlamak amacıyla bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi oluşturulur.

(2) Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi, okul/kurum müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısının başkanlığında;

- a) Bir gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen,
- b) Bir rehber öğretmen,
- c) Bir eğitim programları hazırlamakla görevlendirilen öğretmen,
- ç) Öğrencinin sınıf öğretmeni,
- d) Öğrencinin dersini okutan ilgili alan öğretmenleri,
- e) Öğrencinin velisi,
- f) Öğrenci, olmak üzere belirtilen kişilerden oluşur.

(3) BEP geliştirme birimine, gerektiğinde görüşlerine başvurulmak üzere özel eğitim değerlendirme kurulundan bir üyenin katılımı sağlanır.

(4) Bu birimin çalışma usul ve esasları okul/kurum yönetimince belirlenir.

BEP hazırlama ekibi, öğrencinin yerleştirildiği okulun olanaklarına göre oluşturulur. Her ne kadar yasal olarak ekipte yer alması gereken üyeler belirlenmiş olsa da

okulda bu üyelerin bulunmaması durumunda, sınıf öğretmeni, rehber öğretmen, öğrencinin ailesi, öğrencinin diğer derslerini okutan alan öğretmenleri ile okul yöneticisini de içerecek şekilde BEP birimi oluşturmalıdır (Kargın, 2013).

Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamına yakını, okullarında BEP Biriminin bulunduğunu belirtmiştir. Yine öğretmenlerin çoğunluğu bu birimin tam anlamı ile çalışmadığını, bütün yükün sınıf öğretmenin üstüne bırakıldığını belirtmiştir. Her eğitim-öğretim yılında okullarda yapılan sene başı toplantılarında, okullarda bulunması gereken birçok birimin okul idaresi ve öğretmenler tarafından oluşturulduğu gibi BEP Biriminin de oluşturulduğu, öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Ancak katılımcı sınıf öğretmenleri BEP Birimlerinin genellikle kâğıt üzerinde oluşturulduğu, birim üyesi olan öğrenci, öğrencinin ailesi, sınıf öğretmeni, rehber öğretmen ve okul idaresinin birlikte toplanarak BEP hazırlamadıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin, büyük bir kısmı RAM raporlarındaki eğitsel tanılama doğrultusunda, öğrenciyi gözlemleyerek, ulaşabilirse öğrencinin ailesinin görüşlerine dayanarak, görsel ve yazılı kaynaklardan yararlanarak ve örnek BEP'leri kendi öğrencisine uyarlayarak tek başlarına BEP hazırladıklarını belirtmiştir. Genel olarak okullarda ki BEP Birimlerinin, dönem sonlarında gerekli bölümleri imzalamak için toplandıklarını bildirmişlerdir.

Görüşmeye katılan öğretmenlerin tümü, kaynaştırma uygulamalarına devam eden yetersizliğe sahip öğrencileri için dönem başında BEP hazırladıklarını belirterek, 573 sayılı kanun hükmünde kararnamede (4. Madde) yer alan, “*özel eğitime ihtiyacı olan bireyler, için bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirerek uygulanması esastır*” hükmünü uyguladıklarını belirtmişlerdir. Ancak görüşülen öğretmenlerin çok az bir kısmı, kaynaştırma uygulamalarına devam eden yetersizliğe sahip öğrenciler için BEP hazırlarken, BEP Birimi ile birlikte çalışma yaptıklarını belirtmiştir. BEP, yalnızca bir kişi tarafından hazırlanan, uygulanan ve değerlendirilen bir program değildir, özel gereksinimli öğrencinin eğitiminden sorumlu bütün bireylerin bu programın hazırlanmasına katılımlarını ve belirlenen uzun ve kısa dönemli hedefleri tüm katılanların benimsemesini gerektiren bir programdır. Okullarda ki BEP ekibinin üyeleri arasında işbirliğinin sağlanması, kaynaştırma uygulamalarının başarısını arttıran bir diğer unsurdur.

V.4. BEP Hazırlama ve Uygulama Sürecinde, Kaynaştırma Öğrencilerinin Ailelerine Yönelik Tema

Sınıf öğretmenleri, BEP hazırlama ve uygulama sürecinde, sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinden kaynaklanan sorunlara yönelik görüşler bildirmişlerdir. Kaynaştırma uygulamaları sırasında öğretmenin işini kolaylaştırmak ve kaynaştırma öğrencisinin de başarısını artırmak için, öğrencinin anne-babasını da ekip çalışanları olarak ekibe katmak faydalı bir uygulama olacaktır. Okulda yapılan çalışmaların nasıl gerçekleştiği konusunda bilgi sahibi olan anne- baba, öğrendiklerini evde de tekrarlamasına yardımcı olarak çocuklarının okuldaki başarısını artıracak ve bu da kaynaştırma öğrencisinin akranları arasında kabul edilme olasılığını artıracaktır (Batu, 2013). Özel gereksinime sahip çocukların aileleri için destek gruplarına katılmak, yararlı olur. Aileler için çok fazla bilgi toplamak kadar, okul içindeki uzmanların görüşlerini kullanmak önemlidir (Mastropieri, Scruggs, 2016).

Anne babalar çocukları hakkında her türlü bilgiyi sağlayan kişilerdir. Çocuğun tanılama süreci, gelişim düzeyi, güçlü ve zayıf yanları, hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları, yaşadıkları sorunlar ve gereksinimleri konularında en sağlıklı bilgiler anne babalardan alınabilir. Bu nedenle öğretmenler/uzmanlar hazırlayacakları programlarda en büyük yardımı anne babadan alacaklardır (Özen, 2013). Özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmayla yaşam şekilleri değişen, normal çocuğa sahip anne babalara göre çok daha fazla sorumluluk üstlenmek durumundadırlar (Özen, 2013). Bilen (2007), “*Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarında karşılaştıkları sorunlarla ilgili görüşleri ve çözüm önerileri*” adlı çalışmasında sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarında karşılaştıkları sorunlarla ilgili görüşleri ve çözüm önerileri almakta ve sınıf öğretmenlerinin cinsiyeti, yaşı, mezun oldukları bölümü, kıdemi ve sınıflarındaki öğrenci sayıları, bu sorunlara olan etkisi ile tutumları arasındaki ilişkilerin neler olduğu araştırmaktadır.

Görüşülen öğretmenlerin az bir kısmı (2 kişi) kaynaştırma uygulamalarına devam eden yetersizliğe sahip öğrencilerin ailelerinin yapılan veli toplantılarına katıldıkları, bir kısmı (16 kişi) ise ailelerin bu toplantılara sağlıklı bir şekilde katılmadığı belirtmiştir. Ailelerin en büyük sorunlarının çocuklarının durumunu tam anlamı ile kabullenmedikleri ve çocuğun olası performansının üstünde beklentilere sahip olduklarını belirtmişlerdir. BEP

hazırlama aşamasında ve toplantı zamanlarında ailelerin katılımlarının da yeterli olmadığını bildirmişlerdir. Bazı katılımcılar ise bir kısım ailelerin yetersizliği olan öğrencilerini eğitim ortamlarında hiçbir şekilde takip etmediklerini bildirmiştir.

Özel gereksinimli öğrencilerin velilerinin içinde buldukları durum ve sorumluluklarını tam anlamı ile farkında olmaları gerekmektedir. Ailelerin çocuklarının durumlarını kabul etmeleri veya kabul etmişlerse çocuklarının eğitilebileceklerine inanmaları gerekmektedir. Aksi halde ailelerin yetersi ilgisi öğretmen için büyük bir sorun oluşturur. Çünkü okulda yaptığı çalışmaların aile tarafında önemsenmemesi ve takip edilip pekiştirilmemesi, yapılan eğitimi amacına ulaşması engeller.

V.5. BEP'in Uygulama Sürecinde Okul ve Sınıf Ortamları

“Sınıf öğretmenleri, BEP'in uygulama sürecinde okul ve sınıfta yaşadıkları (sınıf mevcudu, zaman, fiziki ortam), sorunlara yönelik görüşler bildirmişlerdir.” Öğretmenlerin sınıflarında yaptıkları fiziksel düzenlemelere bakıldığında, bir kısmının (13 kişi) herhangi bir düzenleme yapmadığı ortaya çıkmaktadır. Bir kısım (17 kişi) öğretmen ise sadece öğrencinin sınıftaki yerinin değiştirilmesi ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu düzenlemelerden çoğunluğunun öğrencinin ön sıraya oturtulması şeklinde olduğu araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgulardandır. Vural'ın (2008) öğretimin uyarlanmasına yönelik kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin yaptıkları çalışmaların belirlenmesi amacıyla on sekiz kaynaştırma sınıfı öğretmeni ile bir araştırma yapmıştır. Araştırmada ortaya çıkan, kaynaştırma sınıf öğretmenlerinin öğretim ortamının düzenlenmesinde “sıra düzenine” dikkat ettikleri ancak ortamın diğer fiziki düzenlemelerine yer vermedikleri bulgusu, bu bulguyu desteklemektedir.

Katılımcıların bir kısmı (13 kişi) kaynaştırma eğitiminin en önemli sorunlardan biri olarak, sınıf mevcudunun kaynaştırma uygulaması için uygun olmadığını vurgulamaktadır. Bir kısım katılımcı da sınıflarında birde fazla özel gereksinimli öğrencinin olduğunu belirtmektedir. Yapılan araştırmada, kaynaştırma öğrencisi olan sınıflar için uygun olan sınıf mevcudunun 16-20 kişi olması gerektiğini araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri belirtmektedir. Yapılan araştırmalarda sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi yaptıkları sınıflarda hem kendilerine hem de özel gereksinimli öğrenciye sınıf ortamında yardımcı olacak ikinci bir öğretmen olmaması durumunda bu sayının fazla olduğu belirtilmektedir.

(Peterson ve Hittie,2003). Buna rağmen kanuni düzenlemelerde kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu sınıfın mevcudu 20 öğrenci ise sınıfa 1 kaynaştırma öğrencisi alınabilmektedir.

Destek hizmet türlerinden olan sınıf içi yardımda, destek hizmet sağlayan öğretmen ki bu ülkemizde özel eğitim öğretmeni ve/veya rehber öğretmen olabilmektedir, sınıf öğretmenine çeşitli şekilde yardımcı olabilirler. Amaç, destek hizmet uzmanı sınıfta kaynaştırma öğrencisi ile ilgilenirken, sınıf öğretmenin sınıfıyla ilgilenmesi ya da destek hizmet uzmanı sınıfla ilgilenirken sınıf öğretmenin kaynaştırma öğrencisiyle ilgilenmesi olarak ifade edilebilir (Özokçu, 2014). Öğretmenlerin tutumlarını özel gereksinimli öğrenciler hakkındaki ön yargıların etkilediği görülmekle beraber; bu tutumları daha çok sınıf içi uygulamalar, yeterli sınıf mevcutları, kaynaştırma eğitimi için yeterli zaman ve kaynaştırma sınıfında öğretim yapabilmek için eğitim almak gibi düşünceler etkilemektedir. Uygun şekilde desteklenen öğretmenler özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma eğitimine alınması konusunda daha fazla olumlu tutum geliştirebilirler (Mastropieri, Scruggs, 2016).

Katılımcı öğretmenlerin büyük bir kısmı sınıf mevcutlarının kalabalık olması ve yardımcılarının olmaması sebebiyle kaynaştırma eğitimini sağlıklı yürütemediklerini belirtmektedir. Ayrıca katılımcılar (12 kişi) 40 dakikalık ders saatlerinin de bu eğitim için yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Müfredatın yoğun olması nedeni ile sınıfta bulunan özel gereksinimli öğrenciye zaman ayıramadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (18 kişi) okullarında sadece engeli rampası olduğunu, kullanılmayan asansörler ve kapısı kilitli ya da depo olarak kullanılan engelli tuvaletleri olduğunu ancak çok ihtiyaç olduğu halde bir kaynak oda olmadığını, fakat bulunmasını gerekli gördüklerini vurgulamaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu da görev yaptığı okulların sahip olduğu fiziksel koşulların yetersizliğini ve özel gereksinimli öğrenciler için uygun olmadığını belirtmektedir.

Özel gereksinimli öğrencilerin öğretmenlerinin, okullarda idarecilerden, rehberlik servisinden okulun tüm çalışanlarından alınan desteğin yetersiz olduğu, özel eğitim uzmanlarının olmadığı, okulun fiziki yapısının özel gereksinimli bireylere uygun olmadığı, eğitimlerinde en çok zorlanılan engel türünün zihinsel engel olduğunu, öğrenci ile ilgili önceden bilgilendirilmedikleri, aileler ile işbirliğinin yeterli düzeyde olmadığı belirlenmiştir. Tüm bu sorunların anlamlı bir şekilde çözülebilmesi için fiziksel koşulların düzeltilmesi, özel

gereksinimli öğrenciler için araç-gereç ve materyal temin edilmesi, öğretmenlerin, tüm okul personelinin ve ailelerin kaynaştırma uygulamaları ile ilgili eğitim programlarına katılmasını sağlaması, aile-öğretmen-okul personeli üçgeninin daima iş birliği içinde olmaları gerektiğini, özel eğitim uzmanlarının okullarda olmasını ve ayrı eğitim ortamlarının yaratılması gerekmektedir.

V.6. BEP’i Hazırlama ve Uygulama Aşamasında Okul İdaresine Yönelik Tema

“Sınıf öğretmenleri, BEP’i Hazırlama ve Uygulama Aşamasında Okul İdaresinden kaynaklanan sorunlara yönelik görüşler bildirmişlerdir.” Kaynaştırma sınıflarında bulunan ve yetersizliği olan öğrencilerin eğitim ve öğretiminin başarılı olarak sürdürebilmeleri için okul idaresinin kaynaştırma eğitimine bakışı çok önemlidir. Bu nedenle kaynaştırma eğitimini başarılı bir şekilde uygulanmasının en önemli unsurlarından biri de okul idaresidir. Okul idaresinin kaynaştırma eğitimini gerekliliğine ve önemine inanması ve okulda ki bu konu ile alakalı birimlerin, çalışan kişilerin takibini yapması kaynaştırma eğitimin içinde bulunan tüm unsurların işini kolaylaştırır.

Araştırmaya katılan, öğretmenlerin bir kısmı (5 kişi), görev yaptıkları okulda, okul idarecilerinin, özel gereksinimli öğrencilerin programı uygulamalarına yönelik örneğin BEP hazırlanması, BEP geliştirme birimin ve BEP ekibi oluşturma, sınıflara verilecek kaynaştırma öğrencilerini eşit olarak dağıtma ve okulun fiziki ortamını özel gereksinimli öğrencilerin özür durumuna uygun olarak düzenleme, okuldaki diğer öğretmenlerin birbirlerine yardım etmek için teşvikte bulunma gibi özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında yasal olarak görev ve sorumlulukları imkanlar dahilinde yerine getirdiklerini belirtmiştir.

Okul yöneticilerinin bir diğer sorumluluğu da özel eğitimle ilgili yasaları bilmektir (Sarı, 2002). Bu yasaların uygulanmasında hem öğretmenlere hem de diğer personele liderlik yapmaktır. Yasal düzenlemeler konusunda tabi ki eğitim personelinin de bilgisi olması gerekmektedir. Başta okul müdürü olmak üzere tüm okul çalışanlarının engelli öğrencilerin eğitimine ilişkin sorumlulukları belirlemeli, öğrencinin okula kayıt aşamasından başlayarak, eğitim sürecinin nasıl gerçekleşeceği, destek eğitim hizmetlerinin nasıl verileceği, sınıf öğretmenin ve rehber öğretmenini sorumluluklarının neler olacağı, sınavlar, ödevler, not

verme gibi genel ilkelerin okulda engelli öğrenci olsun olmasın planlanması gerekmektedir (Kargın, 2013).

Ancak, görüşülen öğretmenlerin bir kısmı (13 kişi), görev yaptıkları okullardaki okul yöneticilerinin , özel gereksinimli öğrencilerin programlarını uygulamalarını örneğin BEP hazırlanması, BEP geliştirme birimin ve kaynaştırma ekibi oluşturma, öğretmenlerin bir kısmı (5 kişi), sınıflara verilecek kaynaştırma öğrencilerini eşit olarak dağıtma ve öğretmenlerin bir kısmı (7 kişi), okulun fiziki ortamını özel gereksinimli öğrencilerin özür durumuna uygun olarak düzenleme, okuldaki diğer öğretmenlerin birbirlerine yardım etmek için teşvikte bulunma gibi özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında yasal olarak görev ve sorumlulukları yerine getirmediklerini belirtmiştir.

Okul yöneticilerinin görev ve sorumluluklarını tam anlamı ile yerine getirmesi özel gereksinimli öğrencilerin etkili ve verimli kaynaştırılması için çok önemlidir. Bu nedenle, okul yönetimi görev ve sorumluluklarını etkili bir şekilde yerine getirdiği takdirde okuldaki tüm öğretmenler ve diğer personelde özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırılmasında herhangi bir güçlük yaşamayacaklardır.

V.7. BEP' i Uygulama Aşamasında Sınıftaki Diğer Öğrenciler ve Ailelerine Yönelik Tema

Sınıf öğretmenleri, BEP' i uygulama aşamasında sınıftaki diğer öğrenciler ve ailelerinden kaynaklanan sorunlara yönelik görüşler bildirmişlerdir. Kaynaştırma eğitiminin başarılı bir uygulama olması için bir unsur da sınıftaki, özel gereksinimi olmayan öğrencilerdir. Kaynaştırma eğitiminin uygulamasında genellikle normal gelişim gösteren öğrencilerin sınıftaki kaynaştırma öğrencilerini kabulü bu eğitimin en önemli ve en güzel sonucudur.

Kaynaştırma eğitiminin sağlıklı bir şekilde ilerlemesini sağlayan hazırlık aşamasında normal gelişim gösteren çocukların ve bu çocukların ailelerinin de hazırlanması sürecin önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Bu nedenle kaynaştırma sınıfındaki öğrenciler engelli öğrenciler hakkında bilgilendirilmelidir. Sınıfta eğitim gören diğer öğrencilerin engelli öğrencilerin sahip olduğu duygusal, davranışsal ve bilişsel özelliklerine ilişkin olarak da bilgilendirilmesi gerekmektedir. Eğer öğrencinin fiziksel görünümünde farklılığa yol açan bir engeli varsa öğretmen bu durumun neden kaynaklandığını diğer öğrencilere uygun bir

dille anlatmalıdır. Sınıf öğretmeni, engelli öğrencinin kullandığı işitme cihazı veya herhangi bir protez varsa, kullanmış olduğu bu yardımcı cihazların da ne işe yaradığını diğer öğrencilere anlatmalıdır. Öğrencilere bu hususlarda yapılacak olan açıklamalar onların gelişim düzeyine uygun ve doğru olmalıdır.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin bir kısmı sınıflarında bulunan özel gereksinimli öğrencilerinin ve normal olarak gelişim gösteren diğer öğrencilerinin aralarında zaman zaman sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Öğretmenler bu soruna yönelik olarak özel gereksinimli öğrenci sınıfa gelmeden önce ya da sınıfta bulunmadığı zamanlarda diğer öğrencileri, bu durum karşısında nasıl davranmaları yönünde uyarılarda bulduklarını belirtmiştir. Sınıf öğretmenleri, kaynaştırma uygulamalarının, sosyal hayatı anlama çevrelerindeki bu gibi durumları kabullenme, farkındalık yaratma ve olumlu davranış kazandırma yönünden gerekli olduğunu bildirmişlerdir.

Normal gelişim gösteren öğrenciler, kaynaştırma eğitiminin etkili ve başarılı olmasında çok önemlidirler. Öğrenciler okullarda ve sınıflarda öğrendikleri her şeyi sadece sınıf öğretmenleri ve derslerine giren diğer öğretmenlerden yani “öğretmen-öğrenci” iletişiminden öğrenmezler. Öğrenciler, öğrendikleri konuların önemli bir bölümünü birbirlerinden yani “öğrenci-öğrenci” iletişimi yolu ile öğrenirler.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin bir kısmı sınıflarında eğitim gören özel gereksinimli öğrencilerinin ve normal olarak gelişim gösteren diğer öğrencilerinin aralarında zaman zaman sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Bu duruma çok sık rastlamamakla birlikte özel gereksinimli öğrencilerin saldırgan tutumları olduğunu bildirmişlerdir. Normal gelişim gösteren öğrencilerin yapılan tüm uyarı ve bilgilendirici konuşmalara rağmen özel gereksinimli öğrenciler kabullenmedikleri, onların durumları ile dalga geçtikleri, onunla aynı sırayı paylaşmak ve oyunlara katılımını istemedikleri gibi durumlarla, olumsuz davranışlarla karşılaştıklarını bildirmişlerdir. Bir kısım öğretmen ise sınıfındaki özel gereksinimli öğrencisinin (üstün zekalı, hafif düzey öğrenme güçlüğü vb.) durumu hakkında bilgilendirme yapmaya gerek görmediğini söylemiştir.

Aileler çocukların eğitiminde önemli bir güce sahiptirler. Başarılı bir kaynaştırma için hem engelli çocuk ailelerinin hem de diğer ailelerin kaynaştırmayı desteklemeleri

gerekmektedir. Engelli öğrenciye sahip olan aileler, çocuklarının okulda verilen eğitim sonucunda kazandıkları becerileri evde de destekleyerek gelişimlerine katkıda bulunmalıdır. Normal gelişim gösteren çocukların aileleri ise engelli öğrencinin sınıfa kabul edilmesi ve akran desteğinin verilmesi konusunda da çocuklarına model olmalıdırlar. Öğrenci velileriyle iş birliği yapılarak, olumlu ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi yönünde sınıf öğretmenin destekleyici olması ve uygun ortamları oluşturması gerekmektedir.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin büyük bir bölümü sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerine karşı, normal öğrencilerin ailelerin anlayışlı bir tutum geliştirmeleri için onları özel gereksinimli öğrencinin durumu hakkında bilgilendirdiğini söylemişlerdir. Sınıf öğretmenleri zaman zaman istenmeyen durumlar yaşadıklarını anlatmıştır. Bazı ailelerin, özel gereksinimli çocuğu bu sınıfta istemediklerini, çocuklarına zarar verebileceği endişesi taşıdıklarını, öğretmenin ona özel zaman ayırdığı vakitlerde kendi çocuklarını eğitiminin geri kaldığını, sınıf oturma planında kendi çocuklarını özel gereksinimli çocukla aynı sırada oturmasını istemediklerini söyleyerek öğretmeni zor durumda bıraktıklarını belirtmişlerdir. Böyle durumla karşılaşan öğretmenler o velilerle görüşerek kendi çocuklarının da bu durumda olabileceğini aynı şeylerin kendilerinin de yaşayabileceğini söyleyerek empati yapmalarını istemişler. Öğretmenler, bu hoş olamayan durumları bu şekilde çözdüklerini eğer çözülemeyecek bir durum var ise okul rehber öğretmeninden ve okul idaresinden yardım isteyerek sorunu bir şekilde sonuca ulaştırdıklarını belirtmişlerdir.

Çalışma sonucunda ebeveynlerin tutumları ile özel gereksinimli çocuk sahibi olma, kaynaştırma eğitimi sakıncalı bulma, aylık gelir, öğrenim durumları ve kaynaştırma eğitimine alınmasını tercih ettikleri özür grupları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Öğretmenlerin tutumları ile meslekteki kıdem, kaynaştırma konusunda eğitim alma, sınıfında yardımcı personel bulunma durumları ve kaynaştırma tecrübesi ile aralarında anlamlı ilişki bulunmuştur. Kaynaştırma eğitimi uygulanan sınıflarda, sosyal iletişim davranışlarının olumlu yönlerinin daha fazla olduğu ve öğretmen yaklaşımının akran ilişkilerinde etkili olduğu görülmüştür. Kaynaştırma eğitime karşı olduğunu ifade eden öğretmenin sınıfında ise diğer sınıflara göre olumsuz davranışların daha fazla olduğu gözlenmiştir. Ayrıca normal

bir gelişim gösteren çocukların da özel gereksinimli çocuğu yeterli buldukları ve hemen her etkinliğe kabul ederek yardımlaştıkları görülmüştür.

V.8. BEP'in Başarılı Bir Uygulama Olmasına Yönelik Tema

Sınıf öğretmenleri, BEP'in başarılı bir uygulama olması ile ilgili sorunlara yönelik görüşler bildirmişlerdir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin hepsi kaynaştırma eğitiminin ve BEP uygulamalarının başarılı olması yönünde yaşadıkları sorunlara dair çeşitli görüşler belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri en önemli sorunun bu alanda kendilerini yetersiz görmeleri olarak belirtmişlerdir. Mezun oldukları lisans programlarında özel eğitim ile ilgili hiçbir eğitim almadıklarını bunun büyük bir eksiklik olduğunu belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin bir kısmı mesleğe başladıktan sonra özel eğitim verilen kurslara, hizmet içi eğitimlere katılmıştır. Fakat aldıkları bu eğitimlerin de yeterince sağlıklı olmadığı, eğitim aldıkları kişilerin de yeterliliğini zayıf olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Özel eğitim alanında, eğitim fakültelerinin tüm bölümlerinde bu konu ile ilgili derslerin olması kaynaştırma eğitimi ve BEP hazırlama ile ilgili en önemli sorunu ortadan kaldıracığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler, hizmet içi eğitimlerinin de uzman kişiler tarafından verilmesi ve bu eğitimlerin belirli aralıklarla yenilenmesi gerektiğini söylemişlerdir.

Öğretmenler, kaynaştırma eğitiminin ve BEP'in başarılı olması için sınıf mevcutlarının düzenlenmesi gerektiğini söylemişlerdir. Kaynaştırma eğitimine alınacak özel gereksinimli öğrencilerin sınıflara yerleştirilmişinde okul idaresi zaman zaman bazı sınıflara iki tane öğrenci verirken bazı sınıflarda hiç kaynaştırma öğrencisi vermemesi bu eğitimin başarısını düşürüyor. Öğretmenler (7 kişi), ayrıca sınıf mevcutlarının çok kalabalık olmasından dolayı özel gereksinimli öğrencilerin eğitimini zorlaştığını söylemişlerdir. Öğretmenler, bir sınıfa özel gereksinimli öğrenci verilecekse o sınıf mevcudunu düzenlenmesi kaynaştırma eğitiminin başarısını artıracığını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin bir kısmı (3 kişi) sınıflarındaki özel gereksinimli öğrencilerinin ve normal gelişim gösteren diğer öğrencilerinin aralarında zaman zaman sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu duruma çok rastlamamakla birlikte özel gereksinimli öğrencilerin saldırgan tutumları olduğu zaman bu sorunların daha belirgin

yaşandığını bildirmişlerdir. Normal gelişim gösteren öğrencilerin yapılan tüm uyarı ve bilgilendirici konuşmalara rağmen özel gereksinimli öğrencileri kabullenmedikleri, onların durumları ile dalga geçtikleri, onunla aynı sırayı paylaşmak ve oyunlara katılımını istemedikleri gibi durumlarla, olumsuz davranışlarla karşılaştıklarını bildirmişlerdir. Bir kısım öğretmen ise sınıfındaki özel gereksinimli öğrencisinin (üstün zekalı ve hafif düzeyde öğrenme güçlüğü olan vb.) bilgilendirme yapmaya gerek görmediklerini bildirmişlerdir.

Öğretmenler, kaynaştırma eğitiminin başarısını etkileyen bir diğer sorununda özel gereksinimli çocukların ailelerinin bu durumu kabul etmemeleri olduğunu belirtmişlerdir. Aileler çocuklarının etiketleneceği, toplumdan dışlanacağı, eğitim alanında yalnız kalacağı vb. gibi tutumlar sergileyebiliyor. Öğretmenler bu durumun ortadan kalkması için okullarda aileler için eğitim programları düzenlemesi gerektiğini bildirmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenleri büyük bir (7 kişi) kısmı okul ve sınıf ortamlarının özel gereksinimli öğrencilere göre düzenlenmesi gerektiğini, ancak imkanlarının çok kısıtlı olduğunu, bir kısım öğretmen bu konuda okul idaresi tarafından gerekli desteği yeterince sağlayamadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca okullarda kurulan BEP birimlerinin genellikle kâğıt üzerinde kaldığını, işlevsel olmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenler, okulların çoğunda kaynak oda olmaması, okul rehberlik servisinin gerekli desteği vermemesi, okulların çoğunda özel eğitim uzmanının olamaması kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşmasını zorlaştırdığını belirtmişlerdir.

Saraç ve Çolak (2012), “Kaynaştırma Uygulamaları Sürecinde İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüş ve Önerileri” adlı bir çalışma yapmışlardır. Bu araştırmanın amacı, “Kaynaştırma eğitimi uygulamaları sürecinde ilköğretim sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlarına ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesi” dir.

İlköğretim okullarında kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmenlerinin isteklerinin göz ardı edildiği, kaynaştırma uygulamalarının uygun olmayan fiziksel şartlarda gerçekleştirildiği, sınıf öğretmenlerinin sorunlarının çözümünde okuldaki diğer personelden yardım almasına karşın yapılan yardımların yeterli ve işlevsel olmadığı belirlenmiştir. Araştırma bulguları dikkate alındığında, başta sınıf öğretmenleri olmak üzere tüm okul personelinin kaynaştırma uygulamaları konusunda bilinçlendirilmesi önerilebilir.

BÖLÜM VI. SONUÇ ve ÖNERİLER

VI. Sonuç

Bu araştırmada BEP uygulaması yapılan ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin “Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı’nı (BEP) geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin belirlenmesi” ile ilgili öğretmen görüşlerine yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, kaynaştırma eğitimi ve BEP ile ilgili eğitimlerinin yeterli olmadığı görülmüştür. Öğretmelerin bir kısmı bu alanda çeşitli hizmet içi eğitimlerine katıldıkları ancak bu eğitimlerin, kaynaştırma ve BEP uygulamaları için yeterli olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin almış oldukları eğitimleri veren kişilerin de bu alandan yetişmedikleri için çok sağlıklı olmadığı görülmüştür. Ancak hizmet içi eğitimi alan öğretmenlerin, bu eğitimleri almayan diğer sınıf öğretmenlerine göre kaynaştırma eğitimi ve BEP hazırlama, uygulamadaki öz-yeterliliklerinin daha iyi olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğretmenler, BEP hazırlama ve uygulama aşamalarında özel gereksinimli öğrencinin RAM’den gelen eğitsel tanısının, bazen gerçeği yansıtmadığı, bundan dolayı kaynaştırma eğitiminin ve hazırlanan BEP’in amacına ulaşmadığını belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerin bir kısmının RAM’den gelen eğitsel tanılama raporunu anlamadıkları görülmüştür. Eğitsel tanılama raporunun içeriğini bilmedikleri tespit edilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin büyük bir kısmının, RAM’den gelen öğrencinin eğitsel tanılmasını çok gerçekçi bulmadığı ortaya çıkmıştır. Çok fazla olamamakla birlikte eğitsel tanılarının velinin isteğine göre hazırlandığı görüşüne sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca RAM’den gelen eğitsel tanılarının çok anlaşılır olmadığı, öğretmeni ne yapması gerektiği yönünde iyi bir şekilde bilgilendirmediği ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, görüşlerinden okullarda oluşturulan BEP Biriminin, işlevsel olmadığı görülmüştür. Öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin eğitim sürecinde yalnız kaldıkları, öğrencilerin BEP’lerini kendilerinin hazırladığı uygulama aşamasında, değerlendirme ve eğitim sürecini tamamlamada BEP biriminin sadece gerekli

raporları imzaladıkları ve çok gerekli olmadıkça rutin toplantıları yapmadıkları ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenler, özel gereksinimli öğrencilerin velilerinin içinde buldukları durum ve sorumluluklarını tam anlamı ile farkında olmadıkları görüşmüştür. Velilerin bir kısmı çocuklarını durumlarını kabul etmiyor veya kabul etmişlerse çocuklarını eğitebileceklerine inanmıyor. Bu durumda öğretmen için büyük bir sorun oluşturuyor. Çünkü okulda yaptığı çalışmaların aile tarafında önemsenmemesi ve takip edilip pekiştirilmemesi, yapılan eğitimi amacına ulaşması engelliyor.

Bu sonuçlara göre, bu alanla ilgili araştırmalar (Sardohan, (2011), Saraç, Çolak, (2012), Kuyumcu, (2011), Sadioğlu, Batu, Bilgin (2012)), özel gereksinimli öğrencilerin ailelerin okullarda eğitim programlarına katılmaları sağlanmalıdır. Okullarda bu ailelere çocuklarının durumlarını kabullenecek ve bu öğrencilere gerekli aile desteği verilirse akademik ve sosyal gelişimlerini sağlayacakları yönünde ikna toplantıları yapılmalıdır. Ayrıca MEB ve üniversitelerin aralarında yapacakları protokollerle bu aileleri bilinçlendirecek seminerler düzenlenmelidir. Ailelere özel gereksinimli çocuklarının, bireysel farklılığını anlayabileceği ve onların bireysel farklılığına saygı duyacağı bilgilendirici toplantılar, görüşmeler yapılmalıdır. Aile eğitiminin, kaynaştırmanın başarılı olmasına katkısının önemi çok büyüktür.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre okul ve sınıf ortamları (fiziki ortam, sınıf mevcudu, zaman) kaynaştırma eğitimine uygun düzenlenmediği ortaya çıkmıştır. Kaynaştırma eğitimi uygulamalarında fiziksel koşulların ve donanımın yetersizliği öğretmenlerin karşılaştığı en önemli sorunlardan biridir. Öğretmenlerin bu sorunları kaynaştırma eğitimin sürecinde araç-gereç temini, sınıfın fiziksel yapısı, sınıf mevcudu, kaynak oda, özel alt sınıf, yardımcı olacak destek eleman ihtiyacı olarak ortaya çıkmıştır.

Bu sonuçlara göre, bu alanla ilgili araştırmalar (Sardohan, (2011), Sığırtmaç, Hoş, Abbak (2011), Sadioğlu, Batu, Bilgin (2012), Vural, Yıkılmış, (2008)), incelendiğinde, kaynaştırma eğitiminin başarılı olması için, kaynaştırma eğitimleri yapılan okul ve sınıfların fiziksel alt yapısını engel türüne göre düzenlenmesi gerekiyor. Araç-gereç yetersizliği okul idaresi, ailelerin katkıları ve öğretmenin kişisel becerileri çözümlenmelidir. Sınıfın mevcudu

okul idaresi tarafından kontrol edilmeli, özel gereksinimli öğrencinin yerleştirileceği sınıfın öğrenci sayısı diğer sınıflardan farklı olmalı ve bir sınıfta özel gereksinimli öğrenci varsa ikincisi farklı bir sınıfa yerleştirilmelidir. Ayrıca öğretmenlerin eğitim zamanı ile olan sorunları ise belirli ücret karşılığında farklı zaman aralıklarına kaydırılmalıdır. Okulların fiziki yapısı ve donanımlarının, materyal ve araç- gereçlerinin kaynaştırma eğitimine yeterli hale getirilmesi gerekmektedir. Kaynaştırma eğitiminin en önemli unsuru olan kaynak oda mutlaka okul ortamında oluşturulmalıdır.

Araştırmaya katılan öğretmen görüşlerinden, genel olarak okul yöneticilerinin kaynaştırma eğitimine gerekli önemi ve hassasiyeti göstermediği ortaya çıkmıştır. Okul idaresi kaynaştırma eğitimi yapan öğretmenleri, okuldaki diğer öğretmenler aynı kategoride değerlendirmektedir. Oysa ki yapılan araştırmada kaynaştırma eğitimi yapan öğretmenlerin iş yükünün diğer öğretmenlere göre daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenler, çevresel düzenlemeler, sınıf mevcutları gibi sorunlarda herhangi bir istekleri olduğunda okul idaresinden çeşitli bahanelerle geçiştirildikleri vurgulanmıştır.

Bu sonuçlara göre, bu alanla ilgili araştırmalar (Babaoğlu, Yılmaz, (2010), Sarı, Bozgeyikli, (2003), Bilen, (2007), Çuhadar, (2006), Vural, Yıkılmış, (2008)), incelendiğinde, Kaynaştırma eğitimlerinin ve BEP hazırlayıp, uygulanmasının başarılı olması için okul idaresinin de bunu tüm imkanları dahilinde desteklemesi, yasal açıdan üzerlerine düşen rol ve sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir. Ayrıca okul idaresi özel gereksinimli çocuklara karşı toplum bilincini geliştirecek ve toplumda olumlu yönde farkındalık oluşturacak etkinlikler, okul rehberlik servisinin de katılımını sağlayarak toplantılar, seminerler gibi çalışmalar düzenlemelidir. Okul idaresi kaynaştırma eğitiminin yalnızca özel gereksinimli öğrencinin yerleştirildiği sınıfın öğretmeni, tüm öğrencileri ve tüm velileri ile sınırlı olmadığını bilmelidir. Bu konuda tüm okul personelinin, velilerinin ve öğrencilerinin iş birliği içinde olması gerektiği yönünde bilinçlendirici çalışmalar yapılmalıdır. Toplumsal duyarlılık ve bilinç oluşturmalıdır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerinden, diğer öğrenci ve bu öğrencilerin ailelerinin de kaynaştırma eğitimine karşı olumsuz tutum sergiledikleri ve kabullenme sürecinin zaman zaman sıkıntılı geçtiği sonucu ortaya çıkmıştır. Sınıf öğretmenlerinin

sınıflarındaki normal öğrencilerin ve bu öğrencilerin ailelerinin kaynaştırma eğitimi sürecinde hazırlanmalarının, bilgilendirilmelerinin, kaynaştırma uygulamalarını pozitif yönde etkileyeceği düşünüldüğünde, bu duruma gerekli önemin verilmediği ortadadır.

Bu sonuçlara göre, bu alanla ilgili araştırmalar (Sadioğlu, Batu, Bilgin (2012), Saraç, Çolak, (2012), Bilen, (2007), Çuhadar, (2006), Kuyumcu, (2011)), incelendiğinde, kaynaştırma eğitiminin ve BEP uygulamalarının sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için başta sınıf öğretmeni olmak üzere okul idaresi, okul BEP birimi özel gereksinimli öğrencinin yerleştirildiği sınıftaki tüm öğrenciler ve onların velilerine okul genelinde bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır. Toplumsal duyarlılığın gelişimi için sosyal etkileşimi sağlamaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Özel eğitime muhtaç öğrenci sınıftaki eğitimine başlamadan önce, sınıf öğretmenin, normal bir gelişim gösteren öğrencilerine ve velilerine gerekli uyarılarda bulunması gerekmektedir. Onlara öğrencinin engel türü ile ilgili bilgilendirme yapılmalı bunun için toplantılar düzenleyip gerekirse sunumlar yapılmalı, onlarında kaynaştırma eğitiminin birer unsuru olduğunu belirterek özel gereksinimli öğrencinin akademik ve sosyal gelişimine katkıda bulunmalarını istemelidir.

Bu araştırmanın elde edilen bulgularla sınıfında kaynaştırma eğitimi yapan ve BEP hazırlayıp uygulayan sınıf öğretmenlerinin, kaynaştırma eğitimi ve BEP hazırlama uygulama sürecinde almış oldukları gerek hizmet içi eğitimleri gerekse çeşitli kursları yetersiz buluyorlar. Sınıf öğretmenleri görüşlerinden, okulların ve sınıfları fiziksel olarak yetersiz olduğunu, özel gereksinimli öğrencilerin engellerine göre düzenlenmediği, eğitim aşamasında araç-gereçlerin yokluğu ya da teminin neredeyse imkânsız olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu sonuçlara göre, bu alanla ilgili araştırmalar Camadan, (2012), Çuhadar, (2006), Kuyumcu (2011) incelendiğinde ülkemizdeki eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği bölümü başta olmak üzere tüm bölümlerinde özel eğitim alanından derslerinin müfredata konulmasının gerekli olduğu belirlenmiştir. Ayrıca halen öğretmenlik mesleğine devam eden eğitimcilerin özel eğitim alanında ciddi hizmet içi eğitim programlarına katılması gerekmektedir. Bu konuda uzman kişilerin öğretmenlere eğitim vermesi veya MEB'in üniversitelerle yapacağı bir protokol ile bu eğitimlerin belirli dönemlerde üniversitelerde verilmesi gerekmektedir. Öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ve BEP uygulamalarına

yönelik aldıkları hizmet içi eğitimleri de belirli dönemlerde güncellenmelidir. Böylece öğretmenlerin özel eğitim alanındaki çalışmaları daha verimli olacak, dolayısı ile kaynaştırma eğitimi ve BEP uygulamalarındaki istenilen başarı sağlanacaktır.

Sınıf öğretmenlerinin, bu konudaki beklentileri genellikle karşılanmadığı, eğitim sürecindeki sorunlarının artarak devam ettiği, okulda idareden, rehber öğretmenlerden, diğer öğretmen ve yardımcı personelden gerekli ilgi görmedikleri, yardım alamadıkları, okulda bu konularla ilgili yapılan birtakım etkinliklerinde yetersiz olduğu, göstermelik olduğu, kâğıt üzerinde kaldığı ve işlevsel olmadığı ortaya çıkmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin büyük bir kısmı, özel gereksinimli öğrencilere yönelik yaptıkları BEP' leri yeterli bulmadıkları, bunları BEP ekibi ile yapmadıkları kendilerinin birtakım yerlerden bulup kendi öğrencisine uyarladığı, yapılan bu öğretimsel çalışmalarında sınıfların kalabalık oluşu, zaman yetersizliği ve yardımcı eleman yokluğundan dolayı tam anlamı ile kullanılmadığı ortaya çıkmıştır. Zaten bu alanda ki eğitimlerini yetersiz bulan öğretmenlerin, BEP hazırlayıp uygulamak gibi önemli bir aşamada da yalnızlığa itildiği görülmüştür. Hem iş yükü çok fazla olan hem de böyle önemli bir konuda yalnız bırakılan öğretmenin başarılı bir kaynaştırma eğitimi yapmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca yeterli eğitim alamayan sınıf öğretmeni BEP' i gerçek anlamda hazırlayıp uygulayamadığı gibi özel gereksinimli öğrencisini, uygun şekilde ve gerektiği gibi değerlendirememektedir.

V2. Öneriler

Araştırma sonunda elde edilen bulgularla ilgili öneriler aşağıda verilmiştir.

- 1) Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinin eğitimine yönelik olarak gerekli eğitimleri bu alanda yetiştirilmiş uzmanlardan teorik ve uygulamalı olarak almaları sağlanabilir.
- 2) RAM tarafında hazırlanan eğitsel tanıların çocuğun gerçek durumunu yansıtması gerekmektedir. Bu nedenle RAM'da görev alanların bu alanda yetişmiş uzman kişilerden olması gerekmektedir ve tanılama sürecine veli ile sınıf öğretmeni de dahil edilebilir.

- 3) Kaynaştırma eğitimi yapılan okul ve sınıfların denetiminin, özel eğitim alanında uzmanlaşmış eğitim müfettişleri tarafından yapılması gerekmektedir. Bu şekilde özel eğitim uygulamaları hakkında bilgi sahibi olan müfettişler tarafından yapılan denetim, kaynaştırma eğitimlerinin kontrolü açısından daha yerinde olabilir
- 4) Okullarda kaynaştırma eğitimi yapılıyorsa BEP Birimi ve okul yönetimi tarafından kaynaştırma öğrencilerinin ailelerine yönelik toplu ve bireysel Aile Eğitim Programları düzenlenebilir.
- 5) Okullarda kaynaştırma eğitimi yapılıyorsa öncelikle okulun ve sınıfın fizik koşulları bu çocuklara yönelik düzenlenmelidir. Okulda bulunan rampa, asansör, engelli tuvaletleri aktif ve kullanılabilir durumda olmalıdır. Kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu sınıf ortamı öğrencinin engel türüne göre düzenlenmeli ve sınıf mevcudu öğretmenin kaynaştırma öğrencisinin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenebilir. Kaynaştırma eğitimi yapılan okullarda kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin okul ve sınıf içi ihtiyaçlarının giderilmesinde yardımcı olabilecek resmi statüde bir çalışanın görevlendirilmesi sağlanabilir.
- 6) Okullarda kaynaştırma eğitimi yapılıyorsa okul yöneticilerine, okulda çalışan tüm öğretmenlere, okulun yardımcı personeline ve okulun tüm öğrencilerine kaynaştırma öğrencilerinin sosyal ve akademik gelişimleri konusunda bilgilendirme çalışmaları yapılabilir.
- 7) Okullarda kaynaştırma eğitimi yapılıyorsa, okul yönetimi tarafında kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu sınıfın tüm öğrencilerine ve tüm velilerine kaynaştırma öğrencisinin yetersizlik durumuna yönelik, eğitim programları ve toplantılar yapılması sağlanabilir.
- 8) Kaynaştırma eğitiminin ve BEP uygulamalarını başarılı olması için, eğitim fakültelerinden başlayarak, öğretmenlerin, yöneticilerin, ailelerin ve tüm okul personelinin özel eğitim alanında bilgilendirilmesinin başarının artmasını kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Bunun için eğitim programları, seminerler, toplantılar, hizmet içi eğitimleri, kurslar, etkinlikler düzenlenmeli. Kaynaştırma eğitimi sürecindeki tüm katılımcılara bu bilinç en üst düzeyde verilmeli hissettirilmelidir.

V3. İleri Araştırmalara İlişkin Öneriler

- 1) Bu çalışmada Selçuklu ilçedeki Kaynaştırma eğitimi uygulanan ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Buna benzer bir başka çalışmada aynı okullardaki öğretmenlere bireyselleştirilmiş eğitim programı ile ilgili bir hizmet içi eğitim semineri düzenlenip eğitim sonunda bu çalışmadaki sorular sorularak düşüncelerinde değişiklik olup olmadığını araştırılabilir.
- 2) Özel gereksinimli öğrencilerin öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında ne düşündüklerini ne kadar bilgiye sahip olduklarını, bireyselleştirilmiş eğitim programını hazırlarken ne gibi kaynaklardan yararlandıklarını belirlemek amacıyla hazırlanan görüşme soruları aynı okullarda da uygulanarak başka bir çalışma yapılabilir.
- 3) Öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında ne düşündüklerini ne kadar bilgiye sahip olduklarını, bireyselleştirilmiş eğitim programını hazırlarken ne gibi kaynaklardan yararlandıklarını belirlemek amacıyla hem normal okullarda hem de özel eğitim okullarında aynı çalışma yapılabilir.
- 4) Özel gereksinimli öğrencilerin öğretmenlerinin, BEP'in hazırlanması ve uygulanması hakkında verilen seminer ve hizmet içi eğitimlerden önce ve sonra öğretmenlerin bilgi düzeylerinin belirlenmesi eğitimin etkililiği hakkında bilgi verebilir.
- 5) Özel gereksinimli öğrencilerin öğretmenlerinin, BEP geliştirme sürecinde, öğretmen görüşmeleriyle birlikte okullarda yapılan çalışmaların dokümanlarının incelenmesi BEP geliştirme sürecinde okul genelinde yaşanan sorunlar hakkında daha detaylı bir bilgi sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Akçin, N., 2010, Özel Eğitim Bireyselleştirilmiş Eğitim ve Öğretim Programlarının Hazırlanması, Gündüz Yayıncılık, Ankara, 2010, 42-43-50.
- Battal, İ., 2007, Sınıf Öğretmenlerinin ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Batu, S., 2005, Özel Eğitim ve Ek Hizmetler, Ed. Mehmet Özyürek, Kök Yayınları, Ankara, 2005.
- Batu, S., 2013, Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklar Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri, Ankara, 2013, 104.
- Batu, S., 2013, Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim [Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri, PEGEM Yayınları], 91.
- Baykoç Dönmez, N., 2006, Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimlerinde Bilim Sanat Merkezlerinin Kuruluşu ve İşleyişinde Yapılması Gereken Düzenlemeler [Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul], 69-73.
- Baykoç, 2010, Öğretmenlik Programları İçin Özel Eğitim, 13.
- Bilen, E., 2007, Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlarla İlgili Görüşleri ve Çözüm Önerileri [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir].
- Cavkaytar, A. [Editör İbrahim Diken], 2013, Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklar ve Özel Eğitim [PEGEM Yayınları, Ankara, 2013], 13-14.
- Cavkaytar, A., 2005, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi/ Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarında Belirlenen Hizmetleri Sunanlar Arasında Koordinasyon [Anadolu Üniversitesi Web-Ofset, Eskişehir], 155.
- Cavkaytar, A., 2013, Özel Eğitimde Temel Kavramlar, 3.
- Cavkaytar, A., 2013, Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklar ve Özel Eğitim [PEGEM Yayınları, Ankara, 2013], 5-9.
- Crockett, J.B., ve Kauffman, J.M., 1998, Taking Inclusion Back To Its Roots, Educational Leadership, 56 (2), 74-77.

- Çuhadar, Y., 2006, İlköğretim Okulu 1.-5. Sınıflarında Kaynaştırma Eğitimine Tabi Olan Öğrenciler İçin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Hazırlanması, Uygulanması, İzlenmesi [Yüksek Lisans Tezi, Kara Elmas Üniversitesi, Zonguldak].
- Çuhadaroğlu İmrak, H., 2009, Okulöncesi Dönemde Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen Ve Ebeveyn Tutumları İle Kaynaştırma Eğitimi Uygulanan Sınıflarda Akran İlişkilerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2009.
- Demir, M.K., Açar, S., 2010, Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Düşünceleri, G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi [Sayı:3, Cilt:30].
- Demir, M.K., ve Açar, S., 2010, Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Düşünceleri, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, [Cilt:30, Sayı:3, Sayfa:749-770], 2010.
- Diken, 2013, Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim, (Önsöz).
- Diken, İ.H.& Batu, S., 2010, Kaynaştırmaya Giriş [Pegem Akademi, Ankara, 1. Baskı], 2-25.
- Greenspon, I.S., Wieder, S., (tarih), “The Child With Special Needs” [Özel Gereksinimli Çocuk], Zihinsel ve Duygusal Gelişim, Ed. Prof. Dr. İsmail Ersevimi, Özüğür Yayıncılık, İstanbul.
- Gürgür, H., 2008, Kaynaştırma Uygulamasının Yapıldığı İlköğretim Sınıfında İş birliği İle Öğretim yaklaşımının İncelenmesi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Hallahan, D.P. Ve Kauffman, J.M., 2003, Exceptional Learners; Introduction To Special Education [9th. Ed.], Allyn and Bacon, Boston.
- Howard, W.L.&Orlonsky, M.D., 1992, Exceptional Children (4th. Ed.), Macmillan, Newyork.
- Howard, W.L., (tarih), Özel Gereksinimi Olan Küçük Çocuklar.
- Kargın, T., 2004, Kaynaştırma Tanımı, Gelişimi Ve İlkeleri, Özel .... Dergisi, 5 (2), 1-19.
- Kargın, T., 2013, Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim, BEP Hazırlama ve Öğretimin Birleştirilmesi, Ankara, 2013, 61-72.
- Kaya, Ö., 2014, Özel Eğitimde Roller ve Sorumluluklar, Editör Özden Vural, Özel Eğitim, Maya Yayıncılık, Ankara.

- Kırcaali-İftar [Editör Süleyman Eripek], 1998, Özel Eğitim, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No;10/8, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, No;561, 3-4.
- Kırcaali-İftar, 1992, Özel Eğitimde Kaynaştırma Eğitim ve Bilimi, 16-45-50.
- Konuk Er, 2011, Aile ve Kardeş Eğitim Programının Engelli Çocuğa Yönelik Tutum ve Davranışlara Etkisi [Yüksek Lisans Tezi], 1.
- M.E.B. Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, 2010, İlköğretim Okullarındaki Kaynaştırma Uygulamalarının Değerlendirilmesi, Ankara, 2010.
- Mastropieri, M.A., Scruggs, T.E., 2016, Kaynaştırma Sınıfı Etkili farklılaştırılmış Öğretim Stratejileri, Ed. Doç. Dr. Mustafa Şahin, Nobel Yayınları, Ankara.
- Özokçu, O., 2014, Kaynaştırma Uygulamaları, Maya Akademi Yayıncılık, Ankara, 87.
- Özyürek, 2005, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Temelleri ve Geliştirilmesi, 3.
- Özyürek, 2005, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Temelleri ve Geliştirilmesi, 25.
- Özyürek, M., 2005, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı, Kök Yayıncılık, Ankara, 68.
- Pektaş, H., 2008, Özel Eğitim Programlarından ve Farklı Programlardan Mezun Öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Kullanma Durumlarının Saptanması, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Özel Eğitim Ana Bilim Dalı.
- Peterson ve Hittie, 2003, Kaya, Ö., 2014, Özel Eğitimde Roller ve Sorumluluklar, Ed. Sezgin Vural, Özel Eğitim.
- Polloway, E.A., Patton, J.R., Serna, L., Bailey, J.W., 2014, Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Öğretim Stratejileri, Ed. Doç. Dr. Şerife Yücesoy Özkan, Nobel Yayınları, Ankara.
- Salend, S.J., 2001, Creating Inclassroom Effective Reflective Practices [4th Ed.], Prentice Hall, New Jersey.
- Sarı, H., 2002, Özel Eğitime Muhtaç Öğrencilerin Eğitimi İle İlgili Öneriler, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Sarı, H., İlik, Ş., 2014, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme-Uygulama-Değerlendirme, 7.
- Sarı, İlik, 2014, Öğretmenler-Uzmanlar-Aileler İçin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme-Uygulama-Değerlendirme.

- Seçer, Z., Çeliköz, N., Sarı, H., 2010, okulöncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumları, S.Ü. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fak. Dergisi [sayı:29, sayfa:393-406], 2010.
- Strickland, B.B., &Turnbull, A.P., 1990, Developing And Implementing Individualized Programs [3rd ed.].
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 1997, 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname [Resmi Gazete, 06.06.1997 Tarih Ve 23011 Mükerrer Sayı].
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2000, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Yönetmeliği, Birinci Kısım/Birinci Bölüm, Madde:4.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2000, Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, M.E.B. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2010.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2004, özel eğitim rehberlik ve danışma hizmetleri genel müdürlüğü Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Yol Haritası, Ankara, 2004.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2008, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Bedensel Engelli Bireyler Destek Eğitim Programı, 3.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2013, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Kaynaştırma Eğitimi, Ankara, 2013, 4-5-16.
- Tohum Otizm Vakfı, 2011, Kaynaştırma/Bütünleştirme Yolu İle Eğitimde Dünyadan ve Türkiye' den İyi Örnekler, İstanbul, 2011, 12.
- Turhan, C., 2007, Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Mayıs, 2007.
- Varol, N., 1996, Özel Eğitimde Kaynaştırma Nasıl Olmalıdır? "Down Sendromuna Genel Bakış; Nedenler, Tedavi, Plastik Cerrahi Yaklaşımlar, Özel Eğitimde Kaynaştırma ve Psikolojik Danışmanlık" Panel Bildirisi.
- Vuran, S., 2005, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi/ Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı [Anadolu Üniversitesi Web-Ofset, Eskişehir], 11.
- Vuran, S., 2005, Birleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi [Eskişehir Anadolu Üniversitesi Web-Ofset].

- Vuran, S., Yücesoy, Ş., Sarpdağ, 2003, Türkiye’ de Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Hizmetlerin Yasal Yapılanmasında Avrupa Birliğine Uyum Çabalarının Yansımaları.
- Yıkılmış, A., 2014, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Hazırlanması, Editör Sezgin Vural, Özel Eğitim, Maya Akademi Yayınları, Ankara.
- Yıldırım, A., Şimşek, H., 2013, Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- York ve Tundidor, 1995, Issues Raised In The Name Of Inclusion; Perspectives Of Educators, Parents And Students, Journal Of Association For Persons With Severe Handicaps, 20 (1), [Özokçu, O., 2014, Kaynaştırma Uygulamaları], 31-44.

İnternette Alınan Kaynaklar

- Camadan, F., 2012, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Sınıf Öğretmenleri ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine ve BEP Hazırlamaya İlişkin Öz Yeterliliklerinin Belirlenmesi, Cilt;11, Sayı;39, www.dergipark.ulakbim.gov.tr [Erişim Tarihi: 14.09.2016], 128-138.
- http://www.anadolu.edu.tr/arastirma/hakemli_dergiler/sosyal_bilimler/pdf/2003-1/sos...., [Erişim Tarihi: 06.08.2016], (S).
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 1997, 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, <http://orgm.meb.gov.tr/mevzuat/573.htm> [Erişim Tarihi: 06.08.2016].
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2004, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, <http://orgm.meb.gov.tr/mevzuat/ozelegitimyonnetmeliği.htm> [Erişim Tarihi: 06.08.2016].
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2006, Özel Eğitim Yönetmeliği, http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyaları/2012_10/10111226.htm [Erişim Tarihi: 06.08.2016].
- Türnüklü, A., 2000, Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği; Görüşme, www.dergipark.ulakbim.gov.tr [Erişim Tarihi: 14.09.2016].
- Wrightslow, 2008, IDEA 2004, Retrieved June 18, 2008, from <http://www.wrightslow.com/idea/index.htm>, [Erişim Tarihi: 06.08.2016].
- www.bepplan.com/.../17-bireyselleştirilmiş-egitim-programı-nedir, [Erişim Tarihi: 06.08.2016].
- www.boyabat.ozelegitim.com/sayfa.php=9, özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim, [Erişim Tarihi: 06.08.2016].
- www.egitimderehberlik.com/ozelegitim-kaynastirma, kaynaştırma eğitimi, [Erişim Tarihi: 06.08.2016].
- www.megep.meb.gov.tr, 2013, Çocuk Gelişimi ve Kaynaştırma Eğitimi, 10-12.

EKLER

Ek 1: Tablolar

Ek 2: Tez Görüşme Formu

Ek 3: Görüşme Kayıtlarından Bir Örnek

EK 4: Özgeçmiş

EK 1: Tablolar**Tablo 1:** Öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hakkında Yeterlilik Düzeyleri

BEP hazırlama ve uygulamasında öğretmen eğitimi	Sayı (n)
1. BEP'e Yönelik Eğitim alanlar	20
– Yeterli Olduğunu Düşünmüyorum.	16
– Yeterli buluyorum.	4
2. BEP'e Yönelik Eğitim almayanlar	10
– BEP ile İlgili Bilgiye Sahip Değilim.	10

Tablo 2: Sınıf öğretmenlerin, BEP hazırlarken kaynaştırma öğrencisine ait RAM tarafından belirlenen eğitsel tanlarına yönelik görüşleri

Sınıf öğretmenin RAM tarafından belirlenen eğitsel tanılara ait düşünceleri	Sayı (n)
RAM'daki tanılama sürecine sınıf öğretmenlerinin katılmaması	6
RAM'daki tanılama süresinin yetersiz olması	8
RAM'daki tanılamalarda ailenin etkisi	12
RAM tanılarını yeterli bulanlar	4

Tablo 3: Sınıf öğretmenlerin, BEP hazırlama ve uygulama aşamasında okullarındaki BEP Birimine yönelik görüşleri

Sınıf öğretmenin BEP Birimine ait düşünceleri	Sayı (n)
Okulumuzda BEP Birimi var.	26
<ul style="list-style-type: none"> – BEP Birimi sadece sınıf öğretmenin sorumluluğunda – BEP Birimi işlevsel değil (Sadece gerektiğinde imza için toplanıyor). 	16 10
Okulumuzda BEP Birimi yok.	4

Tablo 4: Sınıf öğretmenlerin, BEP hazırlama ve uygulama aşamasında sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerinin ailelerin yönelik görüşleri

Sınıf öğretmenin, kaynaştırma öğrencilerinin ailelerine ait düşünceleri	Sayı (n)
– BEP toplantılarına katılıyor.	2
– BEP toplantılarına katılmıyor.	16
– Çocuğunun durumunu kabullenmiyor	5
– Üst düzeyde performans bekliyor.	7

Tablo 5: Sınıf öğretmenlerin, BEP'in uygulama sürecinde okul ve sınıfa (sınıf mevcudu, zaman, fiziki ortam) yönelik görüşleri

Sınıf öğretmenin, BEP'in uygulama sürecinde okul ve sınıf ait düşünceleri	Sayı (n)
1) Sınıfın düzenlenmesi	30
<ul style="list-style-type: none"> – Sınıf içi düzenleme yapmıyorum. – Sınıf içi düzenleme yapıyorum (Sadece öğrenci oturma planında). 	13 17
2) Okulun fiziki koşulları	30

– Fiziksel olarak var (rampa, asansör, engelli tuvaleti) ama işlevsel değil.	12
– Fiziksel olarak var (rampa, asansör, engelli tuvaleti) ama yetersiz değil.	9
– Fiziksel olarak yok (rampa, asansör, engelli tuvaleti).	9
3) Eğitim ortamı ve zaman	30
– Sınıf mevcutları çok kalabalık	13
– Müfredat çok yoğun.	5
– Zaman (40 dk.) tüm öğrencilerin (kaynaştırma ve normal öğrenciler) aynı anda eğitimi için yetersiz.	12

Tablo 6: Sınıf öğretmenlerin, BEP hazırlama ve uygulama aşamasında okul idaresine yönelik görüşleri

Sınıf öğretmenin, okul idaresine ait düşünceleri	Sayı (n)
– BEP Birimini oluşturma ve işlevselliğini sağlamada yetersizler.	11
– Öğrencilerin sınıflara dağılımı dengeli yapılmıyor	5
– Okulun fiziki ortamını düzenlemede yetersizler.	7
– Okul personelinin kaynaştırma alanında iş birliği sağlanmıyor.	7

Tablo 7: Sınıf öğretmenlerin, BEP uygulama aşamasında diğer öğrenciler ve ailelerine yönelik görüşleri

Sınıf öğretmenin, diğer öğrenciler ve ailelerine ait düşünceleri	Sayı (n)
1) Kaynaştırma sınıfındaki normal öğrenciler.	30
– Bu çocuklara kaynaştırma öğrencisinin durumu hakkında bilgi veriyorum.	8
– Kaynaştırma öğrencisini kabullenmekte zorlanıyorlar.	
– Kaynaştırma öğrencisinin oyunlara katılımını istemiyorlar.	8
– Kaynaştırma öğrencisi ile birlikte oturmak istemiyorlar.	2
– Kaynaştırma öğrencisine yönelik sorun yaşamadım.	4
	8

2) Kaynaştırma sınıfındaki normal öğrencilerin aileleri	30
– Kaynaştırma öğrencisini sınıfta istemiyor.	6
– Kaynaştırma öğrencisinin, çocuğuna zarar vereceğini düşünüyor.	11
– Kaynaştırma öğrencisinin, sınıfın akademik performansını düşürdüğüne inanıyor.	
– Öğretmenin, kendi çocukları ile yeterince ilgilenmediğini düşünüyor.	4
	9

Tablo 8: Sınıf öğretmenlerin, BEP’in başarılı bir uygulama olması yönelik görüşleri

Sınıf öğretmenin, BEP’in başarılı bir uygulama olması ait düşünceleri	Sayı (n)
– Öğretmenlerin bu alanda ki eğitimlerinin yetersiz olması.	9
– Hizmet içi eğitimlerinin MEB ve Üniversitelerin bu alanındaki yetişmiş uzman kişileri ile yapılması gerektiği.	5
– Eğitim fakültelerinin tüm bölümlerinde bu alanla ilgili derslerin verilmesi.	6
– Sınıf düzenlemelerinin ve mevcutlarının sağlıklı yapılması gerektiği.	7
– Ailelerin eğitiminin sağlıklı yapılması.	3

EK 2: Tez Görüşme Formu**KİŞİSEL BİLGİ FORMU:**

Lütfen boşlukları doldurunuz, size uygun şıkkı / şıkları işaretleyiniz.

1) Yaşınız? 20-25 ( ) 26-31 ( ) 32-37 ( ) 38-43 ( ) 44 ve üzeri ( )
2) Cinsiyetiniz? Erkek ( ) Kadın ( )
3) Kaç yıldır öğretmenlik yapıyorsunuz? 1-5 yıl ( ) 6-10 ( ) 11-15 ( ) 16-20 ( ) 21 ve üzeri ( )

EK 1: Bireysel Görüşme Formu

KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARININ YÜRÜTÜLDÜĞÜ SINIFLARDA DERSE GİREN ÖĞRETMENLERİN BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMININ (BEP) GELİŞTİRİLMESİ VE UYGULANMASINA YÖNELİK YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Sevgili Meslektaşım,

Bu çalışmanın amacı, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin BEP hazırlama, uygulama ve değerlendirmede karşılaştıkları sorunları ve bu sorunlara getirilecek çözümleri saptamaya yönelik hazırlanmıştır. Bu görüşme yaklaşık 30-70 dakika sürmektedir. Vereceğiniz yanıtlar araştırma dışında başka amaçla kullanılmayacaktır. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır. Soruları içtenlikle cevaplandıracağınız için şimdiden çok teşekkür ederim.

Sınıf Öğretmeni Aysun YAMAN

1) Kaynaştırma eğitimine yönelik bir eğitim (kurs, seminer, hizmet içi eğitim kursu) aldınız mı? Cevabınız “Evet” ise, nereden aldığınızı yazınız.

Evet ( )

Hayır ( )

2) BEP' e yönelik bir eğitim (kurs, seminer, hizmet içi eğitim kursu) aldınız mı? Cevabınız “Evet” ise, nereden aldığınızı yazınız.

Evet ( )

Hayır ( )

3) Kaç yıldır kaynaştırma öğrencisi ile çalışıyorsunuz?

1-3 yıl ( ) 4-6 ( ) 7-9 ( ) 10 yıl ve üzeri ( )

4)Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hakkında ne düşünüyorsunuz?

.....
 .....
 .....

5) Sınıfınızdaki kaynaştırma öğrencileri için BEP uyguluyor musunuz? BEP hazırlamak için ne gibi ön hazırlıklar yapıyorsunuz?

Evet (Nasıl)

Hayır (Neden değil)

6) Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlarken ne tür destek sistemlerini kullanıyorsunuz (öğretmen, veli, kaynak kitap vs.)?

.....
.....
.....

7) BEP hazırlarken aile, okul ve bireyin ihtiyaçlarını, öğrenme ortamını, okulun ve bireyin amaçlarını ve planlamanın kanuni boyutunu da dikkate alıyor musunuz?

Evet (Nasıl)

Hayır (Neden değil)

8) BEP hazırlanması aşamalarında, çocuklar üzerinde yaptıkları işlemlerde öğrenci düzeylerine, buna bağlı olarak da kaba değerlendirme formlarındaki bilgilere dikkate alıyorlar mı?

Evet (Nasıl)

Hayır (Neden değil)

9) BEP hazırlanması aşamalarında ailelerle görüşme yapıyor musunuz?

Evet (Nasıl)

Hayır (Neden değil)

10) Milli Eğitim Müdürlüğü' nün BEP uygulamalarına yönelik düzenlediği etkinlikleri yeterli buluyor musunuz (kurs, seminer vb.)?

Evet (Nasıl)

Hayır (Neden değil)

Ek 3: Görüşme Kayıtlarından Bir Örnek

KİŞİSEL BİLGİ FORMU:

Lütfen boşlukları doldurunuz, size uygun şıkkı / şıkları işaretleyiniz.

<p>1) Yaşınız?</p> <p>20-25 ( )</p> <p>26-31 ( )</p> <p>32-37 ( )</p> <p>38-43 (X)</p> <p>44 ve üzeri ( )</p>	
<p>2) Cinsiyetiniz?</p> <p>Erkek ( )</p> <p>Kadın (X)</p>	
<p>3) Kaç yıldır öğretmenlik yapıyorsunuz?</p> <p>1-5 yıl ( )</p> <p>6-10 ( )</p> <p>11-15 ( )</p> <p>16-20 (X)</p> <p>21 ve üzeri ( )</p>	

3
BK

SAT

EK 1: Bireysel Görüşme Formu

**KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARININ YÜRÜTÜLDÜĞÜ SINIFLARDA DERSE
GİREN ÖĞRETMENLERİN BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMININ (BEP)
GELİŞTİRİLMESİ VE UYGULANMASINA YÖNELİK YARI YAPILANDIRILMIŞ
GÖRÜŞME FORMU**

Sevgili Meslektaşım,

Bu çalışmanın amacı, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin BEP hazırlama, uygulama ve değerlendirmede karşılaştıkları sorunları ve bu sorunlara getirecek çözümleri saptamaya yönelik hazırlanmıştır. Bu görüşme yaklaşık 30-70 dakika sürmektedir. Vereceğiniz yanıtlar araştırma dışında başka amaçla kullanılmayacaktır. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır. Soruları içtenlikle cevaplandıracağınız için şimdiden çok teşekkür ederim.

Sınıf Öğretmeni Aysun YAMAN

1) Kaynaştırma eğitimine yönelik bir eğitim (kurs, seminer, hizmet içi eğitim kursu) aldınız mı? Cevabınız "Evet" ise, nereden aldığınızı yazınız.

Evet ( )

Hayır

2) BEP'e yönelik bir eğitim (kurs, seminer, hizmet içi eğitim kursu) aldınız mı? Cevabınız "Evet" ise, nereden aldığınızı yazınız.

Evet ( )

Hayır

3) Kaç yıldır kaynaştırma öğrencisi ile çalışıyorsunuz?

1-3 yıl 4-6 ( ) 7-9 ( ) 10 yıl ve üzeri ( )

4) Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hakkında ne düşünüyorsunuz?

BEP'in faydalı olduğunu düşünüyorum. Ancak bu durum, tamamıyla uygunlayıcısının olmasına bağlı olarak değerlendirilmelidir.

5) Sınıfınızdaki kaynaştırma öğrencileri için BEP uyguluyor musunuz? BEP hazırlamak için ne gibi ön hazırlıklar yapıyorsunuz?

Evet (Nasıl) Evet uyguluyorum. Planda yer alan kazanımların ne kadarının öğrencide olup ne kadarının oluşup oluşmadığını tespit ediyorum.

Hayır (Neden değil)

6) Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlarken ne tür destek sistemlerini kullanıyorsunuz (öğretmen, veli, kaynak kitap vs.)?

Rehber öğretmenimden yardım istiyorum.....

7) BEP hazırlarken aile, okul ve bireyin ihtiyaçlarını, öğrenme ortamını, okulun ve bireyin amaçlarını ve planlamanın kanunî boyutunu da dikkate alıyor musunuz?

Evet (Nasıl) X Planın bütünlüğüyle uygulanması halinde mutlaka başarılı sonuçlar olacağını düşünüyorum ancak planın aileye ve öğrenciye hitap etmesi çok önemli.

Hayır (Neden değil)

8) BEP hazırlanması aşamalarında, çocuklar üzerinde yaptıkları işlemlerde öğrenci düzeylerine, buna bağlı olarak da kaba değerlendirme formlarındaki bilgilere dikkate alıyorlar mı?

Evet (Nasıl) Evet alıyorlar. Tüm kazanımlar bireyin ihtiyaçlarına yönelik hazırlanıyor.

Hayır (Neden değil)

9) BEP hazırlanması aşamalarında ailelerle görüşme yapıyor musunuz?

Evet (Nasıl) : Evet. Ancak yaptığımız açıklamayı aileler anlamıyor ya da kayıtsız kalıyor. Bu da öğretmenin motivasyonunu etkiliyor.

Hayır (Neden değil)

10) Milli Eğitim Müdürlüğü'nün BEP uygulamalarına yönelik düzenlediği etkinlikleri yeterli buluyor musunuz (kurs, seminer vb.)?

Evet (Nasıl)

Hayır (Neden değil) : Hayır bulmuyorum. Örneğin ben sadece Rehber öğretmenimden bilgilenirdim kadar biliyorum. Mesleki gelişim faaliyetlerimi kullanıyorum.

EK 4: Özgeçmiş

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı:	Aysun YAMAN	İmza:		
Doğum Yeri:	DİYARBAKIR			
Doğum Tarihi:	13.10.1966			
Medeni Durumu:	EVLİ			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
Lise	İnönü Lisesi	Fen Bilimleri	İZMİR	1983-1984
Lisans	Selçuk Üniversitesi	Eğitim Fakültesi	Konya	1998-2002
Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	Özel Eğitim	Konya	2008-2017
İlgi Alanları:				
Yetersizliğe sahip bireyler, kaynaştırma uygulamaları, zekâ oyunları				
İş Deneyimi:				
15.10.2002-30.06.2004 Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Meram/ KONYA				
01.07.2004-17.11.2004 Ömeroğlu İlköğretim İlkokulu Güneysınır /KONYA				
17.11.2004-24.12.2004 Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Meram/ KONYA				

	<p>24.12.2004-03.09.2008 Abditolu İlköğretim İlkokulu Çumra/KONYA</p> <p>03.08.2008-22.09.2008 Konevi işitme Engelliler İlkokulu Selçuklu/KONYA</p> <p>22.09.2008-25.01.2013 İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Selçuklu/KONYA</p> <p>25.01.2013 Cahit ZARİFOĞLU İlkokulu Selçuklu/KONYA</p>
Aldığı Ödüller:	<p>KONYA İL MEM Teşekkür Belgesi (14.06.2006)</p> <p>Çumra Kaymakamlığı Takdir Belgesi (11.10.2007)</p> <p>KONYA İL MEM Teşekkür Belgesi (24.12.2007)</p> <p>KONYA Selçuklu İlçe MEM Teşekkür Belgesi (15.12.2008)</p>
Hakkında bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	<p>Yrd. Doç. Dr. Rukiye KONUK ER, Selçuk Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Öğretim Görevlisi</p> <p>Murat KILIÇ, Cahit ZARİFOĞLU İlkokulu Müdürü</p>
Tel:	
Adres	Cahit ZARİFOĞLU İlkokulu Selçuklu/KONYA